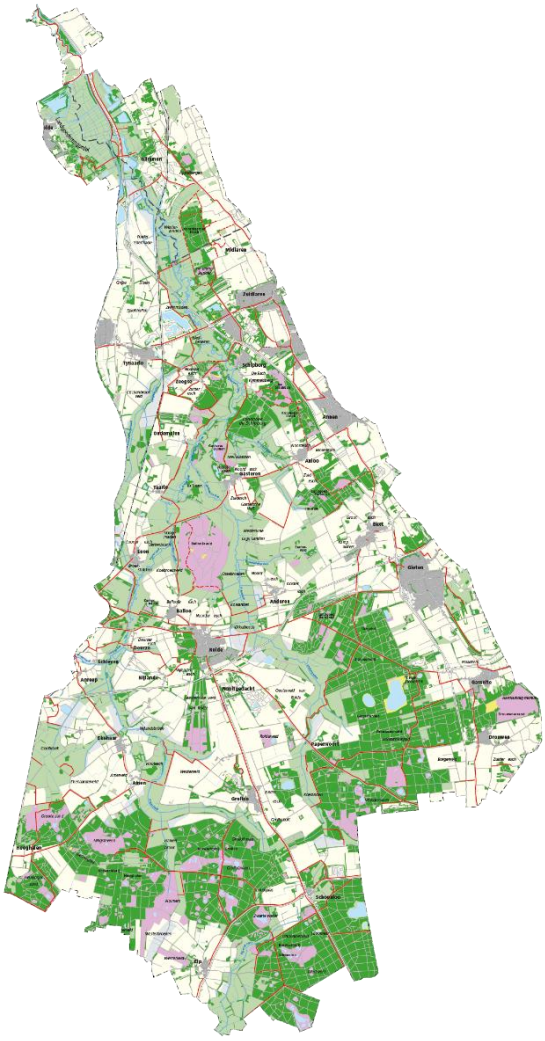
25 JAAR NATIONAAL PARK DRENTSCHE AA:

EEN BELEIDSEVALUATIE VAN 2002-2026

Marg Schoenmaker
Environment & Infrastructure Planning
01-07-2026

Nationaal Park Drentsche Aa en Provincie Drenthe: Kees Folkertsma en Michael Walter

Nationaal Park Drentsche Aa

provincie Drenthe

rijksuniversiteit groningen

INHOUDSOPGAVE

Managementsamenvatting..... 3

Hoofdstuk 1: Introductie..... 4

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader..... 7
2.1 Nationaal park..... 7
2.2 Systemen en lagen..... 8
2.3 Institutioneel landschap..... 11
2.3.1 Stakeholders..... 12
2.3.2 Inbedding van beleid..... 13
2.3.3 Beleidsdynamieken: Transitie en politiek..... 14
2.4 Kwaliteit landschap 15
2.5 Conceptueel model..... 16

Hoofdstuk 3: Methodologie..... 18
3.1 Onderzoeksopzet..... 18
3.2 Dataverzamelingsmethoden..... 18
3.2.1 Bureauonderzoek..... 18
3.2.2 Veldonderzoek..... 19
3.3 Datakenmerken..... 20
3.4 Data-analyse..... 20
3.5 Validiteit en betrouwbaarheid..... 22
3.6 Beperkingen..... 22

Hoofdstuk 4: Resultaten..... 24
4.1 Institutioneel landschap en kwaliteit Nationaal Park Drentsche Aa..... 24
4.2 Een aanloop: wat gebeurde er voor 2002?..... 24
4.3 2002-2012 Nationaal park met verbrede integrale aanpak..... 25
4.4 2012-2020 Nationaal Park Nieuwe Stijl..... 34
4.5 2021-2026 Nationaal park als robuuste netwerkorganisatie..... 40
4.6 De beleidsperiodes samengevat..... 49

Hoofdstuk 5: Discussie..... 53
5.1 Institutioneel Landschap en kwaliteit..... 53
5.1.1 Succesfactoren..... 53
5.1.2 Uitdagingen en kansen..... 54
5.1.3 Aanbevelingen..... 55

Hoofdstuk 6: Conclusie..... 58

Literatuurlijst..... 59

Appendices..... 63

Dankwoord..... 72

MANAGEMENTSAMENVATTING

AANLEIDING

Het Nationaal Park Drentsche Aa bestaat volgend jaar (2027) 25 jaar en heeft zich in deze periode ontwikkeld binnen een complex bestuurlijk en maatschappelijk speelveld. Echter, er ontbreekt een integraal overzicht van beleidsontwikkelingen, governance en tendensen over deze gehele periode. Dit maakt het lastig om bewust te reflecteren op het gevoerde beleid en om keuzes voor de toekomst te onderbouwen.

Dit onderzoek heeft als doel om de beleidsontwikkelingen van het Nationaal Park Drentsche Aa die de afgelopen 25 jaar hebben plaatsgevonden in kaart te brengen en de toegevoegde maatschappelijke waarde van het park inzichtelijk te maken voor de Provincie Drenthe en betrokken stakeholders.

AANPAK

Om dit te onderzoeken is een kwalitatief beleidsonderzoek uitgevoerd. Hierbij is gebruik gemaakt van een combinatie van bureauonderzoek: documentanalyse van beleidsstukken en archiefstukken, en veldonderzoek: interviews en gesprekken met gebiedsstakeholders. Door deze methoden te combineren is zowel inzicht verkregen in de formele beleidsontwikkelingen als de ervaringen, interpretaties en perspectieven van de betrokken stakeholders in het Nationaal Park.

RESULTATEN

Het onderzoek laat zien dat het Nationaal Park Drentsche Aa zich in de afgelopen 25 jaar heeft ontwikkeld tot een steeds bredere netwerkorganisatie. Er is duidelijk sprake van een verbreding in maatschappelijke thema's en ambities van het park evenals een toename in het aantal betrokken stakeholders. Uit het onderzoek zijn zes succesfactoren geïdentificeerd die deze ontwikkeling hebben mogelijk gemaakt en die essentieel zijn voor de verdere ontwikkeling en behoud van het Nationaal Park Drentsche Aa:

1. Een hoge consistente ambitie door de jaren heen
2. Een proactieve en geduldige houding. En op de juiste momenten gebruik maken van 'windows of opportunity'
3. Een groot structureel draagvlak in het gebied
4. Continue kennisontwikkeling, monitoring en evaluatie
5. Sterke inzet op communicatie en educatie, die bijdrage aan de bewustwording en beleving van het park
6. De inzet van bovenstaande processen door continuïteit in mensen en (financiële) middelen

Deze factoren hebben bijgedragen aan een robuust institutioneel landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa.

CONCLUSIE

Doordat het Nationaal Park altijd is blijven inzetten op de kernkwaliteiten van het Drentsche Aa-gebied en in de loop van de jaren in hun beleid meer aansluiting is gaan zoeken bij bredere maatschappelijke thema's, heeft het institutionele landschap een positieve impact gehad op de kwaliteit van het park. Het park heeft zich ontwikkeld tot een robuuste netwerkorganisatie met een groeiende maatschappelijke rol. Voor de toekomst van het park is het daarom belangrijk om te blijven focussen op de kernkwaliteiten, bredere maatschappelijke opgaves en het blijven inzetten op de succesfactoren van het park, met als belangrijkste factor de continuïteit in mensen en (financiële) middelen die de drijvende kracht vormen achter de andere succesfactoren. Door deze lijn vast te houden en te versterken kan het Nationaal Park zich blijven ontwikkelen als een belangrijke speler in de gebiedsontwikkeling in het landelijke gebied en zou uiteindelijk doorgroeien naar een 'regionale strategie'.

HOOFDSTUK 1: INTRODUCTIE

Het Drentsche Aa-gebied kent een lange geschiedenis van landgebruik, behoud en ontwikkeling en is één van de best bewaarde beek- en esdorplandschappen van Nederland. De glooiende beekdalen, intieme dorpsgezichten en de gaafheid van het historische cultuurlandschap maakt het een unieke plek in de regio, het land en heel noordwest Europa (Strootman Landschapsarchitecten, 2017). Wat het gebied nog unieker maakt is de complexiteit van het gebied. Een bijzondere dynamiek, die ver teruggaat in de tijd (11.000 v.Chr.), tussen de eerste bewoners van het gebied en natuurlijke elementen, samen ook wel een sociaalecologisch systeem genoemd (Folke et.al., 2005), heeft het landschap gevormd tot een historisch cultuurlandschap (Spek, 2015). Een dynamiek van menselijke landbewerking, flora en fauna en fysisch geografische processen zijn kenmerken die samen het landschap modelleren (Schepers et. al., 2021). Nog steeds zijn dit de factoren die het landschap van het Drentsche Aa-gebied vormgeven, alleen hebben deze factoren zich in de loop der jaren altijd anders tot elkaar verhouden. De relatie en spanning tussen deze factoren is een proces wat continu in werking is in het gebied (Zevenberg, 2023).

In de huidige tijden is deze dynamiek steeds complexer geworden. Het landgebruik van de mens heeft zich steeds verder ontwikkeld de afgelopen 100 jaar en meer belangen, wensen en maatschappelijke functies zijn op tafel komen te liggen in het gebied (Hanskamp, 2012; Hanskamp, 2020; Spek, 2015). Er is op dit moment sprake van een wisselwerking tussen natuur, cultuur, landbouw, recreatie, water, drinkwater, leefbaarheid en energie, in het gebied om er maar een paar op te noemen (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021). Deze stapeling aan functies maakt van het Drentsche Aa-gebied een complex ruimtelijk vraagstuk, waarbij alle functies invloed hebben op hoe het landschap wordt vormgegeven en op de kwaliteit, uniciteit en maatschappelijke waarde van het historische cultuurlandschap (Folke et. al.,2005; Zevenberg, 2023).

Om de kwaliteit en daarmee ook het onderscheidend vermogen van het gebied te waarborgen zijn er na de Tweede Wereldoorlog veel ontwikkelingen geweest in bestuurlijke en beleidsmatige vormen om de natuur en het cultuurhistorische karakter van het gebied te behouden (Hanskamp, 2012; Hanskamp 2020). Deze beleidsprocessen vonden destijds plaats in hun eigen bestuurlijke context en maatschappelijke ontwikkeling. De bestuurlijke context wordt ook wel een institutioneel landschap genoemd en representeert een netwerk van beleid, afspraken en verschillende actoren, waarin beslissingen worden genomen (Folke et.al., 2005; Schneider et. al., 2003; Shkaruba en Kireyeu, 2013). Door bewust te zijn van welke beslissingen er zijn genomen en waarom deze zijn genomen, kunnen we het heden en de huidige staat van het Nationaal Park Drentsche Aa beter begrijpen.

Een blik op het verleden is daarom van groot belang voor beleidsmakers en andere betrokken stakeholders om het Drentsche Aa-gebied te kunnen blijven ontwikkelen. Ook is het belangrijk om bewuste afwegingen tussen de verschillende maatschappelijke functies te kunnen maken, zodat de uniciteit en maatschappelijke waarde van het gebied behouden blijft.

Een ruim deel van de geschiedenis van het Drentsche Aa-gebied is erg goed in kaart gebracht door verschillende onderzoekers en beleidsmakers (Hanskamp, 2012; Hanskamp, 2020; Padt en Leroy, 2005; Spek et.al, 2015; Van Bommel, 2008). Echter, de meest recente geschiedenis, vanaf de officiële benoeming van het gebied tot Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa in 2002, tot aan nu, is onderbelicht in de onderzoeksliteratuur en daardoor ontbreekt het aan inzichtelijkheid binnen de Provincie Drenthe. Onderzoek naar de meest recente beleidsontwikkelingen van het Nationaal Park Drentsche Aa kan daarom nieuwe inzichten opleveren over de governance en de ontwikkeling van nationale parken en andere complexe ruimtelijke vraagstukken in Nederland. Dit versterkt niet alleen de onderzoeksliteratuur op dit gebied, maar helpt ook beleidsmakers en andere stakeholders die met maatschappelijke ruimtelijke vraagstukken te maken hebben. Een beleidsonderzoek naar de recente geschiedenis van het Nationaal Park Drentsche Aa is daarom van belang. Daarnaast draagt dit onderzoek bij aan het bewustzijn van alle betrokken stakeholders in het Nationaal Park. Door de beleidsgeschiedenis van het park inzichtelijk te maken krijgen betrokken partijen van het Nationaal Park een beeld bij het voorgaande beleid waardoor men de huidige situatie van het park hopelijk beter kan begrijpen. Het is immers aan alle stakeholders in het park

om samen de totale kwaliteit van het Drentsche Aa-gebied in stand te houden en te versterken (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021). De hoofdvraag van dit onderzoek is dan ook:

Hoe heeft het institutionele landschap van het Drentsche Aa-gebied de kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa de afgelopen 25 jaar beïnvloed?

Om de ontwikkelingen van het Drentsche Aa-gebied met betrekking tot het institutionele landschap en de kwaliteit van het gebied inzichtelijke te krijgen worden de volgende deelvragen gesteld:

1. Welke soorten landschappen/lagen zijn aanwezig in het Drentsche Aa-gebied?
    a. Wat is een nationaal park?
    b. Hoe werkt het institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa?
    c. Wat betekent kwaliteit voor Nationaal Park Drentsche Aa?
2. Hoe ziet het institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa er van de afgelopen 25 jaar uit?
3. Welke lessen kunnen we trekken uit het institutionele landschap en het behoud en ontwikkeling van de kwaliteit van het Drentsche Aa-gebied?
    a. Wat zijn succesfactoren geweest?
    b. Wat zijn aanbevelingen voor het behoud en de ontwikkeling van het park voor in de toekomst?

Om erachter te komen wat voor ontwikkelingen zich de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden met betrekking tot het institutionele landschap van het park is het belangrijk om te kijken naar de wie, wat, hoe en wanneer van het institutionele landschap. Het is hierbij vooral de vraag wie de stakeholders zijn (WIE), wat het institutionele landschap inhoudt en waar het over gaat (WAT), welke samenwerking er plaatsvindt (HOE) en aan welke tijdsperiode dit is gekoppeld (WANNEER).

Voordat het over het institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa gaat, is het belangrijk om kort in te gaan op het concept nationaal park. Wat betekent een nationaal park in de Nederlandse context? En wat betekent dit concept voor het Drentsche Aa-gebied?

Met de informatie over wat het concept nationaal park betekent, wordt een definitie van een institutioneel landschap zoals in het Drentsche Aa-gebied gepresenteerd. Deze theoretische inbedding helpt vervolgens om de governance en de beleidsontwikkelingen van het Nationaal Park Drentsche Aa te analyseren en inzichtelijk te maken. Bij het opstellen van het theoretisch kader worden ook de ‘wie’, ‘wat’ en ‘hoe’ besproken. Verder wordt duidelijk wat kwaliteit betekent voor het Nationaal Park Drentsche Aa. Met kwaliteit, wordt de inhoud van het park bedoeld. Waar hebben we het over als we over het Nationaal Park Drentsche Aa hebben? Daarmee wordt ingegaan op de ‘wat’ in het beleidsonderzoek. Ook de kwaliteit van het park wordt theoretisch onderbouwd.

Vervolgens wordt in de methodologie duidelijk hoe dit beleidsonderzoek is uitgevoerd en welke methoden zijn gebruikt en waarom. Het bureau- en veldonderzoek wat is uitgevoerd wordt verder toegelicht. En er worden vijf onderdelen die geanalyseerd gaan worden over verschillende beleidsperiodes gepresenteerd en uitgelegd.

Daarna worden de resultaten van de interviews en het beleidsonderzoek besproken. De beleidsontwikkelingen van het park worden vergeleken tussen drie beleidsperiodes en geanalyseerd over vijf beleidsonderdelen: 1. Stakeholders, kwaliteit/inhoud, discours, organisatiestructuur, governance. Hier wordt duidelijk hoe het institutionele landschap in verband staat met de kwaliteit van het park. Ook wordt hier duidelijk welke ontwikkelingen er in de governance van het Nationaal Park zijn geweest de afgelopen 25 jaar.

In het volgende hoofdstuk: discussie, worden de resultaten van het beleidsonderzoek geïnterpreteerd en wordt duidelijk welke kansen en uitdagingen er voor het Nationaal Park zijn geweest en wat dat heeft betekend. Ook wordt duidelijk welke (succes)factoren hier een rol in hebben gehad en hoe die hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van het park. Daarnaast worden de uitdagingen en kansen die er in het

verschiet liggen, besproken en worden er concrete aanbevelingen gedaan voor het behoud en de ontwikkeling van het Nationaal Park Drentsche Aa in de toekomst.

Ten slotte wordt er in de conclusie antwoord gegeven op de onderzoeksvraag van dit rapport en worden er aanbevelingen gedaan voor toekomstig onderzoek.

HOOFDSTUK 2: THEORETISCH KADER

2.1 NATIONAAL PARK

Het Nederlandse landschap is een opeenstapeling van door de mens gemaakte (water) wegen, steden, dorpen, velden en gecultiveerde gebieden. Hetzelfde geldt voor de nationale parken in Nederland (Van der Windt, 2012). Ook al denken de meeste mensen misschien aan ongerepte natuur en wildernis als ze de term nationaal park horen, in Nederland zijn de nationale parken gebaseerd op de interactie tussen water, land, mens en natuur en vertelt elk park zijn eigen verhaal (Nationale Parken, z.d.). Ondanks dat het 'nationale parken' zijn, heeft deze titel een internationale status. De 'International Union for Conservation of Nature (IUCN)', het grootste en oudste internationale verband voor natuurbescherming (IUCN, z.d.), heeft een globale definitie voor beschermde natuurgebieden zoals de nationale parken in Nederland opgesteld. Het IUCN beschrijft beschermende natuurgebieden als duidelijke ruimtelijke gedefinieerde gebieden, die wettelijk en organisatorisch vastgelegd zijn met als doel het behouden van natuur en andere waardes op de lange termijn (Bakar, 2020). Binnen deze definitie van beschermde natuurgebieden zijn er zes categorieën waar een beschermd gebied onder kan vallen. De verschillende nationale parken in Nederland vallen niet allemaal onder dezelfde internationale categorie, omdat de context en de ontstaansgeschiedenis voor elk park anders is (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2023). Voor het Nationaal Park Drentsche Aa, geldt de definitie van de categorie 'protected landscape', een beschermd landschap: ''Een landschap waar de interactie van mens en natuur een onderscheidend karakter heeft gevormd met ecologische, culturele en esthetische waardes. En waar het beschermen van deze interactie cruciaal is in het behouden van het landschap en zijn waardes (Bakar, 2020)''. Omdat de nationale parken in Nederland onder verschillende categorieën van de IUCN vallen, zijn er om duidelijkheid te creëren, op nationaal niveau wettelijke kaders vastgesteld waar een nationaal park in Nederland aan moet voldoen. Deze kaders staan vast in de Wet Natuurbescherming artikel 8.3 en zijn vervolgens nog verduidelijkt in de beleidsregel in het Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030 (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2023) (tabel 1).

Wetsartikel 8.3 Wet Natuurbescherming	Een gebied wordt uitsluitend aangewezen als nationaal park, indien:
Omvang	Het een aaneengesloten gebied met een oppervlakte van ten minste 1000 hectare betreft.
Kwaliteitseisen	- Zich in het park een of meer ecosystemen bevinden die niet wezenlijk zijn aangetast door menselijk gebruik, of - Zich in het park dier- en plantensoorten, geomorfologische locaties en habitats bevinden die een bijzonder natuurwetenschappelijk, educatief en recreatief belang vertegenwoordigen, of - Het park een natuurlijk landschap van grote schoonheid omvat;
Bescherming	Het behoud van wezenlijke kenmerken van het gebied is verzekerd;
Toegankelijkheid	Het gebied is opengesteld voor bezoekers voor educatieve, culturele en recreatieve doeleinden, met dien verstande dat aan de openstelling voorwaarden en beperkingen kunnen worden gesteld met het oog op behoud van de wezenlijke kenmerken van het gebied;
Uniciteit	Het gebied zich duidelijk onderscheidt van eerder aangewezen nationale parken.

Tabel 1: Wettelijke definitie van een nationaal park in Nederland zoals beschreven in de Wet Natuurbescherming artikel 8.3 (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselzekerheid, 2023).

2.2 SYSTEMEN EN LAGEN

Nationale parken zijn dus gebieden waar de interactie tussen water, land, mens en natuur het gebied vormt. Elk nationaal park valt onder wettelijke kaders. Zulke gebieden worden ook wel beschreven als sociaal-ecologische systemen (SES). Dit zijn systemen waar ecologische en sociale factoren samen een dynamisch gebied vormen (Dietz et. al., 2003; Shkaruba en Kireyeu, 2013). De dynamiek tussen ecologische en sociale factoren brengt vaak een complexe interactie met zich mee waardoor uitdagingen in de organisatie en het beheer van zulke gebieden onvermijdelijk zijn (Everard, 2020). Maar er zijn meer manieren om naar complexe gebieden te kijken. Het Nederlandse Lagen Systeem, is ook een manier om de complexiteit en uitdagingen in ruimtelijke gebieden in kaart te brengen.

Nederlandse Lagen Systeem NLS

Naast een SES is er ook het 'Nederlandse Lagen Systeem' (NLS), geïntroduceerd in 1998 om inzicht te bieden in de ruimtelijke ordening in Nederland. Het systeem werd geïntroduceerd om de complexiteit van een gebied inzichtelijk te maken (tabel 2 en figuur 1). Dit doet het systeem door middel van het landschap op te delen in drie lagen: 1. Substratum (ondergrond), bestaande uit watersystemen, biotische en abiotische factoren, 2. Netwerken, bestaande uit elektriciteitsnetwerken, groene corridors en verkeersnetwerken, en 3. Occupatie, bestaande uit landgebruik en zonering zoals steden, dorpen, landbouw, natuur en industriegebieden (Priemus, 2007). Hiermee visualiseert het Nederlandse model de ruimtelijke organisatie van een landschap of gebied, om zo inzicht te krijgen in hoe de verschillende onderdelen van het landschap elkaar beïnvloeden en waar uitdagingen liggen (Van Schaik en Klaasen, 2011). Daarnaast is het model geïntroduceerd om de relatie tussen tijd en ruimte te duiden, wat veel ruimtelijke planningsprocessen van het Rijk, provincies en gemeentes kan ondersteunen in hun begrip van plannen. Zo lopen processen en cycli in de ondergrond, zoals de watercyclus, veel langzamer dan een proces in de occupatielaag, zoals het aanleggen van een nieuwe fietsroute of het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen op landbouwgronden. Dit maakt de occupatielaag dynamischer van aard dan de ondergrond met betrekking tot ruimtelijke planning. Ondanks het verschil in processen en dynamiek staan de lagen wel met elkaar in verbinding en kunnen ontwikkelingen in de ene laag, factoren en processen in de andere lagen beïnvloeden (Priemus, 2007; Van Schaik en Klaasen, 2011). Zo heeft het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen op landbouwgronden (occupatie) bijvoorbeeld invloed op omliggende groene dooraderring (netwerk) en komen de middelen uiteindelijk terecht in het watersysteem (substratum). Andersom beïnvloedt een laag grondwaterpeil (substratum) weer de groene dooraderring en natuurnetwerken (netwerk) en uiteindelijk de watervoorziening van huizen en landbouwbedrijven (occupatie).

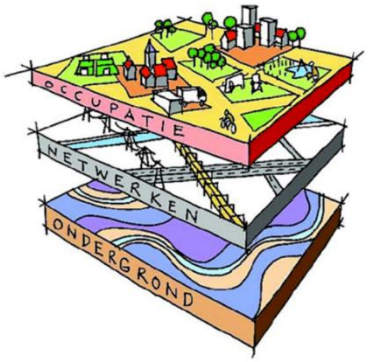
Sociaal Ecologisch Systeem SES

Om iets over het beleid van een SES te kunnen zeggen kunnen we een SES onderverdelen in drie dimensies of lagen die het gebied en zijn functie en beleid beschrijven: de ecologische laag (of basislaag), de managementlaag (of landgebruiklaag) en de institutionele laag. De eerste laag is de ecologische/fysische laag. Onder deze laag gelden de ecologische waarden van het gebied. Deze laag kunnen we zien als de basislaag van het gebied. Hieronder vallen alle abiotische en biotische factoren, dier- en plantensoorten, maar ook landschapsfactoren, watersystemen en grondlagen (zie figuur 2). De volgende laag is de managementlaag. Deze laag bevat informatie over hoe we het landschap gebruiken en beheren. Hierin worden bepaalde gebieden bestempeld als bijvoorbeeld gebieden voor wonen, infrastructuur, landbouw, natuur of industrie (zie figuur 2). De verschillende functies van het gebied komen met verschillende soorten landgebruik, management en beheer. Zo worden natuurgebieden anders gebruikt en beheerd dan industriegebieden. En dienen beide gebieden andere doelen en waardes. Daarnaast heeft elke vorm van landgebruik ook zijn eigen regels en beleid. Voor natuurgebieden is er ander beleid en zijn er andere regels dan voor woongebieden, omdat beide gebieden op een andere manier worden gebruikt, andere omstandigheden hebben en omdat er andere doelen en kwaliteiten wenselijk zijn voor het gebied. De laag van regels en beleid noemen we de institutionele laag (zie figuur 2). Hierin staat beleid vastgelegd, en wordt er door verschillende belanghebbenden samengewerkt (Evans en Thomas, 2023). Daarnaast wordt er nagedacht om tot nieuwe ontwikkelingen in beleid en regels te komen en zijn er middelen beschikbaar om dit uit te voeren. De institutionele laag gaat niet alleen over beleid van individuele gebieden en type landgebruik, maar gaat ook over de samenhang van de verschillende functies in het grotere geheel. Samen vormen de soorten landgebruik een mozaïek aan regels, doelen en omstandigheden waarin alles met elkaar overlapt. De verschillende soorten landgebruik kunnen elkaar dus beïnvloeden. Dit kan voor spanningen of

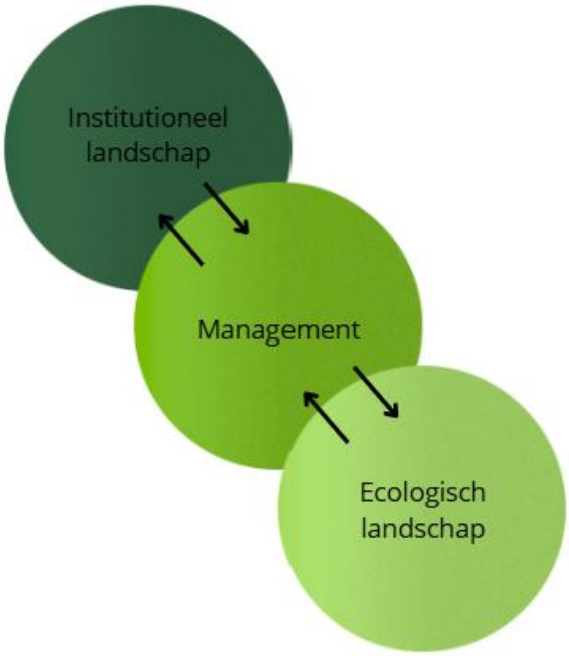
juist voor kansen zorgen. Het is daarom van belang dat stakeholders en overheden samenhangend en holistisch beleid maken voor het hele mozaïek.

Alle lagen staan in contact met elkaar en beïnvloeden elkaar. Als er iets verandert in de basislaag heeft dat weer impact op de managementlaag en institutionele laag. Andersom heeft een verandering in landgebruik of beleid ook weer impact op de basislaag. Dit betekent dat alle lagen altijd in beweging zijn. Voor het Nationaal Park betekent dit dat beleid dus altijd moet mee veranderen en ontwikkelen.

Lagen	Ontwerp en ruimtelijke uitdagingen	Inhoud
Laag 1: Substratum	- Omgaan met fysieke effecten van klimaatverandering - Moderniseren van watermanagementsysteem	Watersysteem, biotische en abiotische factoren
Laag 2: Netwerken	- Versterken van netwerken - Controleren en sturen van groei mobiliteit	Mobiliteits-, en elektriciteitsnetwerken. Groene en blauwe infrastructuur.
Laag 3: Occupatie	- Inwilligen van ruimtelijke claims in relatie tot ruimtelijke kwaliteit	Landgebruik, functies en zonering

Tabel 2 en figuur 1: Het Nederlandse lagen systeem. Bestaande uit: substratum, netwerken en occupatie (Van Schaik en Klaasen, 2011).

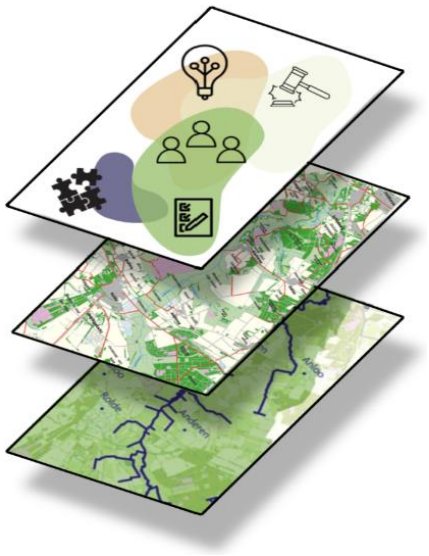
Figuur 2: SES bestaande uit het ecologische landschap, de managementlaag en het institutionele landschap (Evans en Thomas, 2023).

Drentsche Aa Lagensysteem DALS

Waar een SES vooral de complexiteit van een natuurgebied met maatschappelijk functies omschrijft, focust het NLS vooral op de complexiteit van de bebouwde omgeving. Samenvattend, kunnen we stellen dat zowel het SES als het NLS de situatie van het Nationaal Park Drentsche Aa omschrijft, omdat het park

zowel een natuurgebied is als een bebouwd gebied is waar mensen wonen, werken en leven. Wanneer we beide lagensystemen samen nemen komen we uit bij volgende figuur en tabel (tabel 3 en figuur 3) die schematisch het Nationaal Park Drentsche Aa visualiseert: Het Drentsche Aa lagensysteem (DALS). Hierin onderscheiden we drie lagen: 1. De ondergrond, bestaande uit watersystemen, abiotische en biotische factoren, 2. Beheer, bestaande uit het landgebruik, maatschappelijk en ruimtelijke functies zoals landbouw, natuur, infrastructuur, woningen, industriegebied etc. In deze laag wordt het uitvoerende deel van beleid tastbaar. En als laatste 3. Organisatie en beleid. Hierin komen stakeholders, ambities, middelen en visies samen om kaders te stellen voor het gebied of juist om activiteiten mogelijk te maken in het park.

Lagen	**Bestaat uit:**	**Functie en samenhang:**
Laag 3: Organisatie en beleid	Visies, afspraken, samenwerking, middelen, ambities, stakeholders	Geeft richting en omvat doelen voor de toekomst van het park.
Laag 2: Beheer	Landgebruik en management van het landschap. Ruimtelijke en maatschappelijke functies van het park.	Uitvoering van doelen, afspraken en ambities uit beleid.
Laag 1: Ondergrond	Watersysteem, abiotische en biotische factoren	Staat in verbinding met landgebruik en organisatie en beleid.

Tabel 3 en figuur 3: Het Drentsche Aa lagensysteem (DALS) (Schoenmaker, 2026).

De focus van dit onderzoek ligt op beleid. Daarmee zoom ik in op de laag van organisatie en beleid, of te wel de institutionele laag. Omdat deze laag in directe verbinding staat met het landgebruik, de netwerken en het beheer in het gebied, is het van belang om deze de beheerlaag ook mee te nemen. In de beheerlaag wordt het beleid namelijk uitgevoerd en worden afspraken en ambities concreet. De ondergrond is net zo relevant voor dit onderzoek, omdat deze bepalend is voor het watersysteem van het gebied. Het watersysteem van de Drentsche Aa vormt een belangrijke basis van het Nationaal Park en is de grootste drijfveer achter het gehele systeem (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021). De ondergrond en het beheer vormen ook een deel van de inhoudt/kwaliteit van het park. Daarom zal er wel naar de ondergrond worden verwezen in dit onderzoek, maar zal de focus vooral op het beleid, organisatie en het institutionele landschap liggen.

2.3 INSTITUTIONEEL LANDSCHAP

In het vorige hoofdstuk werd duidelijk dat het Nationaal Park Drentsche Aa drie lagen: het Drentsche Aa lagensysteem. De organisatie- en beleidslaag vormt daarbij de focus van dit onderzoek. Deze laag staat in verbinding met het beheer en de ondergrond van het gebied. De beleidslaag is een omvattende laag en bestaat uit verschillende factoren zoals stakeholders, ambities, middelen en spelregels. Hiermee komen de 'wie', 'wat' en 'hoe' samen. Maar wat is beleid eigenlijk?

Beleid

Beleid is een instrument van de overheid die het gedrag van mensen, samenlevingsverbanden en andere activiteiten beïnvloedt, en kan daarmee bepaalde keuzes in de maatschappij stimuleren of juist beperken (De Roo en Eenhoorn, 2010). Beleid over het Drentsche Aa-gebied gaat dus over het beïnvloeden van activiteiten (zoals landgebruik) ten goede van een bepaald doel dat is uitgelegd voor het gebied, bijvoorbeeld de kwaliteit van natuur, landschap en het cultuurhistorische karakter (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021).

Beleid komt voort uit een bestuurlijke context. De bestuurlijke context wordt ook wel een institutioneel landschap genoemd en representeert een netwerk van beleid, afspraken en verschillende actoren, waarin beslissingen worden genomen (Folke et.al., 2005; Schneider et. al., 2003; Shkaruba en Kireyeu, 2013). Door bewust te zijn van welke beslissingen er zijn genomen en waarom deze zijn genomen, kunnen we het heden en de huidige staat van het Nationaal Park Drentsche Aa beter begrijpen. Daarbij, is het institutionele landschap en het beleid altijd in beweging en berust het op zijn geschiedenis. Het fenomeen dat het huidige beleid altijd afhangt van voorgaande ontwikkelingen en beslissingen die eerder zijn genomen noemen we 'padafhankelijkheid'. Huidig beleid is altijd afhankelijk van het pad dat door voorgaande beleidsmakers is gecreëerd. Dit is een essentieel kenmerk van beleid (De Roo en Eenhoorn, 2010).

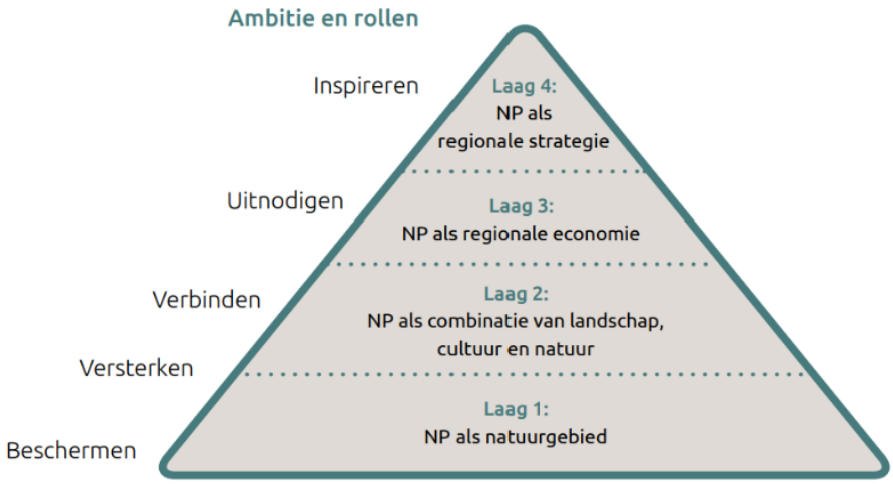
Beheer- Inrichtings- en Ontwikkelingsplan

Het Nationaal Park Drentsche Aa maakt sinds de oprichting zijn eigen beleid in de vorm van een Beheer, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan (BIO-plan), die specifiek is toegespitst op het landgebruik en de thema's die spelen in het park. Inmiddels is het park al aangekomen bij zijn derde BIO-plan voor de periode 2021-2030. Hierin staat beschreven hoe het park omgaat met de huidige uitdagingen die er spelen. Het hoofddoel van dit beleidsdocument is om voor de komende jaren een lijn uit te zetten voor de toekomst van het park. Het gaat hierbij om hoe het park de ontwikkeling van het gebied, de organisatie en verschillende beleidsontwikkelingen voor zich ziet. Daarnaast geeft het richting aan de manier waarop er met actuele uitdagingen en spanningen in het gebied zal worden omgegaan (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021).

Governance: ambitie en rol

Naast het BIO-plan van het Nationaal Park, kan een park in Nederland op nationaal niveau ook organisatorisch gedefinieerd worden. Omdat elk park een eigen ontstaansgeschiedenis, dynamiek en verhaal heeft, zijn de parken vaak organisatorisch verschillend ingedeeld. Elk park hanteert eigen ambitieniveaus en bijbehorende rollen. Wing[1] heeft in opdracht van het Nationale Parken Bureau vier categorieën ambitieniveaus en vijf verschillende rollen vastgesteld die de governance van de nationale parken beschrijven (Wing, 2026a) (figuur 4).

[1] Wing is een onderzoeksbureau dat opdrachtgevers helpt bij vraagstukken over duurzaam gebruik van de ruimte (Wing, 2026b).

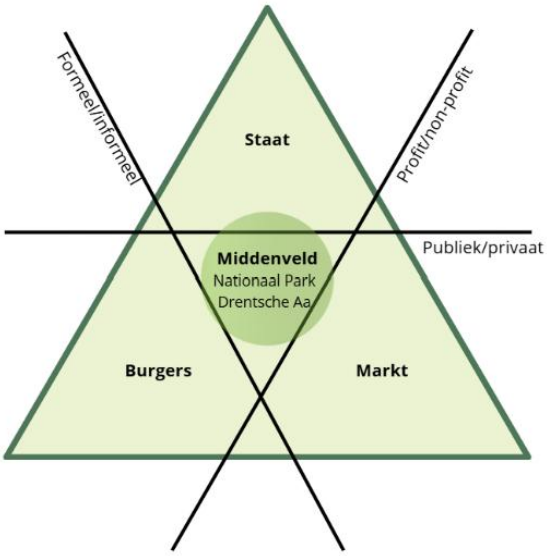
Figuur 4: Organisatorische indeling van de nationale parken. Bestaande uit vier ambitieniveaus en vijf bijbehorende rollen (Wing, 2026a).

Het laagste ambitieniveau van een nationaal park draait om het beschermen van de natuurkern(en) in het gebied. Een park focust zich hierbij voornamelijk op de hoofdtaak van een nationaal park: natuur. De rol en de houding die hier passend bij zijn, zijn die van het beschermen van deze natuurkern(en). Hoe groter de ambitie wordt van een nationaal park, hoe breder de doelstelling wordt. Zo komen er bij elke stap omhoog in die driehoek (figuur 4), kwaliteiten, thema's en maatschappelijke waardes bij. Dit betekent dat de governance en organisatie van een park op orde moet zijn om deze verbrede doelstelling aan te kunnen (Wing, 2026a).

2.3.1 Stakeholders

Een belangrijk deel van het Nationaal Park en van het beleid zijn stakeholders. Stakeholders zijn de verschillende partijen, organisaties en mensen die een rol spelen in of onderdeel zijn van de organisatie van het Nationaal Park. Stakeholders zijn de partijen die om tafel zitten, de agenda bepalen, beslissingen nemen en projecten uitvoeren. Ze zijn cruciaal voor het behouden en ontwikkelen van het Nationaal Park. Het kader waarin de stakeholders zich kunnen bewegen hangt af van de ambitie, middelen en spelregels die er zijn. In het geval van het Nationaal Park Drentsche Aa zijn deze kaders vastgelegd in het BIO-plan en vormt dit document de basis van de samenwerking van de stakeholders (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021).

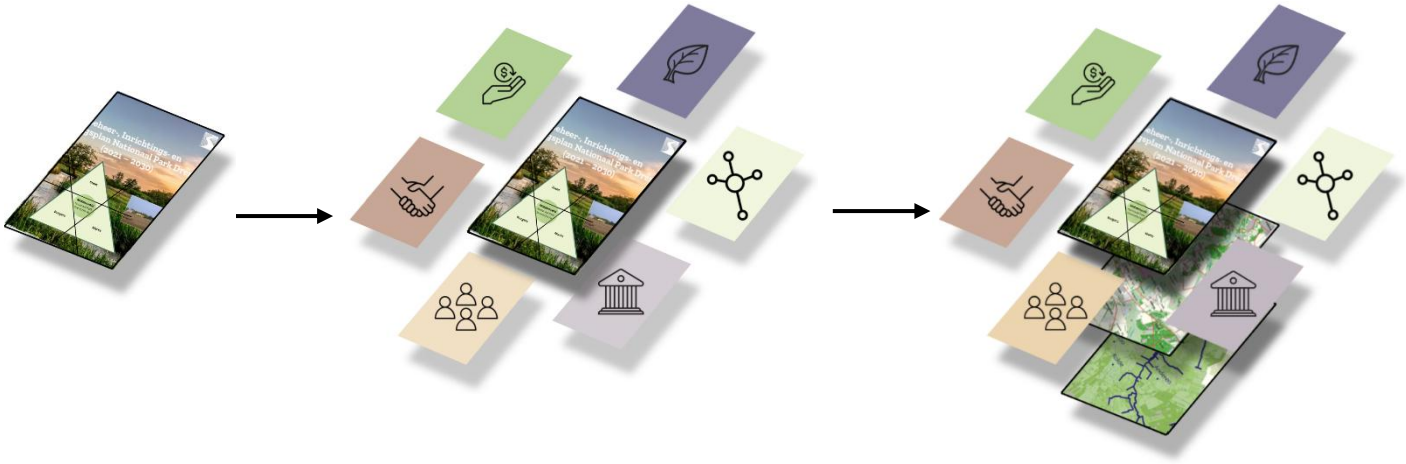
Om een goed beeld van de beleidslaag in het Nationaal Park te krijgen is het van belang om de stakeholders in het park ook goed in beeld te brengen. Een bekende manier om stakeholders en maatschappelijke samenwerkingen in beeld te brengen is om gebruik te maken van de maatschappelijke driehoek (Suykens, 2017) (figuur 5). In deze driehoek staat in elke hoek een groep die van belang is voor de maatschappij: de staat, burgers en de markt. Het midden van de driehoek symboliseert het middenveld en is een ruimte waar verschillende groepen kunnen samenkomen. De lijnen tussen de groepen markeren de soorten samenwerkingen die kunnen ontstaan tussen stakeholders uit verschillende hoeken. De staat kan publieke of private samenwerkingen aangaan met burgers en de markt, burgers kunnen formele of informele samenwerkingen aangaan met de markt en de staat en de markt kan profit of non-profit samenwerkingen aangaan met de staat of met burgers. De organisatie van het Nationaal Park Drentsche Aa bestaat uit verschillende stakeholders die uit alle hoeken van de maatschappelijke driehoek komen. Zowel de overheid, als burgers, als marktpartijen en belangenorganisaties komen samen in het Nationaal Park. Hierbij kan dus worden gesteld dat het Nationaal Park als organisatie zich in het middenveld van de maatschappelijke driehoek bevindt (figuur 5). Samen vormen deze stakeholders een essentieel onderdeel van het beleid in het Nationaal Park en zijn ze dus onderdeel van het bredere institutionele landschap.

Figuur 5: Maatschappelijke driehoek: De staat, burgers en de markt (Suykens, 2017). Met het Nationaal Park Drentsche Aa, als organisatie, in het midden.

2.3.2 INBEDDING VAN BELEID

Beleid maakt deel uit van overkoepelende beleidsarrangementen. Dit zijn momentopnames van een bepaald beleidsterrein die een verzameling van beleid representeren (Padt en Leroy, 2005). Beleidsarrangementen zijn tijdelijke stollingen van beleid die een bepaald perspectief en plannen met zich meebrengen. Om de zoveel jaar veranderen beleidsarrangementen, is er nieuwe kennis beschikbaar en ontstaan er nieuwe perspectieven. Beleidsarrangementen bestaan uit twee onderdelen: de inhoud (wat) en de organisatie (wie en hoe). De inhoud van een beleidsarrangement gaat over het dominante discours dat aanwezig is. Daarnaast bestaat het onderdeel: organisatie uit verschillende actoren (wie), verhoudingen en afspraken/spelregels (hoe). Over de jaren heen kunnen deze factoren veranderen. Zo komen er misschien nieuwe actoren bij, veranderen de verhoudingen en worden er nieuwe spelregels gemaakt onderling. Dit kan vervolgens weer het dominante discours veranderen. Beleidsarrangementen zijn dus altijd in beweging (Padt en Leroy, 2005). Over de jaren heen, kunnen we verschillende beleidsarrangementen in het Nationaal Park identificeren, waarbij het beleid, de inhoud en de organisatie veranderen. Een voorbeeld van beleidsarrangementen is bijvoorbeeld de verzameling van overkoepelend provinciaal beleid op het gebied van natuur, landbouw, water of cultuurhistorie die relevant zijn voor het Nationale Park. Samen vormt deze verzameling het kader waarin het Nationaal Park zich kan bewegen. Daarnaast is er over de jaren heen ook verschillend nationaal beleid geweest voor de nationale parken. Ook dit beleid vormt een kader en tijdelijke stolling van inhoud en organisatie en kan gezien worden als beleidsarrangement. De beleidsarrangementen en het beleid (wie, wat en hoe) van het Nationale Park vormen samen een onderdeel van het institutionele landschap van het park. Wanneer ook de beheerlaag en basislaag/ondergrond van het DALS (wat) worden toegevoegd aan dit beeld spreken we over het totale institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa (figuur 6).

Figuur 6: De opbouw van het institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa. Van de beleidslaag (het BIO-plan met stakeholders) tot de diepere inbedding van beleid met beleidsarrangementen, tot aan de verbinding met de beheer- en basislaag. Samen vormen ze het institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa (Schoenmaker, 2026).

Het institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa bestaat dus uit verschillende soorten beleid en beleidsarrangementen, stakeholders, verhoudingen, afspraken en een bepaalde discourse en inhoud (wie, wat en hoe). Het gebied is de afgelopen jaren erg veranderd net als het landgebruik en het beleid. Zo is het Nationale Park ook uitgebreid de afgelopen 25 jaar, is de titel en status van het park veranderd, zijn bepaalde type landgebruik veranderd, zijn er verschillende stakeholders bijgekomen en staan er nieuwe onderwerpen op de beleidsagenda. Al deze ontwikkelingen laten zien dat het park in beweging is en dat het park zich blijft ontwikkelen. Deze ontwikkelingen worden duidelijk in hoofdstuk vijf: resultaten.

2.3.3 Beleidsdynamieken: Transitie en Politiek

Het beleid van het Drentsche Aa-gebied wordt dus beïnvloed door beleid, overkoepelende beleidsarrangementen, maar ook door het landgebruik, beheer en de ondergrond van het park. Samen vormen ze het institutionele landschap van het Nationaal Park Drentsche Aa (figuur 6). Maar er zijn meer factoren die invloed hebben op het beleid van het Drentsche Aa-gebied.

De dynamiek tussen verschillende lagen en beleidsarrangementen, maakt dat het Nationaal Park en het institutionele landschap altijd in beweging zijn en daarmee altijd in transitie is (Loorbach en Rotmans, 2010). De staat en de vorm van het park zijn steeds in ontwikkeling (Pichler, 2023). Dat het park in transitie is wordt ook gereflecteerd in de doelen, ambities en samenstelling van stakeholders (beleid) van het Nationaal Park. Zo staat in de meest recente versie van het BIO-plan dat het park samen met alle partners wil werken aan een transitie richting natuurinclusieve landbouw, klimaatadaptie en het robuust inrichtingen van de natuurgebieden (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021).

Naast deze dynamiek, is er nog een belangrijke factor die invloed heeft op het beleid van het park: politiek (Pichler, 2023; Loorbach en Rotmans, 2010). De veranderende machtsstructuren en verhoudingen die zich in de politieke arena voordoen, kunnen ook voor veranderingen zorgen in beleidsarrangementen en beleid. Zo kan een wisseling van de wacht op politiek niveau zorgen voor juist vertraging of versnelling van ideeën, visies en beleidsontwikkelingen (Pichler, 2023). Daarmee heeft de politiek ook invloed op de

ontwikkelingen, veranderingen en de transitie van het Nationaal Park. Zowel het transitieproces als de politiek beïnvloeden het beleid van het Nationaal Park.

2.4 KWALITEIT LANDSCHAP

De afgelopen deelhoofdstukken gingen over het beleid, stakeholders, afspraken, discourse en beleidsarrangementen. Maar waar hebben we het eigenlijk over als we het over de inhoud van het park hebben (wat)? De inhoud van het park is de identiteit van het Drentsche Aa-gebied en het verhaal dat wordt verteld. We hebben het dan over de kwaliteit, waardes en functies die als belangrijk worden beschouwd en die de basis vormen van het park. In dit deelhoofdstuk wordt duidelijk wat kwaliteit precies is.

Het doel van het beleid van het Nationaal Park Drentsche Aa is om gezamenlijk de 'totale kwaliteit' van het Drentsche Aa-gebied in stand te houden en te versterken (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021). De kwaliteit van het park is de reden dat het park bestaat, en kunnen meerdere thema's, waarden of functies zijn die het park bezit of die aan het park worden toegeschreven. Kwaliteit is een breed en subjectief begrip en is vaak gebiedsspecifiek (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.). De betekenis van het begrip kan verschillen per context. Er zijn twee manieren waarop kwaliteit van een gebied of landschap kan worden geïnterpreteerd: objectief en subjectief (Lothian, 1999). Bij een objectief perspectief gaan we ervanuit dat kwaliteit van het landschap inherent is aan het landschap: het zit er al. Het landschap heeft fysieke eigenschappen en kan geëvalueerd worden op basis van cijfers, criteria en categorieën. Daarnaast is er nog het subjectieve perspectief. Dit perspectief ziet de kwaliteit van een landschap als iets wat geproduceerd wordt door herinneringen, associaties en de inbeelding van individuen en/of groepen. Kwaliteit is een sociaal construct volgens dit perspectief en wordt bepaald door de ervaring en het cognitieve vermogen van mensen (Lothian, 1999).

In Nederland, kijkt men over het algemeen met een objectieve blik naar de kwaliteit van het landschap. Het landschap is een resultaat van menselijke en natuurlijke factoren en is lastig uit te drukken in monetaire waardes (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.). Dat betekent niet dat het landschap geen betekenis heeft. De kwaliteit van landschappen is van economische en maatschappelijke betekenis en wordt beïnvloed door transities, zoals de energietransitie, en andere ruimtelijke ontwikkelingen (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.). Het Informatiepunt Leefomgeving is een kenniscentrum van de overheid en geeft informatie over de omgevingskwaliteit en landschappelijke kwaliteit vanuit de omgevingswet. Ze definiëren begrippen zoals landschappelijke kwaliteit zodat gemeentes en provincies hier veder uitvoering aan kunnen geven voor hun omgevingsvisies. De landschappelijke kwaliteit van gebieden in Nederland kan, volgens het Informatiepunt Leefomgeving, uitgedrukt worden in drie thema's: Cultuurhistorische waarde, belevingswaarde en ecologische waarde. Samen vormen deze waardes de basis van de beoordeling van de kwaliteit van landschappen (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.) (tabel 4).

Waarde	**Wat**
Cultuurhistorisch	Archeologie, bouwkunde, historisch-landschappelijke elementen
Beleving	Kwaliteit van leefomgeving, buikbaarheid, toegankelijkheid
Ecologisch	Natuurgebieden, landschapselementen (zoals houtwallen en waterlopen)

Tabel 4: Landschappelijke kwaliteit in Nederland (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.)

Deze definitie van de kwaliteit van landschappen, van het Informatiepunt Leefomgeving (z.d.) is verder ingebed in de nationale omgevingswet en omgevingsvisie, de NOVI, waarin het behouden en versterken van landschappelijke kwaliteiten vaststaat (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.). Voor de provincie Drenthe is de kwaliteit van het landschap verder geborgd in de provinciale omgevingsvisie en omgevingsverordening. Hierin wordt de kwaliteit van landschappen verder toegespitst op de verschillende soorten landschappen in Drenthe (Provincie Drenthe, 2025).

Ook zijn er door het Nationaal Park Drentsche Aa, in bijvoorbeeld het nieuwste BIO-plan, waardes en thema's van het landschap opgesteld die de kwaliteit van het gehele landschap beïnvloeden en definiëren. Naast het BIO-plan, worden de Landschapsvisie 2.0 (2017) en de Landschapsbiografie (2015) ook genoemd als documenten die de kwaliteit van het landschap vastleggen (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021). Deze

documenten zijn daarmee ondersteunend aan de landschappelijke kwaliteit van het gebied. Een voorbeeld van kwaliteiten die worden genoemd in het derde (nieuwste) BIO-plan (2021) staan in tabel 5 en vormen een samenhangend geheel (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021).

Door de kwaliteitsthema's van het Nationaal Park te koppelen aan de kwaliteitswaardes van het Informatiepunt Leefomgeving (z.d.), zien we welke maatschappelijke waardes er verbonden zijn aan de landschappelijke kwaliteiten van het gebied (tabel 5). Hierdoor wordt het belang van het Nationaal Park inzichtelijk en kunnen we zien hoe deze kwaliteiten en maatschappelijke waardes zijn geborgd of ontwikkeld de afgelopen 25 jaar.

Thema's landschappelijke kwaliteit Drentsche Aa (BIO-plan 2021-2030)	**Overkoepelende waarde (Informatiepunt Leefomgeving)**
Water	Beleving, cultuurhistorisch en ecologisch
Drinkwater	Beleving, cultuurhistorisch en ecologisch
Natuur	Beleving, cultuurhistorisch en ecologisch
Landschap	Beleving, cultuurhistorisch en ecologisch
Landbouw	Beleving, cultuurhistorisch en ecologisch
Communicatie en educatie	Beleving, cultuurhistorisch en ecologisch
Duurzaam toerisme en recreatie	Beleving
Energie	Beleving
Wonen/leefbaarheid/gezondheid	Cultuurhistorisch en beleving

Tabel 5: Kwaliteitsthema's van de Drentsche Aa zoals gepresenteerd in het derde BIO-plan (2021-2030) (ondersteund door basisdocumenten die kwaliteit vastleggen) gelinkt aan de landschappelijke waardes opgesteld door Informatiepunt Leefomgeving (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021; Informatiepunt Leefomgeving, z.d.).

Omdat er veel stakeholders en partijen betrokken zijn in het Nationaal Park Drentsche Aa, is het ook interessant om te kijken hoe zij de kwaliteit van het landschap ervaren of definiëren. Hoe de stakeholders de kwaliteit van het Nationaal Park ervaren, gaat over het subjectieve perspectief van kwaliteit (Lothian, 1999) en is een aanvulling op het objectieve perspectief dat wordt beschreven door het Informatiepunt Leefomgeving en door het BIO-plan en de andere ondersteunende documenten (tabel 6).

De objectieve kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa staat dus vast en beschreven in het derde BIO-plan (2021) en wordt ondersteund door meerdere basisdocumenten. Daarnaast bepalen stakeholders ook zelf hoe zij het Nationaal Park waarderen en welke kwaliteiten ze toeschrijven aan het park. Door de objectieve en subjectieve kijk op kwaliteit samen te nemen krijgen we een compleet overzicht van de totale kwaliteit en inhoud van het Nationaal Park.

Waarde	**Wat**
Cultuurhistorisch	Archeologie, bouwkunde, historisch-landschappelijke elementen
Beleving	Kwaliteit van leefomgeving, bruikbaarheid, toegankelijkheid
Ecologisch	Natuurgebieden, landschapselementen (zoals houtwallen en waterlopen)
Subjectieve ervaring	Ervaring kwaliteit van betrokken stakeholders

Tabel 6: Landschappelijke kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa als combi van objectieve en subjectieve perspectieven.

In de loop van de jaren zijn er veel documenten en onderzoek geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit van het Nationaal Park. In het hoofdstuk: resultaten, wordt duidelijke welke ontwikkelingen er zijn geweest op het gebied van landschappelijke kwaliteit in het gebied. Daarbij worden de vorige BIO-plannen ook aangehaald en wordt er verder ingegaan op de specifieke kwaliteiten en ondersteunende beleidsdocumenten.

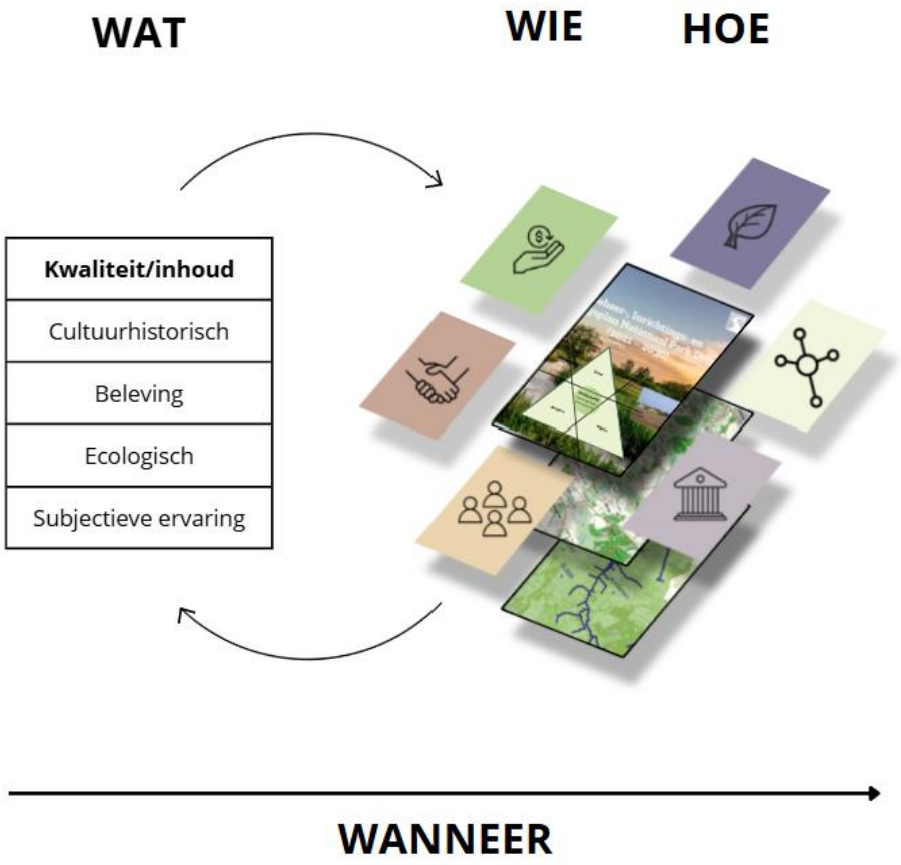
2.5 CONCEPTUEEL MODEL

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het van belang om het institutionele landschap in relatie tot de kwaliteit van het Nationaal Park scherp in beeld te hebben. Tot nu toe weten we dat het institutionele landschap bestaat uit beleid, stakeholders, afspraken, verhoudingen, discourse en

beleidsarrangementen. Doormiddel van het DALS kan er geconstateerd worden dat het institutionele landschap in verbinding staat met de inhoud en de kwaliteit van het Nationaal Park. De 'wie', 'wat' en 'hoe' staan dus met elkaar in verbinding. Dit vormt de basis van dit onderzoek. Om erachter te komen hoe deze 'wie', 'wat' en 'hoe' zich de aflopen jaren hebben ontwikkeld en wat hiervan de oorzaken en gevolgen zijn geweest is het van belang om een tijdselement (wanneer) toe te voegen. Dit tijdselement beslaat ongeveer een periode van 25 jaar. Van 2002 tot 2026. In figuur 7 staat het conceptuele model: de basis van dit onderzoek.

Door het conceptuele model verdere invulling te geven krijgen we antwoord op de onderzoeksvraag: **Hoe heeft het institutionele landschap van het Drentsche Aa-gebied de kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa de afgelopen 25 jaar beïnvloed?**

In het volgende hoofdstuk wordt het conceptuele model geoperationaliseerd en zal duidelijk worden hoe de 'wie', 'wat', 'hoe' en 'wanneer' vormgegeven worden voor het onderzoek. Verder wordt beschreven welke onderzoeksmethoden er zijn gebruikt en waarom.

Figuur 7: Conceptueel model van het institutionele landschap (wie en hoe) en kwaliteit (wat) van het Nationaal Park Drentsche Aa over een tijdlijn (wanneer).

HOOFDSTUK 3: METHODOLOGIE

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het van belang om het conceptuele model uit het vorige hoofdstuk verder te operationaliseren. In dit onderzoek staat het institutionele landschap en de kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa de afgelopen 25 jaar centraal. Daarbij wordt gekeken naar de 'wie' (stakeholders), de 'wat' (kwaliteit, inhoud en discourse), de 'hoe' (samenwerking, governance, organisatiestructuren en beleidsdocumenten), en de 'wanneer' (tijdsperiode) waarin deze ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Deze elementen vormen samen de basis van dit beleidsonderzoek.

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd en welke methodes zijn gebruikt om data te verzamelen. Eerst wordt toegelicht wat voor soort onderzoek is gedaan. Daarna wordt ingegaan op de dataverzamelingsmethoden, de kenmerken van de data, het onderzoeksverloop, de manier waarop de data is geanalyseerd en de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek. Tot slot worden ook de beperkingen van het onderzoek besproken.

3.1 ONDERZOEKSOPZET

Voor dit onderzoek is ervoor gekozen om aan de slag te gaan met een kwalitatieve onderzoeksopzet. Dit omdat het onderzoek niet is gericht op het meten van cijfers en statistische analyses, maar op het begrijpen van beleidsontwikkelingen, governance, samenwerking van stakeholders en hoe zij betekenis geven aan het Nationaal Park. Deze onderdelen zijn niet altijd goed te vatten in cijfers, maar moeten worden geïnterpreteerd aan de hand van beleidsdocumenten, interviews en ontwikkelingen die plaatsvonden in de afgelopen 25 jaar. Ook de kwaliteit/inhoud van het park wordt niet alleen gezien als iets objectiefs, maar ook als een concept met een subjectieve betekenis vanuit de betrokken stakeholders. De insteek van het onderzoek is dus om een kwalitatief beleidsonderzoek uit te voeren. Hierbij wordt teruggekeken op een periode van 25 jaar aan beleidsontwikkelingen. Het onderzoek heeft daarom ook een historische component.

3.2 DATAVERZAMELINGSMETHODEN

Voor dit onderzoek is er gebruikt gemaakt van een combinatie van bureauonderzoek en veldonderzoek. Door deze methodes te combineren, worden zowel de 'formele' beleidsontwikkelingen zoals beschreven in beleidsdocumenten meegenomen als de interpretatie en ervaring van stakeholders door middel van interviews.

3.2.1 BUREAUONDERZOEK

Het bureauonderzoek bestaat uit literatuuronderzoek, een beleidsanalyse en archiefonderzoek. Het doel van dit onderzoek is om de formele beleidsontwikkelingen inzichtelijk te maken en om erachter te komen hoe het beleid van het Nationaal Park Drentsche Aa verder is ingebed in provinciale en nationale beleidskaders en -arrangementen.

Binnen het bureauonderzoek zijn verschillende soorten bronnen gebruikt. Allereerst zijn beleidsdocumenten van het Nationaal Park zelf gebruikt zoals de BIO-plannen, de landschapsvisies, de landschapsbiografie, communicatie- en educatieplannen, toerisme- en recreatieplannen, monitoringsrapportages, jaarverslagen en onderzoeken, waar thema's, ambities en doelen van het park in zijn vastgelegd. Daarnaast zijn ook beleidsdocumenten meegenomen op provinciaal en nationaal niveau zoals uitvoeringsprogramma's van de Provincie (UPDA, PNP en TLGD) en het Beleidsprogramma Nationale Parken (2024-2030) van het ministerie van LVVN. Deze beleidsdocumenten kunnen vertellen over het verhaal van de nationale parken, hun maatschappelijke waarde en de verwevenheid met andere gebiedsopgaves. Het archiefonderzoek is gebruikt om de instelling van het park en de lijn in voorgaand provinciaal en nationaal beleid te duiden. Hierdoor wordt duidelijk hoe het park precies is ontstaan en wat de insteek van het park was tijdens de start in 2002. Dit is van belang omdat het beleid niet losstaat van zijn geschiedenis, maar altijd voortbouwt op voorgaande beslissingen en ontwikkelingen.

Ook is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van academische literatuur. De academische literatuur plaatst de nationale parken in een bredere academische discussie over complexe ruimtelijke vraagstukken. Dit helpt om grip te krijgen op de definitie van nationale parken en hoe beleid werkt in complexe ruimtelijke gebieden.

3.2.2 VELDONDERZOEK

Naast het bureauonderzoek is er ook veldonderzoek gebruikt om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Dit is gedaan doormiddel van interviews: semigestructureerde interviews en focusgroepen. In totaal hebben er 15 semigestructureerde interviews plaatsgevonden en één focusgroep. In totaal is er met 19 respondenten gesproken verdeelt over de interviewsessies.

Semigestructureerde interviews zijn gesprekken waarbij een deel van de vragen wordt voorbereid, maar er ook ruimte is om het te hebben over onderwerpen die vooraf niet op papier stonden. Hierdoor komt er ruimte om verschillende onderwerpen te bespreken en verder te verkennen. Dit is belangrijk omdat de ervaring en interpretatie van de stakeholders belangrijk is in dit onderzoek. Ook is dit een geschikte vorm en structuur van interviews omdat het Nationaal Park een complex gebied is met veel verschillende thema's, functies en waardes. Door niet alle vragen vast te leggen van tevoren, is er genoeg ruimte om verschillende perspectieven aanbod te laten komen. De focusgroep is georganiseerd om verschillende perspectieven van betrokken stakeholders bij elkaar te brengen en zo een beeld te krijgen hoe zij gezamenlijk naar bepaalde opgaves, ontwikkelingen en de samenwerking kijken.

De interviews en de focusgroep gingen voornamelijk over de ontwikkelingen van het Nationaal Park, de samenwerking tussen stakeholders, de kwaliteit en ervaring van het landschap en het park, spanningen en uitdagingen van het park en kansen voor in de toekomst. In tabel 7 staat een overzicht met alle stakeholdergroepen die zijn geïnterviewd en welke interviewmethode daarvoor is gebruikt. In Appendix I staan de interviewvragen zie zijn voorgelegd aan de respondenten en de focusgroep.

De gesprekken zijn uitgewerkt op basis van aantekeningen en samenvattingen. De samenvattingen zijn vervolgens gedeeld met de geïnterviewde personen en groepen, zodat deze aangepast en aangevuld konden worden waar nodig. Deze check helpt om te controleren of bepaalde uitspraken goed zijn geïnterpreteerd en zijn opgeschreven. Dit vergroot de betrouwbaarheid van de interviewdata.

Stakeholdergroep	**Interviewmethode**	**Respondent**
Verbindingspartner	Semigestructureerd interview	1
Verbindingspartner	Semigestructureerd interview	2
Verbindingspartner	Semigestructureerd interview	3
Verbindingspartner	Semigestructureerd interview	4
Overheid	Semigestructureerd interview	5
Overheid	Semigestructureerd interview	6, 7
Overheid	Semigestructureerd interview	8, 9
Overheid	Semigestructureerd interview	10, 11
Beheer- en uitvoeringspartner	Semigestructureerd interview	12
Beheer- en uitvoeringspartner	Semigestructureerd interview	13, 14
Maatschappelijke partner	Semigestructureerd interview	15
Maatschappelijke partner	Semigestructureerd interview	16
Maatschappelijke partners	Focusgroep	17, 18, 19, 20, 21
Kennis partner	Semigestructureerd interview	22
Kennis partner	Semigestructureerd interview	23
Kennis partner	Semigestructureerd interview	24

Tabel 7: Een overzicht van het veldonderzoek waar de verschillende stakeholders zijn uitgezet tegen de interviewmethode. Daarnaast is ook te zien hoeveel respondenten er zijn geïnterviewd tijdens de gesprekken.

3.3 DATAKENMERKEN

De data die zijn verzameld in dit onderzoek bestaat uit interviewdata en beleidsdocumenten. De stakeholders die zijn geïnterviewd zijn doelgericht gekozen op basis van hun rol in het park, kennis of thema/functie die zij representeren in het Nationaal Park. Bij het benaderen van de respondenten is gebruik gemaakt van het netwerk van de Provincie Drenthe en het Nationaal Park Drentsche Aa. Hierdoor konden mensen bereikt worden die vanuit hun eigen positie iets konden vertellen over het landschap, kwaliteit, natuur, landbouw, recreatie, bestuur, beheer, water, drinkwater, leefbaarheid, educatie en onderzoek van het park.

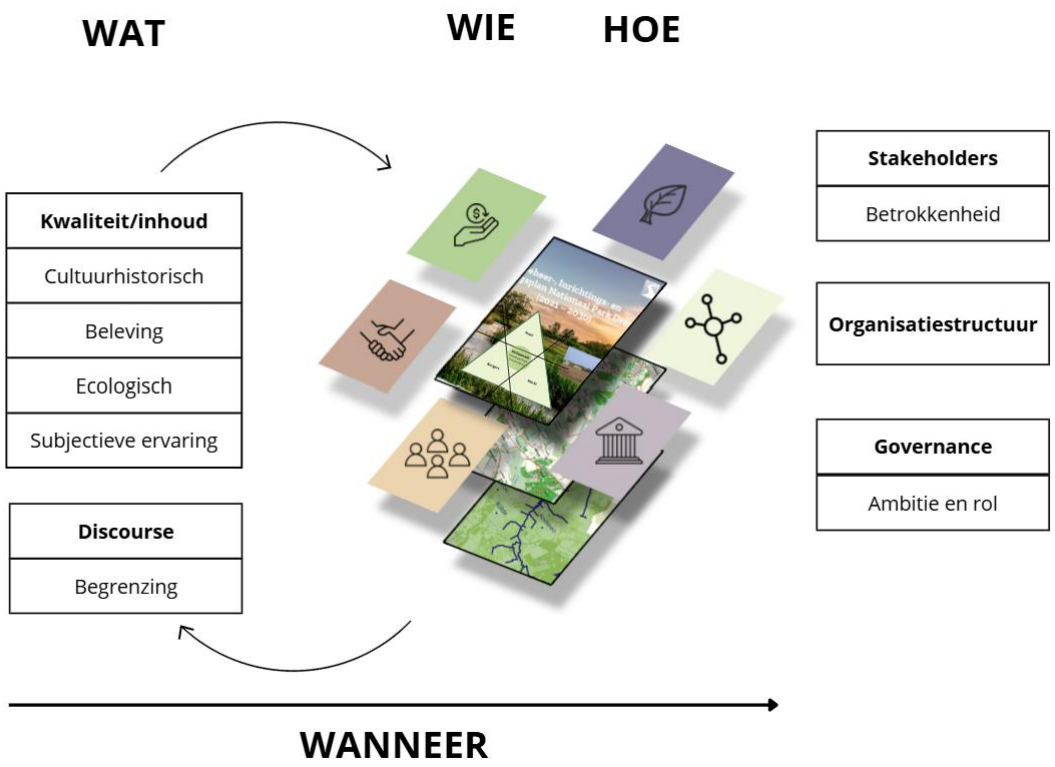
Om de privacy van de respondenten te beschermen zijn hun namen en organisaties weggelaten. Hierdoor worden de respondenten zoveel mogelijk geanonimiseerd. Wel zijn de respondenten onderverdeeld in verschillende stakeholdergroepen. Dit is namelijk van belang voor het begrijpen van het institutionele landschap van het Nationaal Park. De verschillende stakeholdergroepen zijn: verbindingspartners, overheden, beheer- en uitvoeringspartners, maatschappelijke partners en kennispartners. Door de respondenten te anonimiseren maar wel hun stakeholdergroep te benoemen wordt duidelijk welke perspectieven zijn meegenomen in dit onderzoek.

Voor de beleidsdocumenten is een selectie gemaakt op basis van 1, tijdperiode: wanneer is het beleidsdocument gepubliceerd en 2, relevantie: wat vertelt het document over de ontwikkeling, samenwerking, kwaliteit, discours en governance van het park.

3.4 DATA-ANALYSE

Om de data te kunnen analyseren die is verzameld uit het bureauonderzoek en het veldonderzoek, is het conceptuele model verder geoperationaliseerd (figuur 8). Bij het analyseren van de beleidsdocumenten en interviews wordt er naar de verschillende onderdelen gekeken zoals aangegeven in het conceptuele model. Deze onderdelen zijn 1. Stakeholders, waarbij er gekeken wordt naar hun betrokkenheid bij het park. 2. Kwaliteit/inhoud, waar verschillende thema's/functies van het park kunnen worden onderverdeeld in de maatschappelijke waardes cultuurhistorie, beleving, ecologie en subjectieve ervaring. 3. Daarnaast hoort ook het discours bij de kwaliteit van het park. Hierbij gaat het om het dominante perspectief en de begrenzing van het park 4. De organisatiestructuur en 5. De governance, waarbij de ambitie en rol van het park in de regio een rol spelen. Deze onderdelen zijn vervolgens ook inzichtelijk in tabel 8. Door het conceptuele model en de tabel in te vullen ontstaat een beleidsoverzicht met de ontwikkelen van de afgelopen 25 jaar en kan er antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag.

Om dit beleidsonderzoek verder te structuren en om de 'wie', 'wat' en 'hoe' beter te kunnen vergelijken over een tijdsbestek van 25 jaar, is deze 25 jaar opgedeeld in verschillende tijdsperiodes. Voor deze verdeling zijn er tijdperiodes geïdentificeerd die gelijklopen aan de beleidsperiodes van de BIO-plannen van het Nationaal Park. De eerste tijdsperiode loopt van de instelling van het park in 2002 tot aan 2012. In 2012 was het tweede BIO-plan van kracht die duurde tot 2020. Deze vormt de tweede tijdsperiode. De laatste tijdsperiode wordt gemarkeerd door het derde en nieuwste BIO-plan die een tijdsperiode van 2021 tot 2030 markeert, maar omdat dit onderzoek een terugblik in de beleidsgeschiedenis is tot nu toe, stopt deze tijdsperiode in 2026. De BIO-plannen vormen hiermee de basis van het tijdpad van het Nationaal Park. Per tijdsperiode bespreek ik de 'wie', 'wat' en 'hoe' en probeer ik te duiden hoe deze elementen met elkaar in verbinding staan. De beleidsperiodes staan aangegeven in tabel 8.

Figuur 8: Geoperationaliseerd conceptueel model.

Wanneer	**2002-2012**	**2012-2020**	**2021-2026**
Wie			
Stakeholders			
Betrokkenheid			
Wat			
Kwaliteit/inhoud			
Cultuurhistorisch			
Beleving			
Ecologisch			
Subjectieve ervaring			
Discourse			
Begrenzing			
Hoe			
Organisatiestructuur			
Governance			
Ambitie en rol			

Tabel 8: Geoperationaliseerd conceptueel model in tabel vorm voor het analyseren van de data.

De interviewsamenvattingen en de beleidsdocumenten zijn vervolgens door een kwalitatieve inhoudsanalyse geanalyseerd door middel van tabel 8. Dit is gedaan door middel van een handmatige analyse waarbij verschillende thema's, patronen en ontwikkelingen zijn geïdentificeerd. Door per beleidsperiode de verschillende elementen te analyseren (tabel 8) kunnen deze periodes met elkaar worden vergeleken. Hierdoor wordt duidelijk welke veranderingen er in het institutionele landschap zijn geweest, welke elementen juist continuïteit laten zien en hoe deze ontwikkelingen invloed hebben gehad op de kwaliteit van het Nationaal Park.

Tijdens de analyse van de interviews is gekeken of de genoemde thema's en ontwikkelingen ook werden gereflecteerd in het beleid. Andersom is er ook gekeken of bepaalde ontwikkelingen in het beleid ook terugkwamen in de antwoorden van de respondenten. Door deze wisselwerking tussen het bureauonderzoek en het veldonderzoek werd er een zo'n compleet mogelijk beeld geschetst van de ontwikkelingen in het institutionele landschap en de kwaliteit van het Nationaal Park.

3.5 VALIDITEIT EN BETROUWBAARHEID

Om de geloofwaardigheid en de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen, is het van belang om de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek te adresseren. De validiteit zegt iets over de kwaliteit van de resultaten. Is er daadwerkelijk iets gemeten of geanalyseerd dat de onderzoeksvraag kan beantwoorden? Daarnaast is de betrouwbaarheid van de resultaten essentieel. De betrouwbaarheid zegt iets over de reproduceerbaarheid van de resultaten en de consistentie waarmee data wordt verzameld en geanalyseerd.

De validiteit van dit onderzoek is ten eerste gewaarborgd in het theoretisch kader, waar het institutionele landschap en de kwaliteit van het landschap zijn gedefinieerd en gelinkt aan elkaar door middel van het DALS. Vervolgens is deze verbinding tussen de twee concepten verder uitgewerkt en geoperationaliseerd. Daarnaast wordt de validiteit versterkt door de combinatie van data die is verzameld voor dit onderzoek. De beleidsdocumenten en achtergronddocumenten van het Nationaal Park, maar ook de provincie en het rijk, geven inzicht in de formele afspraken, doelen en ambities die zijn vastgelegd. De interviews geven vervolgens inzicht in de ervaringen en subjectieve perspectieven van de stakeholders. Ook is geprobeerd om verschillende stakeholder perspectieven mee te nemen in de interviews. Zo is een diverse set van stakeholders die in de organisatiestructuur van het park zitten en vanuit alle hoeken van de maatschappelijke driehoek komen, meegenomen: overheden, verbindingspartners, beheer- en uitvoeringspartners, maatschappelijke partners en kennispartners. Er is ook geprobeerd om de stakeholders te laten aansluiten op alle kwaliteiten en thema's die spelen in het gebied. Zo wordt elke functie/waarde van het park gerepresenteerd door een stakeholder/respondent.

De betrouwbaarheid van het onderzoek gaat over de navolgbaarheid van de keuzes die zijn gemaakt en de resultaten van dit onderzoek. Daarom is in dit hoofdstuk beschreven hoe respondenten zijn geselecteerd en hoe de data is geanalyseerd. Verder zijn de samenvattingen van de interviews als check verstuurd naar de respondenten zodat deze de resultaten nog konden aanpassen en aanvullen waar nodig om de betrouwbaarheid van de data te vergroten. Kwalitatief onderzoek is ten slotte altijd afhankelijk van de interpretatie van de onderzoeker.

3.6 BEPERKINGEN

Hoewel er is geprobeerd om een zo goed mogelijk beeld van het institutionele landschap en de kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa te schetsen, kent dit onderzoek ook een aantal beperkingen. Ten eerste is de groep stakeholders die is geïnterviewd beperkt. Er zijn 15 interviews en er is één focusgroep georganiseerd dat leverde waardevolle informatie op. Maar door tijdsbeperkingen zijn niet alle stakeholders die betrokken zijn bij het Nationaal Park aan bod gekomen. Dit zorgt ervoor dat niet alle stakeholdergroepen even sterk zijn vertegenwoordigd.

Ten tweede is het onderzoek afhankelijk van interpretaties en herinneringen van stakeholders van de afgelopen 25 jaar. Sommige ontwikkelingen en gebeurtenissen lagen daarom niet meer voor in het geheugen voor de meeste respondenten. Daarnaast zijn niet alle respondenten al 25 jaar betrokken of werkzaam geweest bij het Nationaal Park. Daarom was het lastiger om informatie te vergaren van langer geleden, terwijl het vergaren van informatie van het recente verleden juist geen probleem was.

Ten derde, zoals al eerder genoemd, was tijd ook een beperkende factor. Doordat er voor dit onderzoek een periode van vijf maanden was uitgezet, is het niet mogelijk geweest om alle stakeholders mee te nemen in het onderzoek en zijn mogelijk niet alle beleidsdocumenten, interviews en archiefstukken even uitgebreid meegenomen.

Tot slot, is er sprake van betrokkenheid bij het onderwerp. Omdat dit onderzoek werd geïnitieerd vanuit de Provincie Drenthe en het Nationaal Park Drentsche Aa zelf, kan dit vragen oproepen over de neutraliteit van dit onderzoek. Het is hierbij van belang dat de onderzoeker tijdens het onderzoek reflecteert op de positie van de organisatie en zich bewust is van mogelijke aannames die spelen binnen de provincie en het Nationaal Park.

HOOFDSTUK 4: RESULTATEN

In dit onderzoek is het de vraag welke beleidsontwikkelingen hebben plaatsgevonden en wat hier redenen en gevolgen van zijn geweest. Door deze ontwikkelingen op een rijtje te krijgen, kunnen vervolgens inzichten worden opgedaan met betrekking tot (succes) factoren en uitdagingen die het Nationaal Park Drentsche Aa hebben gevormd de afgelopen jaren.

4.1 INSTITUTIONEEL LANDSCHAP EN KWALITEIT NATIONAAL PARK DRENTSCHE AA

Om erachter te komen wat voor ontwikkelingen zich de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden met betrekking tot de governance van het park is het belangrijk om te kijken naar de 'wie',' wat', 'hoe' en 'wanneer' van het institutionele landschap. Het is hierbij vooral de vraag wie de stakeholders zijn en hoe betrokken ze zijn geweest (WIE), wat het park inhoudt en waar het over gaat (WAT), welke samenwerking er plaatsvindt (HOE) en aan welke tijdsperiode dit is gekoppeld (WANNEER). Samen geven deze elementen antwoord op de vraag hoe het institutionele landschap de kwaliteit van het park de afgelopen jaren heeft beïnvloed. Daarom wordt het inzichtelijk welke beleidsontwikkelingen zich hebben afgespeeld in de afgelopen 25 jaar.

De resultaten worden besproken per beleidsperiode doormiddel van een verhalende tekst opgedeeld in de elementen: discourse (begrenzing), kwaliteit/inhoud (cultuurhistorisch, beleving, ecologisch en subjectieve ervaring), organisatiestructuur, stakeholders (betrokkenheid) en governance (ambitie en rol) (tabel 8). Op deze manier kan er een vergelijking gemaakt worden tussen de verschillende beleidsperiodes. Ook kunnen er op deze manier trends of patronen worden geïdentificeerd.

4.2 EEN AANLOOP: WAT GEBEURDE ER VOOR 2002?

Om de instelling van het Nationaal Park te begrijpen is een blik in de periode die daaraan voorafging essentieel. De status het National Park van het Drentsche Aa-gebied kwam namelijk niet uit de lucht vallen. De Provincie Drenthe had begin vorige eeuw al plannen om het Drentsche Aa-gebied te beschermen en duidde het unieke gebied vaak aan met de speciale status van een stroomdallandschap (Staatsbosbeheer, 1965; Provincie Drenthe, 1973). De provincie had altijd al de wens om het Drentsche Aa-gebied tot een beschermd gebied of Nationaal Park te maken.

In de jaren negentig kwam er meer aandacht voor cultuurhistorie in Nederland. Op rijksniveau werd er gewerkt aan plannen en visies om meer samenhang te brengen in cultuurhistorie. In deze tijd werd cultuurhistorie een belangrijk onderdeel van ruimtelijke ordening in Nederland en ging het deel uitmaken van bredere ruimtelijke ontwikkelingen (Janssen et. al., 2013). Zo kwam in 1994 het rijksprogramma 'Waardevolle Cultuurlandschappen' (WCL) op gang waarbij elf gebieden in Nederland werden aangewezen die een bijzondere natuur- en/of landschapswaarde hadden (Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij, 1998). Noord-Drenthe was één van deze gebieden die werd aangewezen als WCL-gebied. Daarnaast was het kenmerkend aan deze WCL-gebieden dat ze gevormd waren door de landbouw en/of bosbouw die nog steeds belangrijke economische dragers van het gebied vormde. Door deze eigenschappen waren deze gebieden volgens het rijk ook geschikt voor recreatie en toerisme. De verschillende functies en waardes in het gebied zorgden vaak voor spanning waardoor verschillende partijen met elkaar in gesprek moesten. Voor dit zevenjarige (1994-2001) rijksprogramma kwam 115 miljoen gulden beschikbaar. Dit geld moest geïnvesteerd worden in projecten die bijdroegen aan de heroriëntatie van de landbouw (Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij, 1998).

Naast het WCL-programma vanuit het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, was er gelijktijdig een gebiedsgericht programma vanuit het ministerie VROM. Dit was het programma Ruimtelijke Ordening Milieu-aanpak (ROM). Dit programma werd geïntroduceerd om Nationaal milieubeleid gebiedsgericht in de regio's aan te pakken (Padt en Leroy, 2005). Ook hiervoor moesten gebieden aangewezen worden. Dit waren voornamelijk gebieden waar spanningen waren tussen ecologische samenhang, milieuwaardes en andere maatschappelijke functies. Het Drentsche Aa-gebied was ook één

van deze gebieden die werd aangewezen vanwege de druk op de waterhuishouding, de drinkwaterkwaliteit en ecologische kwaliteit van het gebied.

Vanwege de timing van deze rijksprogramma's, vergelijkbaarheid in aanpak (gebiedsgericht) en overlap in aangewezen gebieden werd het Drentsche Aa-gebied gedoopt tot ROM/WCL-project Drentsche Aa/Elperstroom (Provincie Drenthe, 1994). Om dit project in goede banen te leiden werd een stuurgroep ROM/WCL op initiatief van de Provincie Drenthe opgericht. Deze stuurgroep richtte zich op de uitvoering van de opgaves vanuit het ROM en WCL: De versterking van de ecologische kwaliteit en samenhang tussen landbouw, waterhuishouding, bosbouw, natuur, landschap en recreatie. Deze manier van een gebiedsgerichte aanpak in het Drentsche Aa-gebied bracht lokale vertegenwoordigers vanuit de landbouw, bewonersgroepen en natuurorganisaties, al voor de instelling van het Nationaal Park, samen. In 2001 stopte het programma, maar de impact van het gebiedsgerichte werken met de focus op natuur, landbouw en cultuurhistorie en de samenwerking van de verschillende belangengroepen hielpen mee met de instelling van het Drentsche Aa-gebied tot Nationaal Park in 2002. De stuurgroep ROM/WCL zou uiteindelijk overgaan in het overlegorgaan van het Nationaal Park. De basis was gelegd (Provincie Drenthe, 2004).

Naast het ROM- en WCL-programma, publiceerde het rijk in 1999 de Nota Belvedère. Deze nota maakt nog eens duidelijk dat er in die tijd veel aandacht voor cultuurhistorie was vanuit het Rijk. De nota had als doel het aanwijzen van 70 gebieden die van hoge en internationale cultuurhistorische waarde waren zodat op deze plekken cultuurhistorie herkenbaar bleef en verder werd ontwikkeld. In de nota staat omschreven hoe cultuurhistorie niet als 'rem' maar juist als motor kan werken voor de ruimtelijke ontwikkeling van gebieden (Janssen et. al., 2013). Het credo van deze nota was daarom ook: 'Behoud door ontwikkeling'. Het credo dat (nog steeds) door het Nationaal Park Drentsche Aa als basisfilosofie voor hun gebied wordt gezien (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001; Padt en Leroy, 2005).

Ook werd in 2001 de Vijfde Nota Ruimte gepubliceerd. Hierin werd voortgebouwd op de rol van cultuurhistorie in de bredere ruimtelijke ontwikkeling van Nederland. Ook kwam er opnieuw aandacht voor nationale parken en werden er 'Nationale Landschappen' opgenomen in de nota als gebieden met internationaal unieke of nationaal kenmerkende eigenschappen (VROM, 2001). In deze Nationale Landschappen lag de aandacht, anders dan bij nationale parken in die tijd, niet alleen op ecosystemen en natuur maar ook op recreatieve, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten (Commissie Verkenning Nationale Parken, 2020). Het belangrijkste doel van deze landschappen was dat alle samenhangede waardes en functies duurzaam beheerd moesten worden met als uitgangspunt (wederom): 'Behoud door ontwikkeling', overgenomen uit de Nota Belvedère.

Dat het Drentsche Aa-gebied in 2002 eindelijk werd aangewezen als nationaal park was dus niet gek. Na een langgekoesterde wens van de Provincie Drenthe werd dan toch na het programma ROM/WCL Drentsche Aa/Elperstroom (1994-2001), de Nota Belvedére (1999) en de hernieuwde aandacht voor nationale parken en landschappen in de Nota ruimte (2001), de status van nationaal park aangevraagd voor het Drentsche Aa-gebied.

Door de nationale focus op cultuurhistorie, nationale parken en nationale landschappen in de jaren 90 en begin 21ste eeuw kreeg de Provincie Drenthe momentum om het Drentsche Aa-gebied tot park te benoemen. De ondersteuning en bevestiging van het rijk en de ambitie om lokaal draagvlak te ontwikkelingen zorgde ervoor dat het park zowel nationaal als regionaal op de kaart kwam.

4.3 2002-2012: NATIONAAL PARK MET VERBREDE INTEGRALE AANPAK

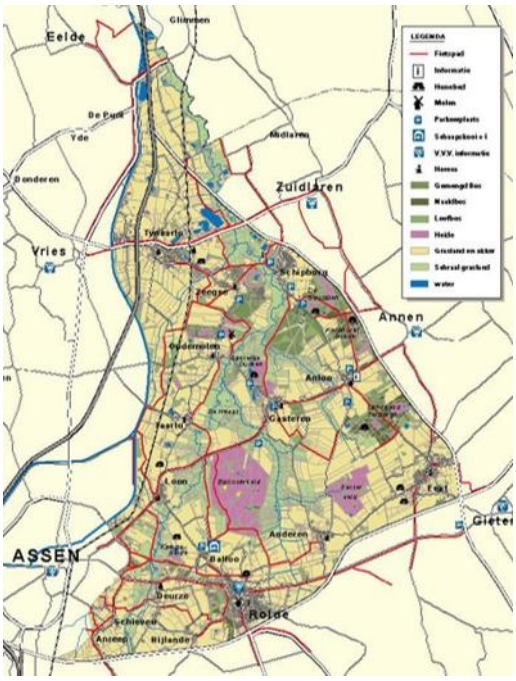
2002 markeert het eerste jaar van het Nationaal Park. In dat jaar werd het Drentsche Aa-gebied officieel aangewezen als Nationaal Park. Echter, het park had toen nog een andere naam: het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa. Dat het park deze naam had gekozen was geen willekeur. Ondanks dat het gebied de status had van een nationaal park, lag deze status nog erg gevoelig bij de stakeholders in de omgeving (Respondent 1; Respondent 9; Respondent 19; Padt en Leroy, 2005). Dit komt omdat meerdere functies en waardes zich manifesteren in het gebied. Denk aan het watersysteem, de beekdalen, de natuur, cultuurhistorie, de landbouw (boeren) en de dorpen (bewoners). Allemaal hebben ze een functie en waarde in het Drentsche Aa-gebied en maken ze het gebied bijzonder en uniek op hun eigen manier. De status van nationaal park waar, in de reguliere zin, de focus vooral op het intensiveren van natuurbeleid en beheer ligt

en het vertegenwoordigen van ecosystemen, werd daarom niet meteen positief ontvangen door veel gebiedsstakeholders. Er was spanning tussen de verschillende partijen en vooral natuurorganisaties en boeren konden er niet uitkomen hoe de invulling van het gebied eruit zou moeten zien, blijkt uit de interviews (Respondent 1; Respondent 9; Respondent 19).

''Beide (natuurorganisaties en boeren) zagen de invulling van het park op een andere manier. Om de status van een nationaal park te krijgen, moesten de partijen het eens worden en moest ervoor worden gezorgd dat het gebied zelf (betrokkenen) het belang van het park ging inzien'' (Respondent 1).

De Commissie Nationale Parken die bezig was met de aanwijzing van het Drentsche Aa-gebied als nationaal park achtte het daarom ook niet verstandig om het Drentsche Aa-gebied te benoemen tot nationaal park in de reguliere zin (Nationaal beek- esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001). Voor dit unieke beekdalensysteem in West- Europa waren een nieuwe aanpak en organisatievorm essentieel, ook om het draagvlak in het gebied te vergroten (Nationaal beek- esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001).

Omdat er spanning was tussen verschillende groepen in het gebied, werd de begrenzing van het Nationaal Park beperkt tot de 'centrale driehoek': Assen-Glimmen-Gieten (figuur 9). Dit werd als proefgebied gezien, aangezien de wens er altijd was om het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa te beschermen en als onderdeel te scharen van het Nationaal Park.

Figuur 9: De begrenzing van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2004).

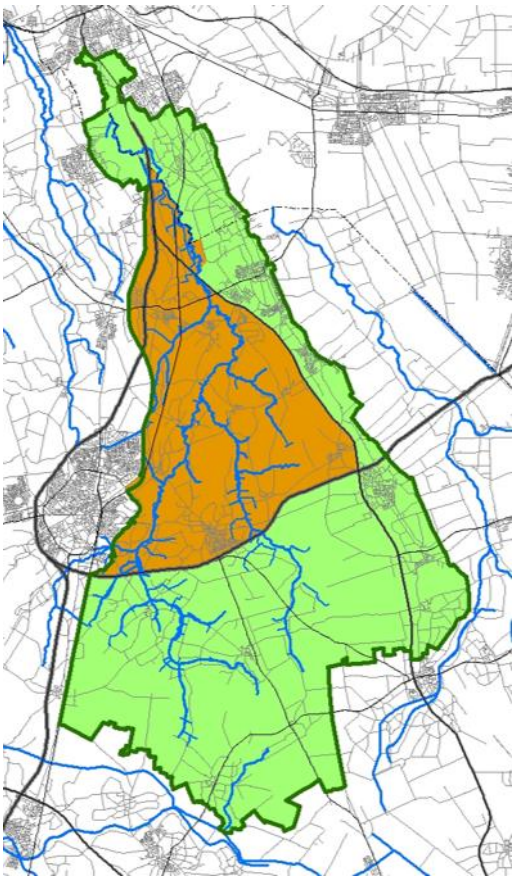
Discours

Bij het instellen van het park in 2002 is daarom ook gekozen voor een 'verbrede integrale aanpak'. Deze aanpak sloot aan bij de aanpak en doelen van het eerdere ROM/WCL-gebied Drentsche Aa/Elperstroom, waarin recreatieve, natuurlijk en agrarische waardes allemaal een rol hadden. Anders dan reguliere nationale parken, moest er in het Drentsche Aa-gebied naast bescherming en ontwikkeling van de natuur en het beekdalensysteem ook perspectief zijn voor de landbouw (Nationaal beek- esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001; Respondent 1; Respondent 19). Ook is er een grote rol voor cultuurhistorie weggelegd in het Drentsche Aa-gebied. Een waarde die samen met het watersysteem van de Drentsche Aa de basis vormt van het landschap. De basisfilosofie van het park, zoals eerder genoemd, is daarom ook: 'Behoud door ontwikkeling'. Het credo van de Nota Belvedére en daarmee de hernieuwde focus op cultuurhistorie in ruimtelijke ordening in Nederland. Met deze insteek was het zaak om vervolgens het draagvlak in het gebied te vergroten, waar de stuurgroep ROM/WCL al het beginnende werk voor had gedaan.

Na de instelling van het park werd, naast het BIO-plan (2001-2012), de verdere beleidsmatige basis gelegd van het Nationaal Park. Drie documenten vormen de basis: 1. De landschapsvisie (2004), die landschappelijke kwaliteiten van het park koppelt aan ruimtelijke ontwikkelingen met als credo: ‘’behoud door ontwikkeling’’, 2. De integrale kansen kaart (IKK) (2004), met als doel de ruimtewensen van de verschillende functies en partijen vastleggen op kaart, waardoor kansen in het gebied inzichtelijk werden gemaakt., en 3. Het levendbezoekersnetwerk, een mobiel bezoekersnetwerk waarbij ondernemers als ‘gastheren’ van het park fungeren om het verhaal van het gebied aan de bezoekers te vertellen. Volgens één van de interviews met een medewerker van het Nationaal Park was dit een mijlpaal in de ontwikkeling van het park:

‘’ Door het levend bezoekerscentrum breng je het verhaal naar de ondernemers in de omgeving en brengen de ondernemers het weer veder de omgeving in’’ (Respondent 4).

In 2006 werd het Nationaal Park definitief als Nationaal Landschap aangewezen door de vaststelling van de Nota Ruimte (Provincie Drenthe, 2006). Het label Nationaal Landschap geldt voor gebieden met een unieke of internationaal bijzondere landschapskwaliteiten in samenhang met natuur en recreatieve kwaliteiten. In Nederland waren er op dat moment twintig gebieden bestempeld als Nationaal Landschap. Hierdoor ging het Drentsche Aa-gebied verder met twee labels: Nationaal Park en Nationaal Landschap. Bij het label Nationaal Landschap hoorde echter wel een ander begrensd gebied. Het voorgestelde gebied van het Nationaal landschap Drentsche Aa omvatte namelijk het hele stroomgebied van de Drentsche Aa. Anders dan het Nationaal Park, die was begrensd tot de ‘centrale driehoek’ (Provincie Drenthe, 2006) (figuur 10).

Figuur 10: In het oranje de centrale driehoek van het Nationaal Park. In het groen het Nationaal Landschap: het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa (Provincie Drenthe, 2006).

Om onder andere het Nationaal Landschap Drentsche Aa uit te voeren, startte in 2007 een nieuw meerjarig programma vanuit de provincie: Meerjarig Programma Landelijk Gebied (Provincie Drenthe, 2006). Hiertoe behoorde ook het uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa (2007-2013): een integrale

visie over de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Drentsche Aa. Door dit programma werd het de grens van het Nationale Landschap opgenomen in provinciaal beleid. Om dit programma uitvoering te geven werd o.a. een landinrichtingscommissie ingesteld voor het Drentsche Aa-gebied. Deze commissie had drie hoofdtaken: 1. Het herstel van het watersysteem, 2. Verbeteren van de landbouwstructuur en 3. De realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) (Provincie Drenthe, 2006; Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2008). Voor dit programma kwam nationaal geld vrij. Het rijk was dan ook financierder van het programma. Dit programma bouwde voort op de basis van het park: De Landschapsvisie (2004), de Integrale Kansen Kaart (IKK) (2004) en het Levend bezoekersnetwerk (2004). Om het bezoekers en inwoners het verhaal van het Nationaal Park Drentsche Aa goed te kunnen ervaren is vanaf 2008 extra geïnvesteerd in de capaciteit voor communicatie en educatie bij het IVN.

Vervolgens werd het Nationaal Landschap en de voorgestelde herbegrenzing van het gebied verankerd in de provinciale Omgevingsvisie Drenthe (2010) en de Omgevingsverordening Drenthe (2011). Na afloop van het Uitvoeringsprogramma Drentsche Aa werd het hele stroomgebied van de Drentsche Aa, zoals aangeduid in (figuur 10), de officiële begrenzing van het Nationaal Park en fuseerden het Nationaal Park en het Nationaal Landschap Drentsche Aa tot één gebied (Van der Windt en Zevenberg, 2024).

Kwaliteit en inhoud
Zoals net genoemd was bij de instelling van het park de 'verbrede integrale aanpak' de insteek om aan de slag te gaan in het Drentsche Aa-gebied. Deze 'verbrede integrale aanpak' omvatte veel thema's, waardes en functies in het gebied. In het eerste BIO-plan (2001-2012) staan dan ook verschillende thema's/kwaliteiten uitgelicht waar de focus van het park op ligt: water, landbouw, natuur, recreatie, wonen en leefbaarheid, educatie en het landschap (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001). Daarnaast komt er meermaals uit de interviews naar voren dat juist die samenhang en verwevenheid van verschillende waardes in het landschap, het Drentsche Aa-gebied zo uniek en waardevol maakt:

> ***''Het is een compleet stroomgebied. Eén systeem, één samenhang. Van bron tot benedenloop. Maar ook de evenwichtigheid in het gebied, dat maakt het uniek in Nederland'' (Respondent 22).***

Ook werd gezegd:

> ***'' De mix van natuur en cultuur is uniek. Het beekdallandschap, de natuur, de boeren en de dorpen. Het Nationaal Park Drentsche Aa is een levend landschap'' (Respondent 1)***

Naast de thema's die staan beschreven in het eerste BIO-plan (2001-2012), zijn er ook meerdere documenten en ontwikkelingen die ondersteunend zijn aan de kwaliteit in het park. In 2004 is de eerste landschapsvisie opgesteld om de kwaliteiten en thema's (zoals genoemd in het BIO-plan (2001-2012) in het gebied te bundelen en te koppelen aan de ruimtelijke ontwikkeling van het Drentsche Aa-gebied. De Landschapsvisie (2004) draagt het credo 'behoud door ontwikkeling' en definieert de kwaliteit van het Nationaal Park. Verder brengt het, zoals de titel al doet vermoeden, een visie op de ontwikkeling van de kwaliteit van het landschap en moet het voor de kwaliteitsborging in het gebied zorgen (Strootman Landschapsarchitecten, 2004).

Naast de kwaliteiten die naar voren komen uit het BIO-plan (2001-2012), de Landschapsvisie (2004) en de interviews: water, landbouw, natuur, recreatie, wonen en leefbaarheid, educatie, en de samenhang in het landschap, werd er in 2004 ook een koppeling gemaakt tussen recreatie, bewoners en educatie van het gebied, waardoor de basis van een nieuwe kwaliteit in het gebied werd gelegd: regionale economie. In 2004 ontstond namelijk het Levend bezoekersnetwerk. Dit netwerk bestaande uit diverse ondernemers in het Drentsche Aa-gebied, was bedoeld om gasten in het gebied kennis en informatie te geven over het Nationaal Park. Het was de taak aan de ondernemers om het verhaal van het Drentsche Aa-gebied over te dragen aan hun gasten (Respondent 4). In 2007 werd dit netwerk versterkt door een ondernemersklankbord op te zetten. Ondernemers uit het Drentsche Aa-gebied gingen met elkaar in gesprek en konden meedenken over de inrichting van het levendbezoekersnetwerk, het opzetten van nieuwe arrangementen en het verkopen van streekproducten (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2008). Zo ontstond de basis voor een regionale economie in het Nationaal Park.

Alle kwaliteiten van het Nationaal Park die de inhoud van het park representeren staan in tabel 11. De kwaliteiten zijn vervolgens gekoppeld aan de maatschappelijke waardes van het landschap. Hieruit komt naar voren dat de kwaliteiten van het park alle maatschappelijk waardes in een landschap representeren. Dit betekent dat de maatschappelijk waarde van het gebied breed wordt gedragen in alle aspecten van het Nationaal Park en bevestigt nogmaals het belang van het Nationaal Park.

Kwaliteit	**Overkoepelende waarde**
Water	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Landbouw	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Natuur	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Recreatie	Beleving
Wonen en leefbaarheid	Beleving
Educatie/Voorlichting	Beleving
Samenhang van landschap	Subjectief
Regionale economie	Beleving

Tabel 11: Kwaliteiten van het park en hun overkoepelende maatschappelijke waarde in de beleidsperiode 2002-2012 (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001; Respondent 4).

Naast deze kwaliteiten zijn er nog meer ontwikkelingen geweest in de periode 2002-2012 die hebben bijgedragen aan de kwaliteit/inhoud van het park. Tijdens de instelling werd in het bestedingsplan van het park ook een monitoringsprogramma opgenomen, waarbij een monitoring om de vijf jaar als wenselijk werd beschouwd (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001). Monitoring van doelen en doelen van het park en vervolgens de evaluatie hiervan is essentieel in de ontwikkeling van complexe ruimtelijke gebieden zoals het Nationaal Park. Hierdoor kunnen nieuwe inzichten worden opgedaan, kan er worden geleerd van fouten, en kan er vervolgens een wijziging in de koers worden gemaakt om doelen en ambities te halen. Zo zijn er in 2007 en 2012 monitoringsrapportages geweest om de ontwikkeling van het park met betrekking tot het BIO-plan (2001-2012) te meten.

Het aantal documenten en de ontwikkelingen die zijn uitgevoerd om de kwaliteit van het park vast te leggen, te borgen en te verspreiden, is groot in deze beleidsperiode van het Nationaal Park. Ook het recreatieonderzoek (2009) en het bewonersonderzoek (2010) geven aan dat het park actief op zoek is naar nieuwe inzichten en kennis om het park verder te ontwikkelen. Het recreatieonderzoek (2009) dient als nulmeting voor toekomstige metingen in het gebied. Uit het onderzoek komt een positief beeld naar voren: bezoekers zijn zich bewust van hun aanwezigheid in het Nationaal Landschap en beoordelen hun bezoek gemiddeld met een 8,3 (Grontmij Vandertuuk, 2009). Ook het bewonersonderzoek (2010) schetst een positief beeld. Er was grote bekendheid onder de bewoners met betrekking tot het Nationaal Park en zowel het gebied als het beheer van het gebied werden met een ‘ruim voldoende’ beoordeeld (KIEN, 2010). Daarnaast is er in deze beleidsperiode een beleidsevaluatie uitgevoerd voor de Nationale Landschappen. Dit onderzoek werd uitgevoerd om te meten wat de impact was van Nationale Landschappen. De meest prominente conclusie was dat het label Nationale Landschappen bijdroeg aan het bewustzijn en draagvlak in het gebied. Daarnaast zaten er ook verbeter punten bij. Zo werden het Rijk en de provincies opgeroepen om voor continuïteit in beleid, (financiële) middelen en inzet te blijven zorgen, zodat de Nationale Landschappen zich konden ontwikkelen en positief konden inzetten voor het gebied (RoyalHaskoning, 2010).

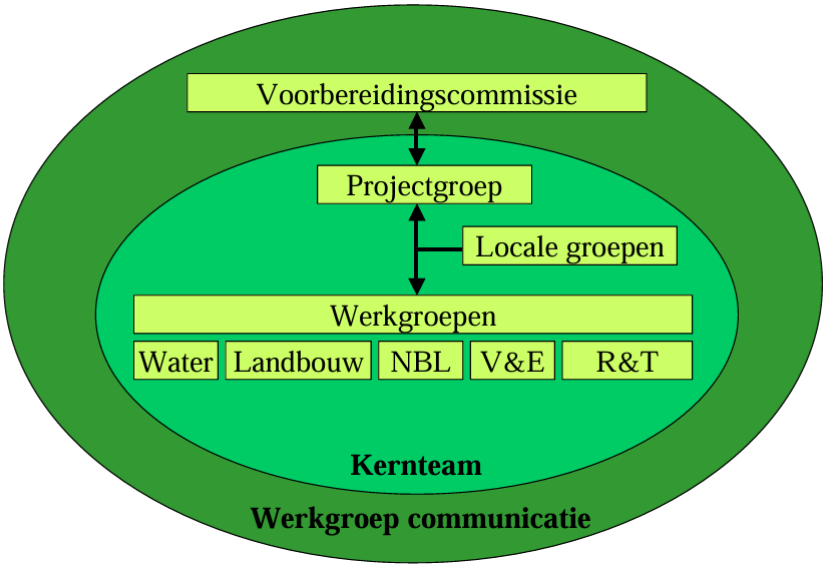
Organisatiestructuur

Om het draagvlak te vergroten is bij de instelling van het park een brede overlegstructuur aangenomen waarin een groot aantal stakeholders vertegenwoordigd zijn en waar een onafhankelijk voorzitter

plaatsnam in de voorbereidingscommissie. Het belang van een onafhankelijke voorzitter en een gelijk speelveld kwam naar voren uit de interviews:

''We hebben gezorgd voor een overlegorgaan met een onafhankelijke voorzitter waardoor politieke kleur verdween uit het gebied. Dit zorgde voor een nieuw speelveld tussen de verschillende partijen'' (Respondent 2).

De organisatiestructuur van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa ziet er als volgt uit (figuur 12). Tussen de verschillende overleggroepen in de organisatiestructuur zit een verschil. De voorbereidingscommissie (die later over zal gaan in het overlegorgaan) bestaat uit stakeholders die meebeslissen over het park. In de projectgroep, lokale groepen en de werkgroepen praten en denken de stakeholders vooral mee. Zij hebben een adviserende rol in het Nationaal Park en voeren projecten. De adviserende en uitvoerende rol van de projecten groepen wordt ook wel omschreven als 'participerende' rol. Het kernteam en de werkgroep communicatie hebben een verbindende rol in de organisatiestructuur ook zij denken, doen, praten en adviseren.

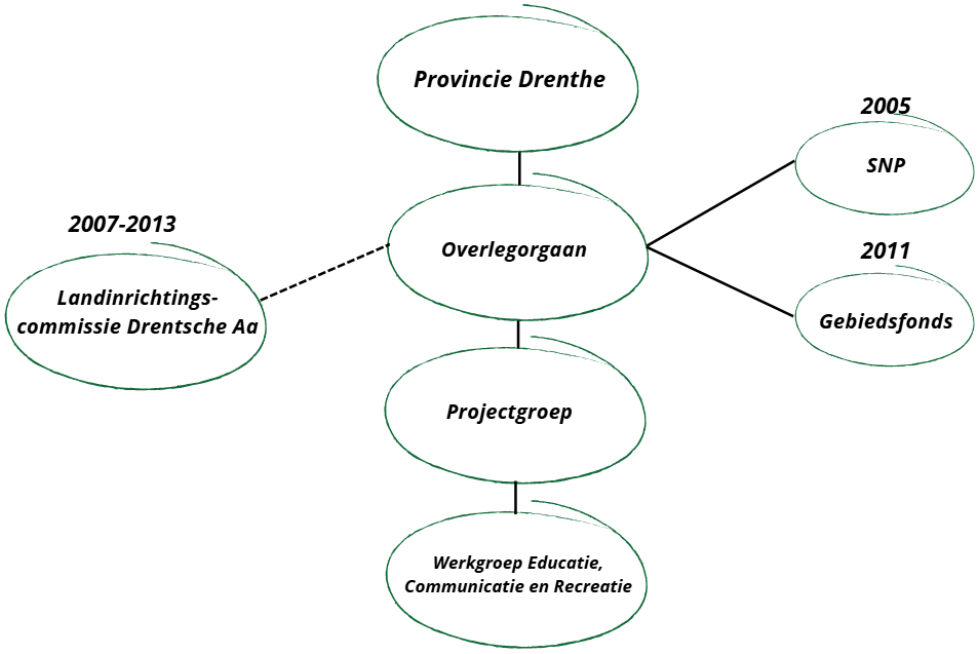

Figuur 12: Organisatiestructuur Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa (Voorbereidingscommissie Nationaal eek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2002) bij de instelling van het park.

Deze organisatiestructuur die is geopperd bij de instelling van het park, is de meeste uitgebreide en omvattende structuur die er is geweest tussen alle tijds/beleidsperiodes. Ook waren er in deze fase een relatief groot aantal stakeholders betrokken vergeleken met andere beleidsperiodes. Dit geeft aan dat bij de instelling van het park een breed gebiedsproces is gestart om de basis van het park en daarmee het draagvlak te bewerkstelligen.

Na de instelling van het park in de periode van de voorbereidingscommissie, zag de organisatiestructuur na deze beginfase er alweer anders uit. Bij de instelling van het park heeft een breed scala aan stakeholders kunnen meepraten en is hierdoor samen tot een compromis en invulling van het park gekomen. Daarna in 2004, stabiliseerde de groep stakeholders en bestond het Nationaal Park uit een overlegorgaan, projectgroep en een werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie. Het resultaat was een compacte organisatiestructuur met de belangrijkste stakeholders aan boord (figuur 13). In 2005 werd het Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP) opgericht. Dit verband moest voor een goede samenwerking zorgen tussen de nationale parken en de overheid. Het doel van SNP is om samen de kwaliteit van de parken te beschermen en om aantrekkelijke natuurgebieden te beschermen (Samenwerkingsverband Nationale Parken, 2010). Later in 2007 toen het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa (2007-2013) werd gelanceerd, kwam de landinrichtingscommissie erbij als werkorganisatie. Deze bestond naast het overlegorgaan van het Nationaal Park en werd gezien als het

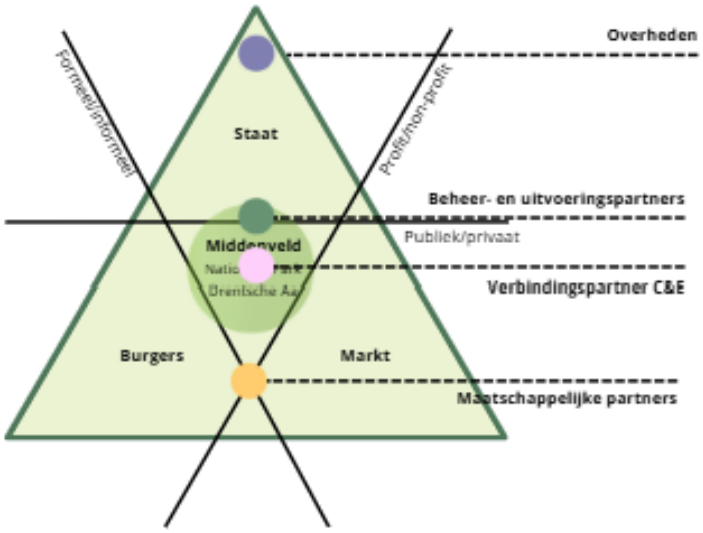
uitvoerende orgaan van het overlegorgaan. De commissie was naast het overlegorgaan ook verantwoordelijk voor het uitvoeren van het BIO-plan (2001-2012) en de IKK (2004). De landinrichtingscommissie werd een vast onderdeel van de agenda in het overlegorgaan (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2008). Vervolgens werd in 2011, door de verwachting dat er bezuinigingen zouden aankomen vanuit het rijk, het gebiedsfonds Drentsche Aa opgericht. Hierdoor zou het park een financiële buffer op kunnen bouwen, waardoor het minder afhankelijk wordt van andere bijdrages. Echter, de inkomsten van het fonds bestaan in de beginperiode vooral uit particuliere donaties (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2012).

Figuur 13: Organisatiestructuur van het park vanaf 2004 met daarin de toevoegingen: Samenwerkingsverband National Parken (SNP) 2005, Landinrichtingscommissie Drentsche Aa 2007 en het Gebiedsfonds 2011 Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2005, 2008, 2012).

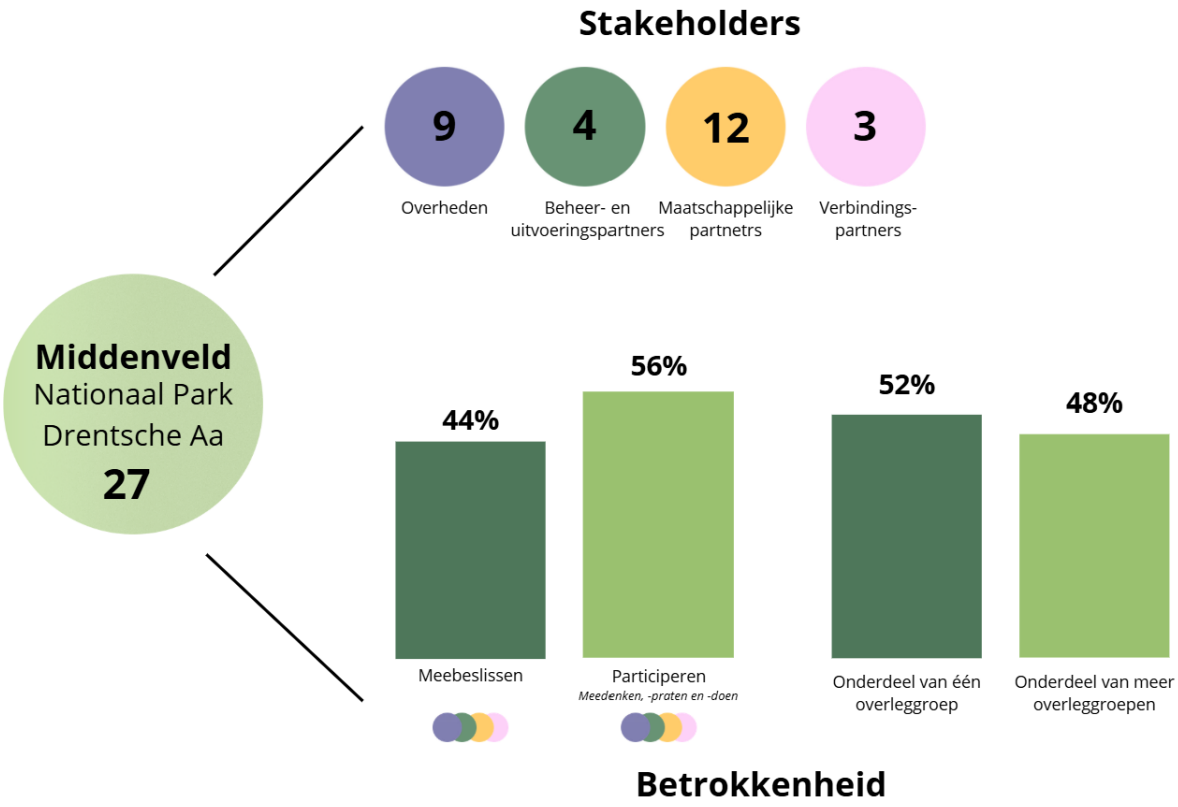
Stakeholders

De stakeholders die betrokken waren in deze periode van het park komen uit alle hoeken van de maatschappelijke driehoek (figuur 5) en kunnen verdeeld worden in vier verschillende groepen: overheden, beheer- en uitvoeringspartners, verbindingspartners en maatschappelijke partners. In totaal vormen zij een groep van 27 stakeholders. Deze verschillende groepen stakeholders kunnen vervolgens worden gepositioneerd in de maatschappelijke driehoek (figuur 14). Hierdoor ontstaat een overzicht van de betrokken stakeholders in relatie tot hun maatschappelijke positie en de positie van het Nationaal Park (het middenveld). Dit laat zien dat ondanks de verschillen in stakeholdergroepen, iedereen bijeenkomt in het middenveld/Nationaal Park. De groep 'overheden' is breed gerepresenteerd. Alle lagen van de overheid, van het Rijk tot aan de gemeentes, en het waterschap zijn vertegenwoordigd. Verder is er ook een groep beheer- en uitvoeringspartners aanwezig. Dit zijn terreinbeheerders, drinkwaterbedrijven of andere uitvoeringspartners die in het Drentsche Aa-gebied actief zijn. Daarnaast zijn er nog de verbindingsstakeholders. Deze groep vormt de lijm tussen alle stakeholdergroepen en is de drijvende kracht van het Nationaal Park. De verbindingsstakeholders vormen de kern van het Nationaal Park en zijn vertegenwoordigd door de Provincie Drenthe en IVN (Instituut Voor Natuurbeschermingseducatie). Als laatste zijn er nog de maatschappelijke partners. Deze groep bestaat uit belangenorganisaties, bewoners en ondernemers. Een overzicht met de hoeveelheid stakeholders per stakeholdergroep kun je vinden in figuur 15.

Figuur 14: Verdeling van de geïdentificeerde stakeholdergroepen van het Nationaal Park: Overheden, beheer- en uitvoeringspartners, verbindingspartners en maatschappelijke partners (Schoenmaker, 2026).

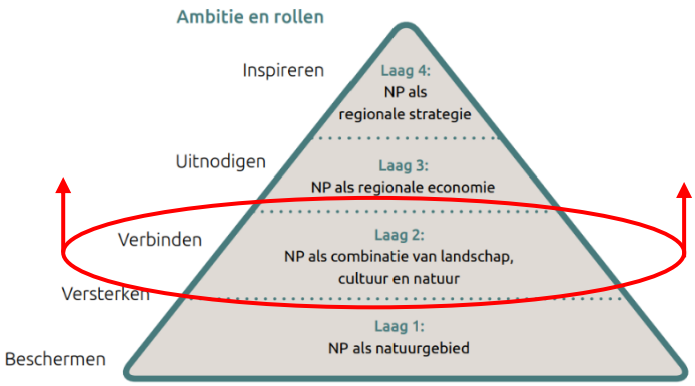
Alle stakeholders die betrokken zijn bij het park maken deel uit van minstens één overleggroep in de overlegstructuur. Als je als stakeholder deel uitmaakt van meerdere overleggroepen, ben je ook meer betrokken. Daarnaast zijn er binnen het Nationaal Park verschillende manieren om betrokken te zijn. Als je onderdeel uitmaakt van de voorbereidingscommissie (later het overlegorgaan) dan beslis je als stakeholder mee over het park. Het percentage van meebeslissers is 44%. Alle verschillende stakeholdergroepen zijn vertegenwoordigd in deze groep. Als je onderdeel uitmaakt van de andere overleggroepen dan 'participeer' je mee: meedenken, meepraten en uitvoeren. Dit percentage komt uit op 56% van alle stakeholders. Ook hier zijn alle groepen stakeholders vertegenwoordigd. De mate van betrokkenheid van de stakeholders in het Nationaal Park zegt iets over het draagvlak van het park. Hoe hoger de mate van betrokkenheid is, hoe meer draagvlak het park heeft (Bunea en Norbrech, 2025). Echter, er moet hier wel een kanttekening bij gemaakt worden. De mate van betrokkenheid die hier wordt geïmpliceerd gaat alleen over de actieve groepen stakeholders in het park. De stakeholders die niet in de overlegstructuur van het Nationaal Park zitten worden dus niet meegenomen in deze beschouwing. Verder is de mate van betrokkenheid een manier om inzicht te krijgen in draagvlak. Er zijn naast betrokkenheid ook andere factoren die een rol spelen in het creëren van draagvlak. Hoe stakeholders zijn benaderd om mee te doen, hoe overleggen verlopen en of stakeholders de ruimte voelen om ook echt mee te beslissen en te participeren, zijn ook allemaal factoren die een rol kunnen spelen. Deze factoren zijn echter moeilijk om te meten en vast te stellen. Daarom wordt in dit onderzoek draagvlak gemeten doormiddel van betrokkenheid: 'meebeslissen/participeren' en 'het aantal overleggroepen waar een stakeholder aan deelneemt'. Hierdoor kunnen we zien of er tussen de beleidsperiodes verschil zit in betrokkenheid en draagvlak.

Figuur 15: Overzicht van aantal stakeholders per stakeholdergroep en de mate van betrokkenheid: 'meebeslissen/participeren' en 'aantal overleggroepen waar stakeholder aan deelneemt'.

Governance

Als we de insteek, basisfilosofie, organisatieaanpak en kwaliteiten van het park in 2002 plaatsen in het governancemodel van Wing (2026a), zien we dat het ambitieniveau van het park in laag 2 ligt: Nationaal Park als combinatie van landschap, cultuur en natuur. Hierbij past een 'verbindende' rol van het park (figuur 16). Dit wordt bevestigd door de ambitie voor een vergoot draagvlak in het gebied (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2001), het opstellen van een Intergrale Kansen Kaart (2004) met alle functies en stakeholders in het gebied en de mate van betrokkenheid onder alle groepen stakeholders in het Nationaal Park (figuur 15). Ook zien we dat er tijdens deze beleidsperiode (2002-2012) al een basis wordt gelegd voor een 'regionale economie' door het levendbezoekersnetwerk (2004) en vroege betrokkenheid van ondernemers in het park. Hierdoor zien we dat er al een langzame verschuiving komt in ambitie. Het Nationaal Park neemt steeds meer een 'uitnodigende' rol aan.

Figuur 16: Ambitieniveau en rol van de instelling van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa 2002-2012 (Wing, 2026a; Schoenmaker, 2026).

4.4 2012-2020 NATIONAAL PARK NIEUWE STIJL

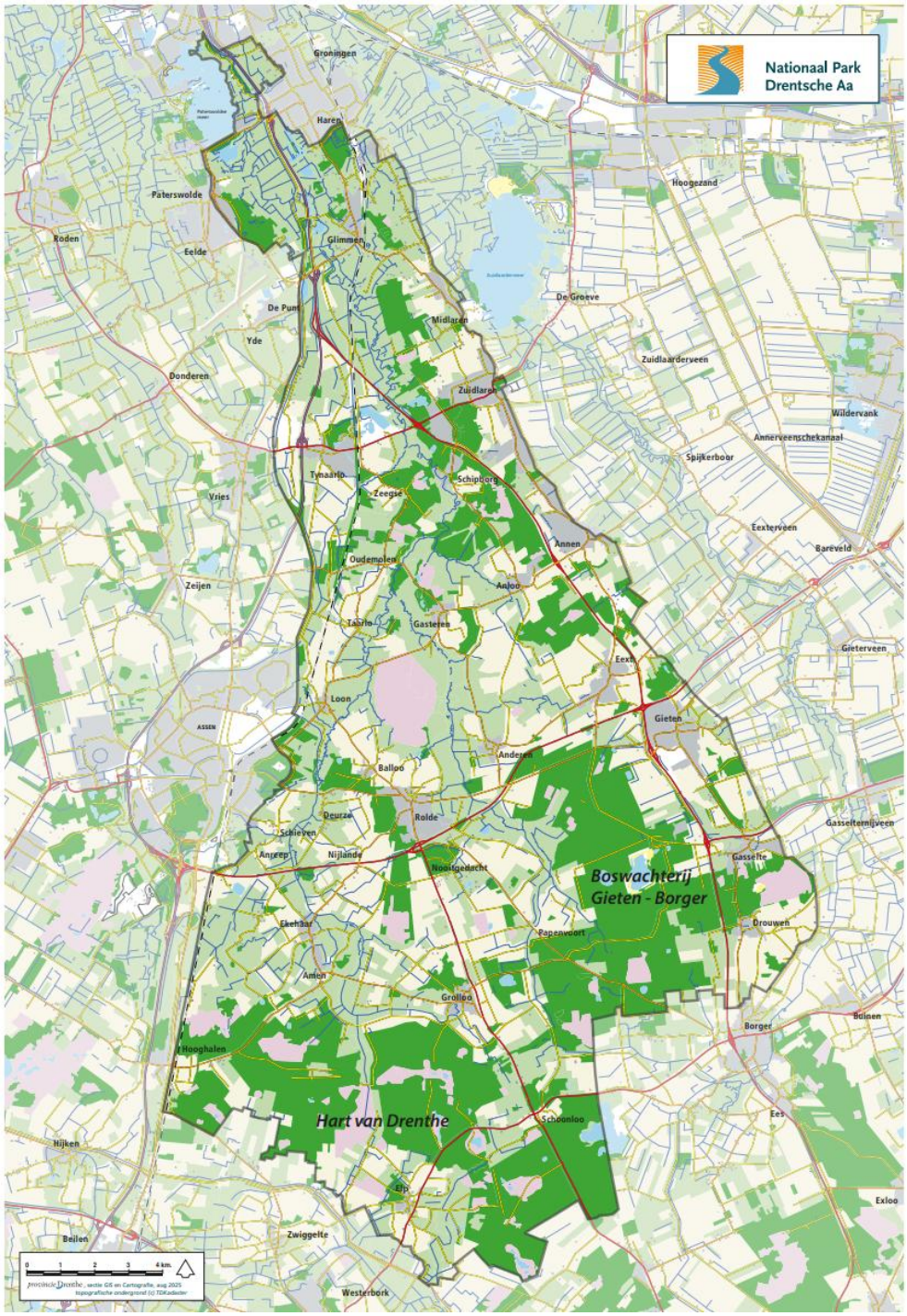
De ontwikkelingen van het Nationaal Park werden in de beleidsperiode 2002-2012 goed beoordeeld in de monitoringsrapportages (2007, 2012), het bewonersonderzoek (2010) en het recreatieonderzoek (2009). Verder werd de begrenzing van het Nationaal Park verbreed van de 'centrale driehoek' naar het stroomgebied. Op die manier fuseerde ook het Nationaal Landschap met het Nationaal Park. Verder werd met het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa gewerkt aan de opgaves in het gebied en ging men aan de slag met het levendbezoekersnetwerk (2004), de Landschapsvisie (2004) en de Integrale Kansen Kaart (2004). Het park verankerde zich langzamerhand steeds meer in het gebied en ook de organisatiestructuur van het park was zich steeds meer aan het ontwikkelen. In 2011 werd het gebiedsfonds toegevoegd aan de organisatiestructuur van het park, als financiële buffer. Deze buffer was een bewuste keuze en was hard nodig, want in 2011 kondigde de staatssecretaris van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Natuur, Henk Bleeker, bezuinigingen aan op het nationale natuurbeleid (Van der Windt en Zevenberg, 2024). Provincies kregen hierdoor meer regie (decentralisatie) en het ministerie ging zich minder bemoeien met nationale parken en landschappen. In 2012, met het Bestuursakkoord Natuur tussen het rijk en de provincies, verviel officieel de status van Nationale Landschappen uit het rijksbeleid en verviel de rijksfinanciering voor nationale parken. De provincies moesten hier nu zelf invulling aangeven (Commissie Verkenning Nationale Parken, 2020).

Discours

2012-2020 markeert de tweede beleidsperiode van het Nationaal Park. Het tweede BIO-plan (2012-2020) werd vastgesteld door het overlegorgaan waarin ook het nieuwe 'uitgeklapte' gebied van het nationaal park vaststond (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2018) (figuur 17). Waar veel Nationale Landschappen en Nationale Parken minder ondersteuning ervoeren doordat de druk op de provincies toenam, werd het Nationaal beek- en esdorpenlandschap wel gesteund (Van der Windt en Zevenberg, 2024). Doordat het park al was verankerd in de provinciale Omgevingsvisie (2010), planologische bescherming kreeg in Omgevingsverordening (2011) (Nationaal beek- en esdorpenlandschap, 2013) en doordat het gebiedsfonds op tijd was opgezet, kon het Nationaal Park continueren. Daarnaast had het park door de hoeveelheid projecten, investeringen en onderzoeken in de vorige beleidsperiode bewezen dat het park van grote toegevoegde waarde is voor het gebied.

Nadat de nieuwe begrenzing van het Nationaal Park was uitgeklapt naar het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa en dit ook beleidsmatig werd verankerd bij de Provincie Drenthe, deed de Provincie Groningen hetzelfde met het deel van het park dat in de gemeente Haren kwam te liggen (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2013). Hierdoor werd het park ook erkend door de Provincie Groningen.

Nadat in 2011 de bezuinigen op natuurbeleid waren aangekondigd, keerden de nationale parken in 2013 terug op de politieke agenda. De Tweede kamerleden Stientje van Veldhoven en Lutz Jacobi dienden een motie in om de zichtbaarheid en beleefbaarheid van nationale parken te vergroten. Er moesten nieuwe verdienmodellen voor nationale parken ontstaan en nieuwe economische partners en deals moesten worden gefaciliteerd door het Rijk (Van der Windt en Zevenberg, 2024). Dit was de eerst stap in de richting van Nationale Parken 'Nieuwe Stijl', waarbij parken doormiddel van een sterke merkidentiteit van toegevoegde waarde moesten zijn voor de omgeving. Hieruit rolde het driejarige beleidsprogramma: Nationale Parken van Wereldklasse, die de parken een kwaliteitsimpuls moest geven. Ook werd er aansluitend een verkiezing opgesteld voor het mooiste natuurgebied van Nederland, waardoor de samenleving meer betrokken werd bij natuur (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselzekerheid, 2023). Daarnaast werden in de Wet Natuurbescherming criteria voor nationale parken opgesteld en werd wettelijk vastgesteld dat de minister eindverantwoordelijke is voor de aanwijzing van nationale parken (Commissie Realisatie Natuurverkiezing, 2018). Vervolgens werd in 2016 de Nationale Parken Deal gesloten tussen vijftien partners van de nationale parken. Hierin stond vast dat er gezamenlijk gewerkt zou worden aan een hogere kwaliteit nationale parken in Nederland, dat er meer betrokkenheid vanuit de samenleving bij natuur moest komen en dat nationale parken een sterke merkidentiteit en marktpositie moesten krijgen (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2019). Nationale parken moesten niet alleen internationale allure uitstralen, maar ook een regionaal visitekaartje worden.

Figuur 17: Het vastgestelde 'uitgeklapte' gebied van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2018).

Kwaliteit/inhoud

Nadat het Nationaal Park zelf al stappen had gezet om de regionale economie in het gebied te ondersteunen door gastheren en ondernemers te betrekken bij het park in de vorige beleidsperiode (2002-2012), werd er nu ook op landelijk niveau ingezet op de economische waarde en functie van de nationale parken. Dit zou betekenen dat het Drentsche Aa-gebied zich meer moest gaan profileren als regionaal visitekaartje en een eigen markt/merkidentiteit moest gaan ontwikkelen (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa). Dit deed het Nationaal Park door aan de slag te gaan met een merkontwikkelingstraject waar een merkgids (2019) uit voortvloeide, waar het verhaal en de kwaliteiten van het park in staan beschreven. Deze merkpositionering van het park zou bijdragen aan de kwaliteit van de

beleving van het Nationaal Park. Ook het updaten van het levendbezoekersnetwerk ging hand in hand met deze ontwikkeling. In 2019 werd het levendbezoekersnetwerk 2.0 gepubliceerd die een geactualiseerde visie op het bezoekersmanagement bracht. Daarnaast ging het park in 2019 ook verder onder een andere naam: Nationaal Park Drentsche Aa. Dit in het kader om voor meer zichtbaarheid en bekendheid te zorgen voor de nationale parken in Nederland. De parken moesten hierdoor eenheid uitstralen, maar tegelijktijdig ook allemaal hun eigen verhaal over de Nederlandse natuur vertellen (Nationaal Park Drentsche Aa, 2020). Om de zichtbaarheid en bekendheid van de nationale parken te vergroten is in 2018 het Nationale Parken Bureau (NBP) opgericht. De hoofdtaken van het NBP zijn het inspireren, verbinden en ondersteunen van parken bij de verwezenlijking van de doelen uit het nationale beleidsprogramma (Nationale Parken, 2026).

Naast de ontwikkeling van de merkgids (2019) en het verbeteren van de nationale eenheid en bekendheid van de nationale parken, zijn er binnen het Nationaal Park Drentsche Aa nog verschillende beleidsontwikkelingen geweest om de kwaliteit van het park te borgen en ontwikkelen. In 2015 kwam Landschapsbiografie Drentsche Aa uit. Dit boek waarin de ontstaansgeschiedenis van het landschap van de Drentsche Aa uitgebreid wordt beschreven is één van de basisdocumenten van het Nationaal Park die de identiteit van het gebied schets. 50 jaar aan wetenschappelijk onderzoek ging vooraf aan de landschapsbiografie. Dit boek heeft dit gebundeld en omschrijft de kwaliteiten van het Drentsche Aa-gebied. Met de publicatie van de landschapsbiografie kwamen er nieuwe inzichten naar de voorgrond die eerder niet algemeen bekend waren. Door deze nieuwe inzichten is de Landschapsvisie Drentsche Aa aangepast. Daardoor kan er met de nieuwe kennis een aangepaste integrale visie op het landschap van de Drentsche Aa gemaakt worden. Dit ter verbetering van de kwaliteit van het Drentsche Aa-gebied. Verder is in 2017 nog een derde monitoringsrapportage gedaan, die de lijn in het monitoren van de BIO-plannen van het park voorzet. Zo worden de doelen, ambities en kwaliteiten van het park geëvalueerd.

Nadat de officiële herbegrenzing van het park een feit werd en uitklapte naar het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa, kwam het thema water steeds meer op de voorgrond. Doordat andere functies in het gebied zoals, natuur, landbouw en drinkwater, gebruik maken van water, ligt er altijd een spanning op watergebruik in het Drentsche Aa-gebied. Dit wordt ook bevestigd door de interviews:

''De grote opgaves in het Drentsche Aa-gebied hebben betrekking op de waterkwaliteit en kwantiteit. Het is hierbij zaak om waterpartijen, agrariërs en boeren samen om tafel te hebben om aan deze uitdagingen te werken'' (Respondent 13; Respondent 14).

''In het Drentsche Aa-gebied is er sprake van een driehoeksverhouding tussen het waterbedrijf, natuurorganisaties en de boeren. Allemaal maken we gebruik van het water'' (Respondent 15).

Omdat, er in het gebied drinkwater wordt gewonnen uit oppervlaktewater moet de waterkwaliteit aan hoge eisen voldoen. Door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het gebied is het water soms niet van voldoende kwaliteit. De landbouw heeft veel invloed op de waterkwaliteit zo komt ook voort uit de interviews. Maar er is er veel steun om voor een duidelijke en duurzaam perspectief voor de landbouw te zorgen dat ook ten goede komt voor de waterkwaliteit.

''De waterkwaliteit staat onder druk en er zijn zorgen over de landbouw, maar het is belangrijk dat de landbouw hierin een duurzaam perspectief krijgt'' (Respondent 8; Respondent 9)

Om aan de waterkwaliteit in het Drentsche Aa-gebied te werken is in 2016 vanuit de Provincie Drenthe het Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA) gepubliceerd, met als doel het aantal drinkwater-normoverschrijdingen te verminderen samen met partners in het gebied (Provincie Drenthe, 2024).

Verder werd in 2016 naast het UPDA ook het Programma Natuurlijk Platteland Drenthe (PNP) geïntroduceerd. Dit programma had als doel om het natuurnetwerk Nederland en Natura-2000 gebieden in Drenthe te versterken. Concreet moest het programma ervoor zorgen dat er gronden vrij zouden komen om natuurdoelen te realiseren (Provincie Drenthe 2016). Deelprojecten van dit programma die in het Drentsche Aa-gebied plaatsvonden, waren natuurherstel en herinrichting van o.a. de beken Amerdiep en de

Elperstroom. Als reactie hierop en de nieuwe versie van de landschapsvisie, werd er door een samenwerking tussen Staatsbosbeheer, het Waterschap Hunze en Aa, Prolander (de uitvoeringsdienst van de provincie) en het Nationaal Park Drentsche Aa een Inrichtingsvisie Beekdalen Drentsche Aa opgesteld in 2017. Deze inrichtingsvisie combineerde de integrale visie op het landschap en de visie ruimtelijke kwaliteit vanuit de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0, en de water- en natuuropgaves uit het programma natuurlijk platteland. De inrichtingsvisie was opgedeeld in 14 deelgebieden. Elk deelgebied bestaat uit een opgave om de beek/beken in het gebied te herstellen ten goede van de ruimtelijke kwaliteit en de kwaliteit van water en natuur.

Door de herbegrenzing van het park naar het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa nam de focus op water en vooral waterkwaliteit toe. Daaropvolgend kwam het UPDA om aan de slag te gaan met de waterkwaliteit van het oppervlaktewater in het gebied. Het UPDA was niet het enige programma dat met opgaves aan de slag ging in het Drentsche Aa-gebied, ook het PNP ging aan de slag in het gebied. Dit versterkte de focus op natuurversterking en de kwaliteit van de waterhuishouding. Daarnaast nam ook de focus op de regionale economie toe in het park. Met het ontwikkelen van de merkgids en de geüpdatete versie van het levendbezoekersnetwerk ontwikkelde het Nationaal Park zich steeds meer tot een regionaal visitekaartje. In tabel 9 staan de kwaliteiten van het park uitgezet, zoals genoemd in het BIO-plan (2002-2020) tegenover de overkoepelende maatschappelijk waarde. De kwaliteit ‘drinkwater’ is toegevoegd aan de lijst onder de kwaliteit ‘water’.

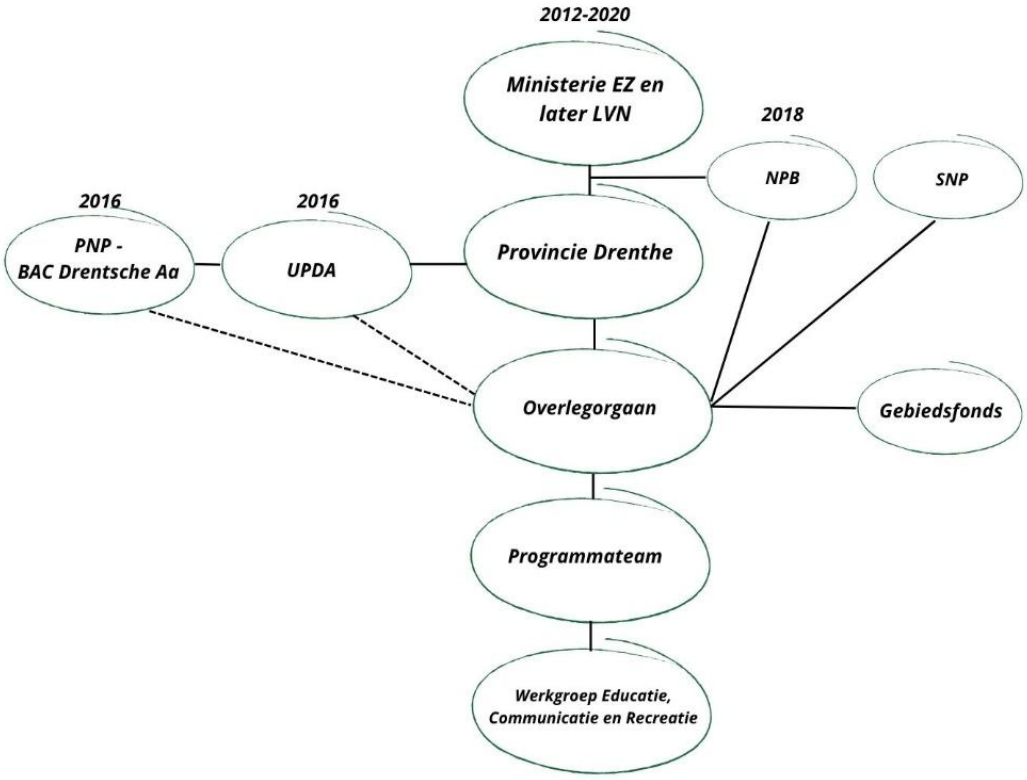
Kwaliteit	**Overkoepelende waarde**
Water	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Drinkwater	Beleving, ecologisch en subjectief
Landbouw	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Natuur	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Recreatie	Beleving
Wonen en leefbaarheid	Beleving
Communicatie en educatie	Beleving
Samenhang van landschap	Subjectief
Regionale economie	Beleving

Tabel 9: Lijst met kwaliteiten van het Nationaal Park Drentsche Aa in de beleidsperiode 2012-2020 (Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2013; Respondent 8; 9; 13;14; 15).

Organisatiestructuur

De organisatiestructuur van het Nationaal Park Drentsche Aa gaat op dezelfde voet door als in de vorige beleidsperiode. Alhoewel de organisatiestructuur nog steeds compact blijft zijn er een paar toevoegingen. Omdat het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (pMJP) erop zat in 2013, vervalt de landinrichtingscommissie. Echter, er worden wel twee nieuwe uitvoeringsprogramma geïntroduceerd in het Drentsche Aa-gebied, namelijk het UPDA en het PNP. Het UPDA gebruikt het Overlegorgaan als bestuurlijk klankbord door jaarlijks de voortgang te bespreken. Vanuit het PNP wordt de Bestuurlijk Adviescommissie Drentsche Aa ingesteld (Provincie Drenthe, 2016). Via provinciale connecties tussen de organisatie van het Nationaal Park, het UPDA en het PNP wordt het park op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen met betrekking tot de twee uitvoeringsprogramma’s. In figuur 17 is het UPDA en het PNP toegevoegd aan de organisatiestructuur van het Nationaal Park Drentsche Aa.

Daarnaast werd in 2018 het Nationale Parken Bureau (NPB) geïntroduceerd door het Rijk om de nationale parken te helpen bij de uitvoering van het beleidsprogramma Nationale Parken Nieuwe Stijl. Het was hierbij belangrijk dat het NPB aan de slag ging met de zichtbaarheid, eenheid en beleving van de nationale parken. Naast het samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP), kwam er dus een nieuwe organisatie bij de aan de slag ging met de nationale parken in Nederland. Het verschil is dat het SNP een organisatie is die voortkomt uit de nationale parken zelf en de samenwerking tussen de parken bevorderd en het NPB is organisatie de is ingesteld door het Rijk om de parken te begeleiden en te inspireren bij het uitvoeren van het nationale beleidsprogramma. In figuur 17 zie je dat het NPB is toegevoegd aan de organisatiestructuur. Ook het Rijk is toegevoegd als organisatielaag, aangezien zij zijn aangewezen als eindverantwoordelijke voor de nationale parken.

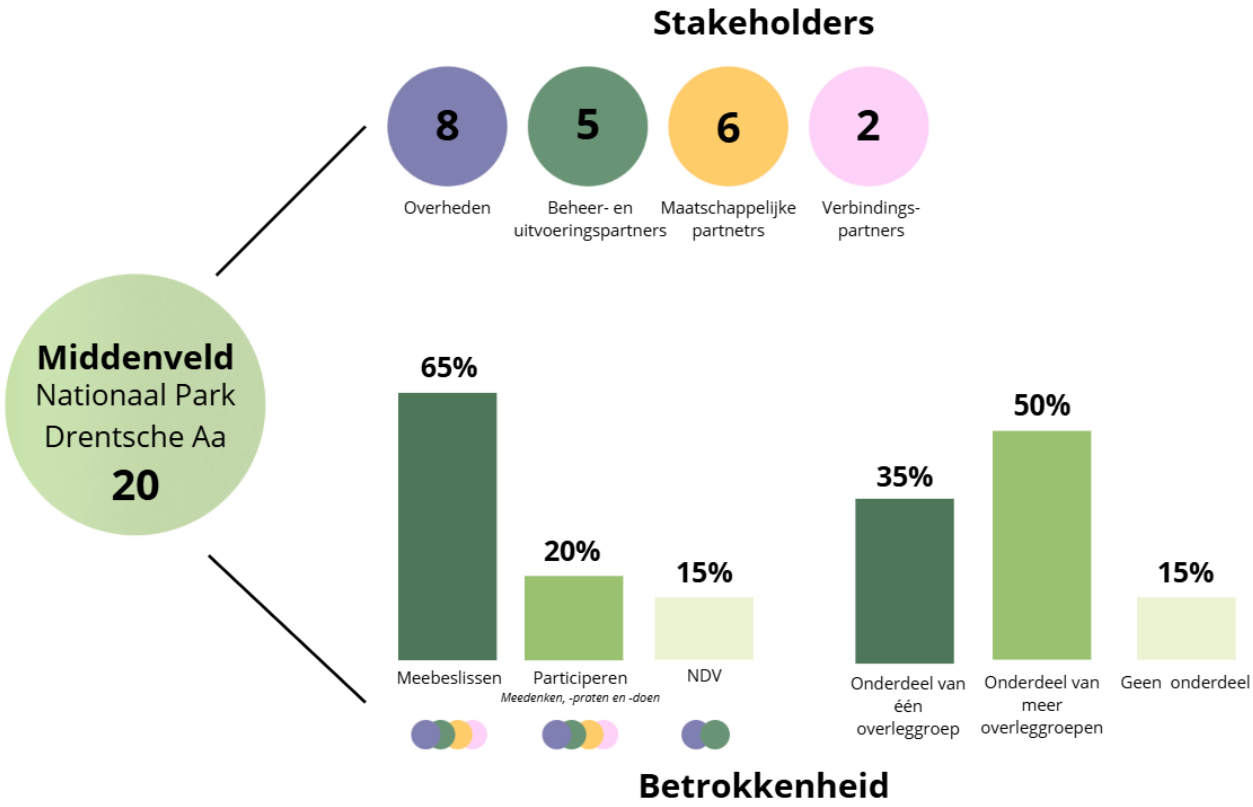
Figuur 17: Organisatiestructuur van het Nationaal Park Drentsche Aa in de beleidsperiode 2012-2020.

Stakeholders

Het aantal stakeholders in deze beleidsperiode ligt lager dan bij de instelling van het park. Dit komt omdat na de instelling van het park de groep stakeholdergroep is gaan stabiliseren nadat er 'gedeeld waarden' zijn benoemd en afspraken zijn gemaakt tussen de verschillende partijen in het gebied. Dit betekent dat er een essentiële groep stakeholders overbleef die voor het grootste deel meebeslist. 65% van de betrokken stakeholders beslist mee over de gang van zaken in het Nationaal Park. Een relatief lager percentage aan stakeholders adviseert het Nationaal Park en ondersteunt (participeert) bij de uitvoering van projecten, namelijk 20%. Dan is er nog een groep stakeholders die niet direct vertegenwoordigd (NDV) is. Deze groep bestaat uit het laagste percentage, 15%, en bestaat uit betrokken stakeholders die agendalid zijn van de werkgroep of het programmateam.

Verder is er ook ruimte voor een nieuwe stakeholder in deze beleidsperiode, de gemeente Haren (inmiddels gefuseerd met Groningen) wordt namelijk onderdeel van het Nationaal Park Drentsche Aa en wordt lid van het overlegorgaan. Dit komt door het uitklappen van de begrenzing van het Nationaal Park naar het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa. Hierdoor valt ook een deel van de gemeente haren, gelegen in de Provincie Groningen onder het Nationaal Park. Daarnaast kwam er nog een stakeholder bij in het gebied: UNESCO Geopark De Hondsrug. Dit park werd in 2015 opgericht en beslaat een groot deel van de Hondsrug: van Groningen tot aan Weiteveen in zuidoost Drenthe. Een groot deel van het Geopark overlapt ook met het Nationaal Park Drentsche Aa. Beide parken gaan voor een deel over hetzelfde gebied, maar vertellen een ander verhaal en focussen op andere kwaliteiten en ambities in het gebied. Om ervoor te zorgen dat de doelen van beide parken elkaar niet in de weg gaan liggen is het van belang voor het Nationaal Park om samen te werken met het Geopark. Daardoor kunnen de parken elkaar op de hoogte houden van elkaars projecten en ontwikkelingen en zouden de parken elkaar kunnen gaan versterken. Het Geopark werd daarom lid van het programmateam van het Nationaal Park Drentsche Aa. Zo worden updates van beide parken met elkaar besproken.

Vergeleken met de vorige beleidsperiode (2002-2012) heeft deze beleidsperiode (2012-2020) minder betrokken stakeholders, maar is de betrokkenheid van de actieve stakeholders relatief groot, omdat er veel partijen mogen meebeslissen over het Nationaal Park (figuur 18).

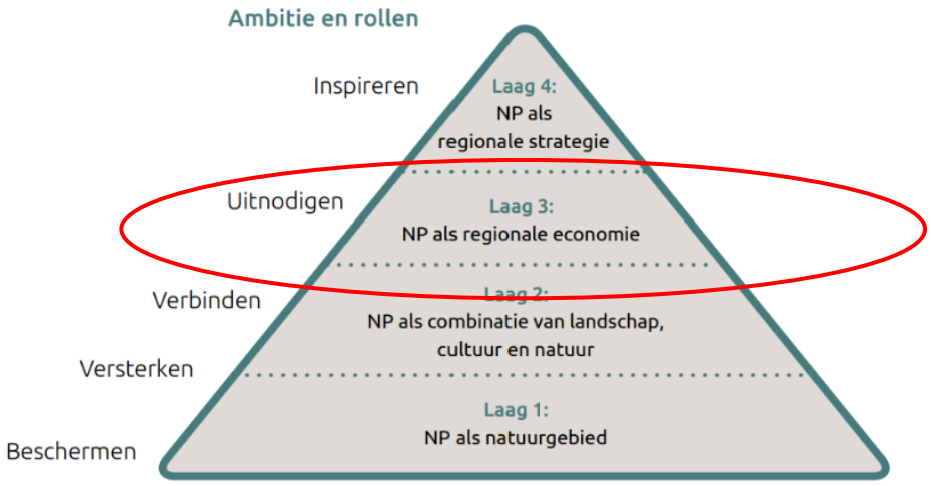
Figuur 18: Stakeholderoverzicht met het aantal stakeholders per stakeholdergroep en de betrokkenheid van de stakeholders.

Governance

Als we terugkijken naar het discours en de kwaliteit/inhoud van het park in deze beleidsperiode, zien we dat de nationale focus op de nationale parken in Nederland verschuift van puur natuurbescherming en recreatie naar merkidentiteit, zichtbaarheid en beleving van de nationale parken. Het Nationaal Park Drentsche Aa ontwikkeld door deze nationale tendens een merkgids die het 'merk' Nationaal Park Drentsche Aa omschrijft en daarmee bijdraagt aan de zichtbaarheid, beleving en het verhaal van het park. Hierdoor ontwikkelt het park zich tot een regionaal visitekaartje. Daarnaast wordt ook de focus op landschapskwaliteit, natuur en water versterkt in het gebied. De publicatie van de Landschapsbiografie, de hernieuwde versie van de Landschapsvisie en het vaststellen van de 'uitgeklapte' begrenzing van het park versterken de verankering van het Nationaal Park in de omgeving. Daarnaast beginnen in 2016 de uitvoeringsprogramma's UPDA en PNP wat de positie van water en natuur in het park versterkt. Ook Staatsbosbeheer en het Waterschap Hunze en Aa's gaan – op basis van de Inrichtingsvisie Beekdalen Drentsche Aa (Nationaal Park Drentsche Aa, 2017) - aan de slag met water en natuur, doormiddel van het herinrichtingen van de beekdalen in 14 deelgebieden in het Drentsche Aa-gebied. Hierdoor wordt de basis van het park versterkt en verder verankerd in beleid. Het Nationaal Park blijft hiermee kwaliteiten in het Drentsche Aa-gebied beschermen, versterken en met elkaar verbinden.

Daarnaast breidt de organisatiestructuur van het Nationaal Park uit, komen er nieuwe spelers en programma's bij en worden er nieuwe stakeholders uitgenodigd bij de organisatie van het park, zoals de

Gemeente Haren en het UNESCO Geopark De Hondsrug. Het Nationaal Park ontwikkelt zich steeds meer tot een netwerkorganisatie van het Drentsche Aa-gebied en blijft stakeholders in het gebied met elkaar verbinden en nieuwe partijen uitnodigen. Door deze ontwikkelingen kan er vastgesteld worden dat het park een 'uitnodigende' rol aanneemt en zich als regionale economie heeft gevestigd in het gebied (figuur 19).

Figuur 19: Ambitieniveau en rol van het Nationaal Park Drentsche Aa in de beleidsperiode 2012-2020.

4.5 2021-2026 NATIONAAL PARK ALS ROBUUSTE NETWERKORGANISATIE

Het Nationaal Park Drentsche Aa maakte in de vorige beleidsperiode, ondanks de bezuinigen van het Rijk aan het begin van deze periode, een flinke slag met betrekking tot het verankeren en versterken van de water-, natuur, en landschappelijke kwaliteit van het park. Ook vestigde het park zich steeds meer als regionale economie, door nationale steun en tendensen, maar vooral door de inzet van het park zelf met het ontwikkelen van de merkgids, het levendbezoekersnetwerk en het betrekken van ondernemers en gastheren in het gebied.

In 2021 brak een nieuwe periode aan voor het Nationaal Park Drentsche Aa. Er werd een nieuw BIO-plan gepresenteerd. Het derde BIO-plan zet een stip op de horizon voor het park tot de periode 2030 en bouwt voort op de vorige BIO-plannen met hetzelfde credo: 'behoud door ontwikkeling'. Maar, het nieuwe BIO-plan is niet alleen een verlengde van de vorige plannen, het gaat ook in op nationale vraagstukken zoals de transitie naar een natuurinclusieve landbouw, klimaatadaptatie, het robuust inrichten van natuurgebieden en de energietransitie. Het park verbreedt hiermee zijn horizon en heeft de ambitie om bij te dragen aan deze complexe opgaves. Samen met de boeren, recreatiesector, natuurpartijen, dorpen en bewoners wil het park aan de slag met deze nieuwe ambities van het park.

Discours

Na de vorige beleidsperiode van het Nationaal Park (2012-2020), komt er ook een eind aan het nationale beleidsprogramma (NP Nieuwe Stijl) waarin de doelen voor de parken waren uitgezet voor 2022. Na een evaluatie van dit programma bleek dat er vanuit de parken behoefte is aan een voorzetting van dit beleid en dat er meer duidelijkheid moet komen over de inrichting van de organisatie en ambities van de nationale parken (Ministerie LVVN, 2024).

Daarnaast worden de opgaves in het landelijkgebied steeds prominenter. Bij het Rijk ligt een grote focus op de toekomst van het landelijke gebied en de transities met betrekking tot natuur, water, landbouw, energie en woningbouw. Het Rijk gaat daarom aan de slag met nationaal beleid waarin landelijke natuur, ruimtelijke

kwaliteit en de bovengenoemde opgaves een plek moesten krijgen. Zo ontstond het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) in 2022, waarin doelen voor natuur, stikstof en waterkwaliteit vaststonden. Dit programma werd echter in 2024 al stopgezet. Verder lag in 2020 de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) klaar die complexe opgaves zoals klimaatadaptatie op een integrale manier adresseren om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren voor het jaar 2050. Ook de nationale parken hebben een plek in de NOVI (Ministerie LVVN, 2024). Hierin worden de nationale parken beschreven als gebieden die een bijdrage kunnen leveren aan grote ruimtelijke vraagstukken, mits de unieke kwaliteit van het gebied bewaard blijft.

Daaropvolgend, werd in 2024 de Omgevingswet in werking gesteld. Ook hierin zijn de nationale parken vastgelegd. Met het ingaan van de omgevingswet werd ook de gebiedsaanduiding van de nationale parken aangescherpt en officieel verankerd. Hieruit volgde de Beleidsregel Aanwijzing Nationale Parken 2024. Deze beleidsregel bestaat uit een aantal eisen waar een nationaal park aan moet voldoen. Hierin stond ook dat de minister eindverantwoordelijk is voor het besluit tot de aanwijzing van een nationaal park en voor het intrekken van de status nationaal park. Als een nationaal park niet voldoet aan de eisen in de beleidsregel op 1 januari 2030 wordt de status officieel ingetrokken (Ministerie LVVN, 2024). Met het wettelijk vastleggen van de voorwaarden en eisen die horen bij de status van een nationaal park, zijn de nationale parken nationaal verankerd en vormt de status van nationaal park een kwaliteitslabel voor een gebied. Als gevolg hiervan werd het Nationaal Park Drentsche Aa officieel aangewezen als Nationaal Park door het Ministerie LVVN volgens de Beleidsregel Nationale parken 2024. Hiermee kreeg het gebied nationale en wettelijke erkenning. De begrenzing van het Nationaal Park werd officieel opgenomen in de omgevingswet (figuur 20).

Figuur 20: Officiële begrenzing van het Nationaal Park Drentsche Aa zoals vastgesteld in de Beleidsregel aanwijzing Nationale Parken 2024-2030 (Ministerie LVVN, 2024).

Gelijktijdig werd het nieuwe beleidsprogramma voor nationale parken gepubliceerd door het Rijk: Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030. Hierin wordt voortgebouwd op het vorige beleidsprogramma. Het beleidsprogramma legt vooral de focus op het robuuster maken van de nationale parken. De parken moeten een kwalitatief hoogstaand gebied representeren met robuuste natuur, ruimtelijke kwaliteiten, een sterke gebiedsidentiteit en een robuuste parkorganisatie. Ook het versterken van de beleving van de parken en de betrokkenheid met de samenleving is een ambitie van het beleidsprogramma. Verder wordt er vanuit het Rijk ook een basisfinanciering vrijgeven aan de nationale parken om te werken aan de doelen van het beleidsprogramma. Hierdoor komt tot en met 2030 elk jaar vijf miljoen euro beschikbaar voor de parken (Respondent 6;7). In het nieuwe beleidsprogramma wordt ook duidelijk dat het Rijk de eindverantwoordelijke blijft van de nationale parken, echter ligt de invulling en uitvoering van het programma bij de nationale parken zelf (Ministerie LVVN, 2024).

Door de ontwikkelingen van het nieuwe beleidsprogramma ontstaat er een ‘ambivalente’ relatie tussen het Rijk en de nationale parken. In één van de interviews wordt duidelijk wat er met deze ambivalente relatie precies wordt bedoeld:

''Er is een ambivalente verhouding tussen de nationale parken en het rijk. Aan de ene kant willen parken graag zelf alles kunnen regelen en willen ze graag onafhankelijk zijn, maar aan de andere kant hebben de parken ook behoefte aan richting vanuit het rijk en nationale financiering'' (Respondent 20).

Dit betekent dat er een dubbelwaardige relatie is tussen het Rijk en de nationale parken. Dit beeld wordt ook bevestigd in het Beleidsprogramma Nationale Parken (2024-2030), waarbij het Ministerie van LVVN richting geeft aan de algemene ambities van nationale parken, maar waar de invulling van deze richtlijnen aan de parken zelf wordt overgelaten. De parken hebben immers allemaal een eigen ontstaansgeschiedenis, aanpak en ambitie. De parken moeten het daarom zelf op orde gaan krijgen met steun vanuit het rijk (Respondent 6; Respondent 7).

Naast deze nationale ontwikkelingen, waren er ook nieuwe beleidsontwikkelingen op provinciaal niveau. Het UPDA (2016) uit de vorige beleidsperiode kwam aan zijn eind in 2023. In 2024 kwam hier een vervolg aan: Programmatische aanpak vervolg UPDA (2024) om de werkzaamheden wat betreft de kwaliteit van het oppervlaktewater in het Drentsche Aa-gebied te kunnen blijven voortzetten (Provincie Drenthe, 2024). Ook het Programma Natuurlijk Platteland (PNP) dat in 2016 al was vastgesteld krijgt een geactualiseerd vervolg: Programma Natuurlijk Platteland 2022-2027. Het programma heeft als opgaves om robuuste natuur te creëren die weerbaar is tegen de klimaatverandering. Het gaat hierbij om natuurherstel van Natura 2000-gebieden, het verbinden van Natuurnetwerk Nederland (NNN) en KRW-doelen. In het Drentsche Aa-gebied wordt hier ook aan gewerkt - vanuit de BAC Drentsche Aa en de uitvoeringsdienst Prolander - en worden er gebieden vrijgemaakt en ingericht om plaats te maken voor nieuwe natuur als onderdeel van het NNN (Provincie Drenthe, 2022a).

Kwaliteit/inhoud

Aan het begin van deze beleidsperiode zat heel Nederland vast aan de coronamaatregelen. Ook voor het Nationaal Park Drentsche Aa was dit een bijzondere periode. Tijdens de coronaperiode nam de druk op de nationale parken toe. Mensen gingen eropuit en bezochten massaal de natuurgebieden in Nederland. Ook het Drentsche Aa-gebied werd massaal bezocht (Respondent 3; 16). Door de coronacrisis is het Nationaal Park gaan inzien dat het belangrijk is om aan de slag te gaan met een plan voor duurzaam toerisme en recreatie. In 2023 werd het Ambitieplan Duurzaam Toerisme Nationaal Park Drentsche vastgesteld. Hierin staat beschreven hoe het park wil omgaan met bezoekersstromen en hoe het park bezoekers een topbeleving wil geven van het park (Nationaal Park Drentsche Aa, 2023). Het ambitieplan draagt bij aan de recreatieve functie van het Nationaal Park en de leefbaarheid en vitaliteit van het gebied (Nationaal Park Drentsche Aa, 2023; Respondent 16). Het plan is samengesteld door verschillende partijen die samen een tijdelijke begeleidingsgroep voor toerisme en recreatie vormden. In 2023, na de vaststelling van het plan, ging deze groep over in een nieuwe werkgroep van het Nationaal Park: Werkgroep Duurzaam Toerisme.

Verder staat in het BIO-plan (2021-2030) ook de ambitie om bij te dragen aan de natuurinclusieve transitie van de landbouwsector. Hoewel er veel potentie zit om hiermee aan de slag te gaan, kiest het Nationaal Park, min of meer noodgedwongen, om deze activiteiten 'on hold' te zeetten. De landbouwsector zit namelijk vast in een onmogelijke situatie gecreëerd door politieke keuzes (Respondent 3).

''De context waar de boeren op dit moment in zitten is lastig. Ze zitten vast en hebben problemen met vergunningverlening'' (Respondent 3).

Dat maakt het op dit moment lastig voor het Nationaal Park om projecten aan te gaan met boeren, hoe graag het park dat ook wil. Daarom heeft het park ervoor gekozen om nu in te zetten op de dorpen en leefbaarheid van het Nationaal Park. De focus ligt op het samenwerken met en het betrekken van bewoners. Dit doet het Nationaal Park samen met de BOKD, Landschapsbeheer Drenthe en Natuur en Milieu Federatie Drenthe. Samen werken ze aan meerdere impulsprojecten om de biodiversiteit en leefbaarheid van het gebied te versterken en om bewoners te betrekken bij hun leefomgeving (Landschapsbeheer Drenthe, 2021). Het belang van leefbaarheid en de dorpen in het Drentsche Aa-gebied is groot en maakt het een Drentsche Aa-gebied uniek, wordt duidelijk uit de interviews:

''Leefbaarheid is een belangrijk en overkoepelend thema voor het Drentsche Aa-gebied. Hieronder valt de sociale verbinding, de natuur, de mogelijkheden tot wonen, maar ook het

agrarisch landschap en ook de toekomst van de boeren hoort bij leefbaarheid'' (Respondent 17; 18; 19; 20; 21).

Naast de focus op leefbaarheid, komt ook de energietransitie aanbod in het BIO-plan. De ambitie is dat het Drentsche Aa-gebied in 2050 bij gaat dragen aan een duurzame energievoorziening en dat de bebouwing in het gebied volledig energieneutraal is. Ook denkt het Nationaal Park na over de inpassing van de energietransitie in het landschap. Ruimte voor de energietransitie is mogelijk mits de kleinschaligheid en landschappelijke inpassing daarvan centraal staat (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021).

Verder doet er nog een nieuw thema zijn entree in het Nationaal Park: gezondheid. In 2030 heeft het Nationaal Park de ambitie om nog steeds in de top 3 van gebieden met de hoogste brede welvaart te staan, zoals nu het geval is (Nationaal Park Drentsche Aa, 2021). Hier horen ook thema's zoals ontspanning en een gezonde leefomgeving bij. Gezondheid wordt daarom in verband gebracht met de leefbaarheid, het landschap en de dorpen in het gebied. De afgelopen periode zijn er daarom verschillende projecten gestart vanuit het Nationaal Park om het gezondheidsaspect van het park toe te lichten en uit te dragen. Zo is er in samenwerking met de GGD Drenthe een samenwerking aangegaan om de gezondheidsaspecten van een natuurwandeling door het Nationaal Park toe te lichten en te stimuleren (Nationaal Park Drentsche Aa, 2026).

Ten slotte, is er een toevoeging op het levendbezoekersnetwerk gekomen. Vanaf 2025 heeft het Nationaal Park, naast de gastheren, informatiezuilen en panelen die verspreid staan in het gebied, een centraal bezoekerscentrum in Deurze, als onderdeel van het *'Huis van de Drentsche Aa'*. Naast een expositie kan hier ook gewerkt worden. Het IVN heeft hier een permanent kantoor en het secretariaat van het Nationaal Park Drentsche Aa werkt op woensdag in het flexkantoor. Ook de boswachters publiek van de twee beheereenheden van Staatsbosbeheer zijn om-en-om op woensdag hier aan het werk. Dit versterkt de samenwerking tussen de partners van het nationaal park. Tevens is het een impuls voor de communicatie en educatiestrategieën omdat bezoekers, schoolklassen en andere doelgroepen nu op een centrale plek geïnformeerd kunnen worden over het park. Het bezoekerscentrum is een aanvulling op de beleving en de bewustwording van bezoekers van het unieke Drentsche Aa-gebied. Dit blijkt ook uit de interviews:

''Het bezoekerscentrum is een centrale plek waar mensen informatie kunnen ophalen. Het is daarmee een waardevolle aanvulling op het levendbezoekersnetwerk'' (Respondent 4).

In tabel 10 staan de kwaliteiten van het park in deze beleidsperiode. Vergeleken met de vorige beleidsperiodes is het aantal thema's, functies en waardes flink toegenomen. Het Nationaal Park is zijn horizon gaan verbreden en probeert aan te sluiten op maatschappelijke opgaves.

Kwaliteit	**Overkoepelende waarde**
Water	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Drinkwater	Beleving, ecologisch en subjectief
Landbouw	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Natuur	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Recreatie	Beleving
Wonen en leefbaarheid	Beleving, subjectief
Communicatie en educatie	Beleving
Samenhang van landschap	Subjectief
Regionale economie	Beleving
Energie	Beleving
Gezondheid	Beleving

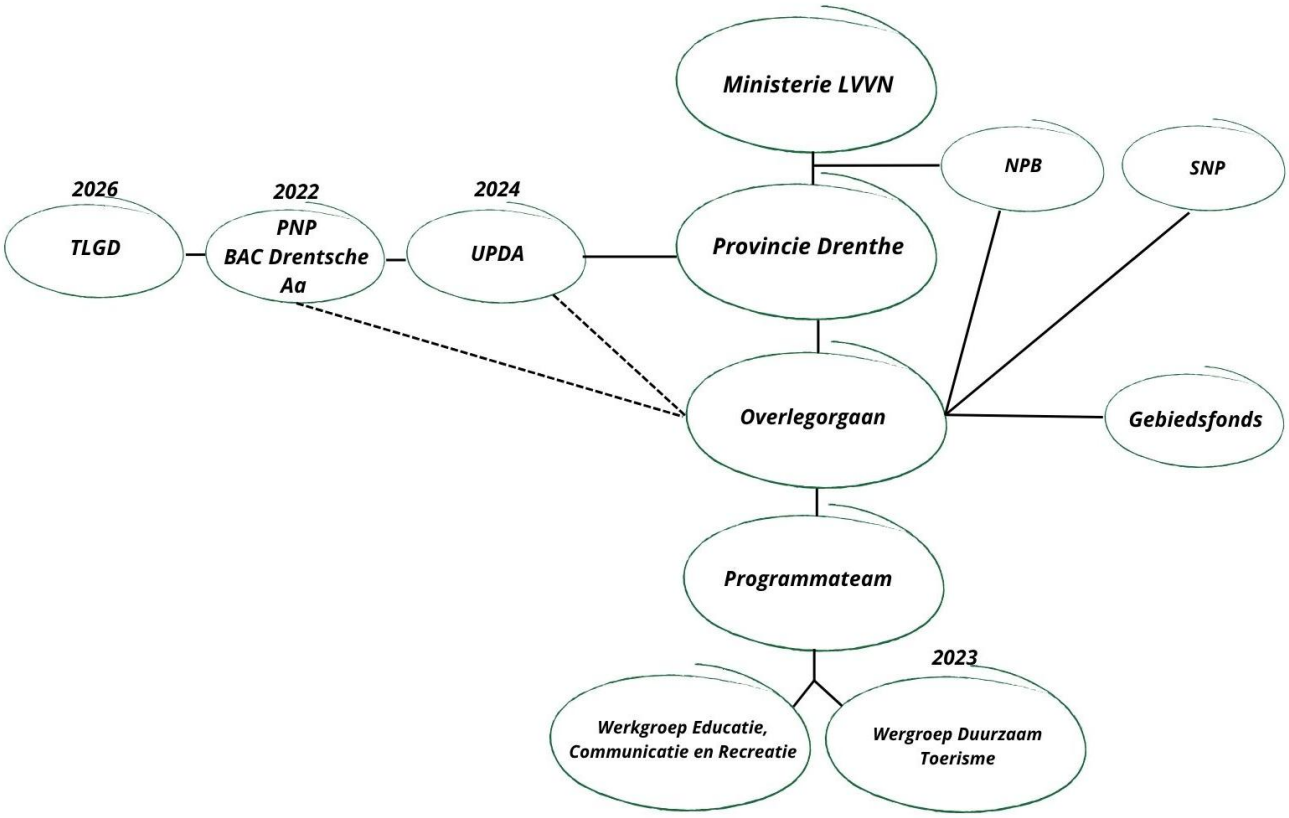
Tabel 10: Kwaliteiten van het Nationaal Park Drentsche Aa in de beleidsperiode 2021-2026.

Organisatiestructuur
Door de hernieuwde focus op toerisme en recreatie, die is ontstaan door de recreatiedrukte in de coronaperiode, ontstond de Werkgroep Duurzaam Toerisme. Deze is nu ook officieel onderdeel van de organisatiestructuur van het Nationaal Park naast de Werkgroep Communicatie en Educatie.

Daarnaast is er door de opgaves van het PNP een Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) Drentsche Aa ingericht (Provincie Drenthe, 2016), die de doelen van het PNP moet gaan uitvoeren in het gebied. In de BAC zitten betrokken gebiedspartners die direct belanghebbend zijn: het Waterschap Hunze en Aa, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Stichting Het Drentsche Landschap, Drents Particulier Grondbezit, LTO, DAJK, de gemeentes en het Drinkwaterbedrijf Groningen (Provincie Drenthe, 2025). Dit zijn ook partijen die vertegenwoordigd zijn in het overlegorgaan van het Nationaal Park. Omdat de BAC bezig is met de uitvoering van het PNP in het Drentsche Aa-gebied heeft de voorzitter sinds 2021 ook zitting in het overlegorgaan van het Nationaal Park. Hier beslissen ze mee over het park en houden ze de organisatie en aanwezig publiek op de hoogte van de voortgang van het PNP. Daardoor is er een wisselwerking tussen de BAC en het overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa.

Verder komt er naast het UPDA en PNP nog een provinciaal gebiedsgericht programma aan die opgaves heeft in het Drentsche Aa-gebied, namelijk het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). Het TLGD gaat aan de slag om het vergunningsslot op de landbouw, woningbouw, infrastructuur en economie op te lossen. Daarnaast wil het de wettelijke doelen voor water en natuur ondersteunen en de landbouwstructuur in Drenthe stabiliseren. Het Drentsche Aa-gebied is hierbij een deelgebied waar ze aan de slag gaan met deze opgaves. Het TLGD ligt nu nog bij de provincie, en moet nog vastgesteld worden door de Provinciale Staten. Het TLGD is al wel toegevoegd aan de organisatiestructuur in figuur 21.

Samengevat kan gesteld worden de organisatiestructuur van het Nationaal Park Drentsche Aa flink is uitgebreid in deze beleidsperiode.

Figuur 21: Organisatiestructuur van het Nationaal Park Drentsche Aa in de beleidsperiode 2021-2026.

Stakeholders
Het aantal betrokken stakeholders is in deze beleidsperiode ook flink uitgebreid. Maar liefst 28 stakeholders maken deel uit van de organisatie van het Nationaal Park. Het hoge aantal stakeholders kan verklaard worden door de toename in thema's waar het park zich is op gaan focussen en aansluiting van het park bij bredere maatschappelijke opgaves. Ook de uitbreiding van de organisatiestructuur is een verklaring voor de toename in stakeholders. Een opmerkelijke nieuwe stakeholder in deze beleidsperiode is een nieuw lid van het overlegorgaan: de toekomstige generatie. Dit lid wordt niet direct vertegenwoordigd door een organisatie of persoon, maar kan als aanspreekpunt fungeren om een stem aan de toekomst te geven in de beslissingen die het overlegorgaan neemt.

Verder volgen uit de interviews van de betrokken stakeholders verschillende perspectieven over de rol en het belang van het overlegorgaan in deze beleidsperiode (2021-2026). Een grote groep stakeholders geeft aan positief te zijn over de rol van het overlegorgaan. Twee voorbeelden uit de interviews zijn:
''Het overlegorgaan is een vorm van democratie. Iedereen kan ernaartoe gaan'' (Respondent 17).

''Het is mooi dat er in het overlegorgaan verschillende belangen samenkomen en ook verschillende partijen samenwerken. Het is fijn dat partijen met verschillende belangen in gesprek gaan en zoeken naar overeenkomsten'' (Respondent 18)

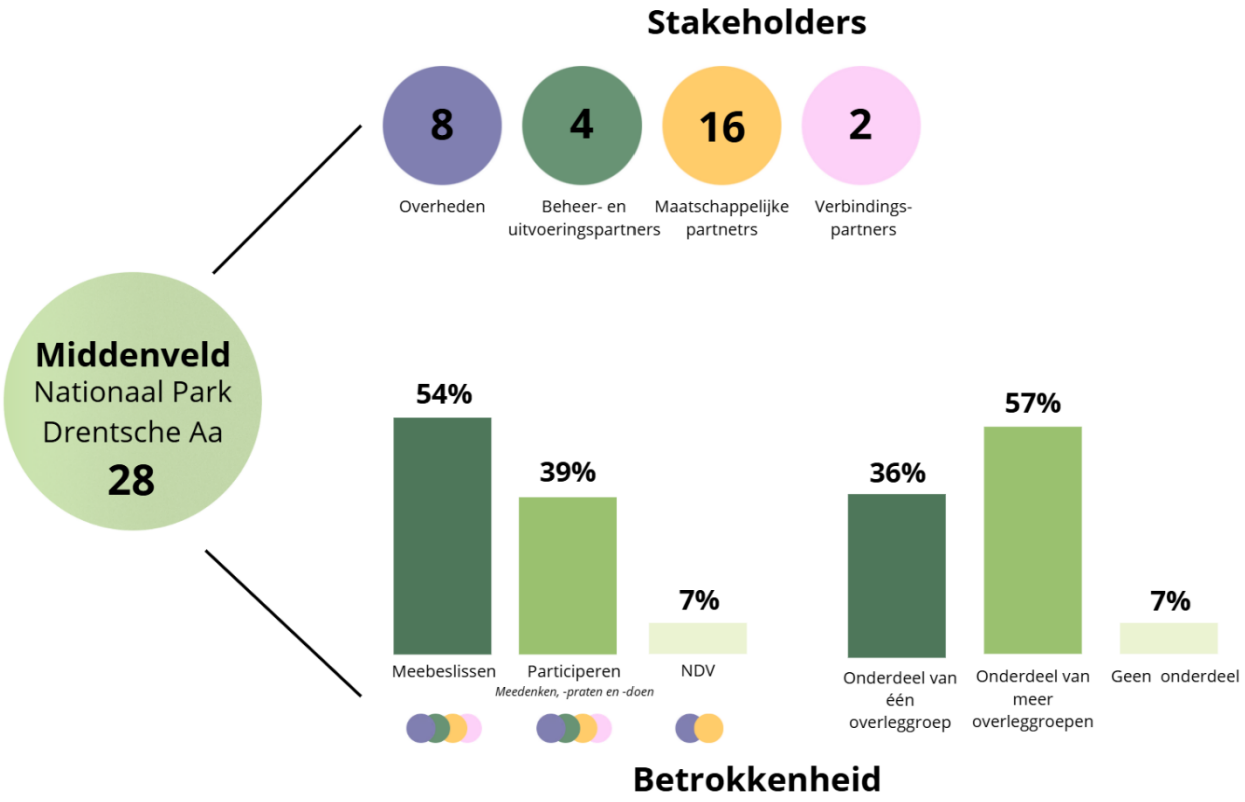
Aan de andere kant zijn er ook kritische geluiden vanuit de betrokken stakeholders over het overlegorgaan:

''Ik heb het gevoel dat er weinig aandacht is voor thema's met betrekking tot de landbouw. Het overlegorgaan is vooral interessant voor natuur- en recreatiepartijen'' (Respondent 15)

''Er wordt veel gepraat in het overlegorgaan, maar er worden geen harde beslissingen genomen, in die zin is het soms lastig om het belang ervan in te zien'' (Respondent 10; 11)

Deze bevindingen zeggen iets over het eigenaarschap wat stakeholders voelen en daarmee ook over het draagvlak van het Nationaal Park. Het grootste deel van de betrokken stakeholders is positief over het overlegorgaan en laat zien dat er veel draagvlak is voor het Nationaal park. Echter is het ook belangrijk om bewust te zijn van kritische geluiden, zodat hier op ingespeeld kan worden.

Figuur 22 laat zien er een het grootste percentage aan stakeholders meebeslist over het Nationaal Park, namelijk 54%. Het percentage van niet direct vertegenwoordigde (NDV) stakeholders is geslonken vergeleken met de vorige beleidsperiode, dit valt te verklaren door de algehele toename aan stakeholders in de groep 'meebeslissen' en 'participeren'.

Figuur 22: Overzicht van de betrokkenheid van stakeholders van de beleidsperiode 2021-2026.

Governance

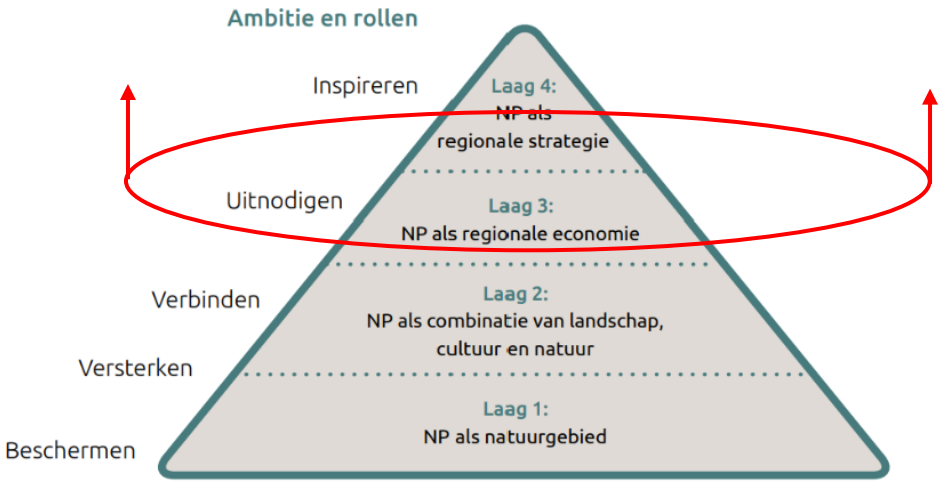
Terugkijkend naar de ontwikkelingen in deze periode kan er gesteld worden dat het Nationaal Park een maatschappelijke verbreding heeft ingezet door complexe opgaves zoals de natuurinclusieve transitie van de landbouw, klimaatadaptatie en de energietransitie een plek te willen geven in het park. Dit staat ook vast in het BIO-plan (2021-2030). Het Nationaal Park werkt daarnaast nog aan de thema's leefbaarheid en gezondheid. Verder is het aantal betrokken stakeholders toegenomen in het Nationaal Park, dit geeft naast de verbreding van thema's in het park nogmaals aan dat de maatschappelijke relevantie van het park is toegenomen. Dit beeld klopt met dat van een aantal stakeholders die zijn geïnterviewd. Zij geven aan dat het Nationaal Park een grote maatschappelijk positie kan innemen in de toekomst:

''De landbouwtransitie is echt iets waar het park aan kan bijdragen. Het zou een rol kunnen spelen in het doorbreken van het dominante perspectief dat het altijd de landbouw versus de natuur is. Het Nationaal Park zou een voorbeeld kunnen worden in het perspectief dat de landbouw en de natuur juist heel goed samengaan'' (Respondent 15; 20)

Verder wordt ook aangegeven:

''Het Nationaal Park zou een rol kunnen gaan spelen in gebiedsontwikkeling, zo kan het een schakel worden in bredere ruimtelijke en maatschappelijk opgaves met betrekking tot het landelijke gebied, gezondheid en duurzaamheid'' (Respondent 6; 7)

Samenvattend kan gesteld worden dat het Nationaal Park Drentsche Aa de potentie heeft om een 'inspireerde' rol aan te nemen in het gebied en zich verder kan ontwikkelen tot 'regionale strategie' (figuur 23)

Figuur 23: Overzicht van de huidige governance (ambitie en rol) van het Nationaal Park Drentsche Aa.

4.6 DE BELEIDSPERIODES SAMENGEVAT

De afgelopen 25 jaar zijn er enorm veel ontwikkelingen geweest in het Nationaal Park. Deze ontwikkelingen op het gebied van discours, kwaliteit/inhoud, organisatiestructuur, stakeholders en governance zijn opgenomen in dit onderzoek. Omdat 25 jaar een lange periode is waarin veel ontwikkelingen zijn geweest is er in dit onderzoek een selectie van belangrijkste ontwikkelingen en gebeurtenissen gemaakt en besproken. Een samenvatting en overzicht van de resultaten per beleidsperiode staan in tabel 11 en figuur 24 en 25 (zie volgende drie pagina's).

Wanneer			2002-2012	2012-2020	2021-2026
Wie					
	Stakeholders		Aantal 27	Aantal 20	Aantal 28
	Betrokkenheid		Alle stakeholder beslissen mee of participeren. Actieve deelname en betrokkenheid van alle partijen.	Relatief hoog aantal meebeslissers. Sommige stakeholders nemen niet actief deel.	Relatief hoog aantal meebeslissers. Percentage non-actieve stakeholders neemt af door toename in gehele aantal betrokken stakeholders.
Wat					
	Kwaliteit/inhoud				
		Cultuurhistorisch	Water, landbouw en natuur	Water, landbouw en natuur	Water, landbouw en natuur
		Beleving	Water, landbouw., natuur, recreatie, wonen en leefbaarheid, communicatie en educatie, regionale economie	Water, landbouw, natuur, drinkwater	Water, landbouw, natuur, recreatie, wonen en leefbaarheid, communicatie en educatie, regionale economie, drinkwater, energie, gezondheid
		Ecologisch	Water, landbouw en natuur	Water, landbouw, natuur en drinkwater	Water, landbouw, natuur en drinkwater
		Subjectieve ervaring	Samenhang van landschap	Samenhang van landschap, water en drinkwater	Samenhang van landschap, water, drinkwater en wonen en leefbaarheid
	Discours		Behoud door ontwikkeling	Behoud door ontwikkeling	Behoud door ontwikkeling
		Begrenzing	Centrale driehoek	Stroomgebied Drentsche Aa	Stroomgebied Drentsche Aa
Hoe					
	Organisatiestructuur		Breed	Compact	Uitgebreid
	Governance		Laag 2	Laag 3	Richting laag 4
		Ambitie en rol	NP als combinatie van landschap, cultuur en natuur. Verbindende rol.	NP als regionale economie. Uitnodigende rol.	Richting NP als regionale strategie. Inspirerende rol.

Tabel 11: Samenvattend overzicht van de beleidsontwikkelingen onderverdeeld in de 'wie', 'wat', 'hoe' en 'wanneer' van het Nationaal Park Drentsche Aa tussen 2002-2026.

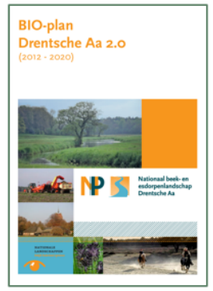
Beleidsperiode

2002 — **2012** — **2021** — **Nu**

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

BEHEER-, INRICHTINGS- EN ONTWIKKELINGSPLAN VOOR HET NATIONAAL BEEK- EN ESDORPEN-LANDSCHAP DRENTSCHE AA
VASTGESTELD OP 3 JUNI 2002
IN OPDRACHT VAN DE VOORBEREIDINGSCOMMISSIE NATIONAAL BEEK EN ESDORPENLANDSCHAP DRENTSCHE AA ALS BASIS VOOR DE UITVOERING DOOR HET NOG DOOR DE STAATSSECRETARIS VAN LNV IN TE STELLEN OVERLEGORGAAN

Nationaal Park Drentsche Aa

Nationaal Park Drentsche Aa

Verbrede integrale aanpak | **Nieuwe Stijl** | **Robuustheid**

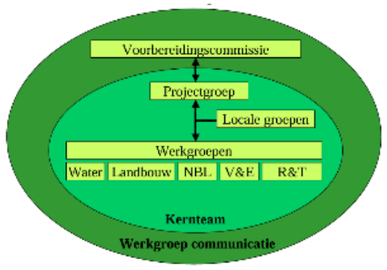
Discours

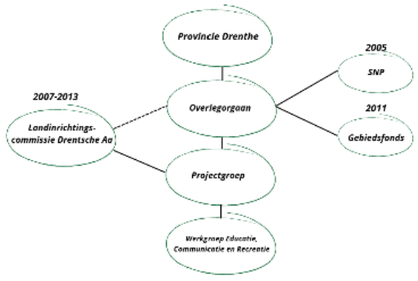
- Nota ruimte (2001-2021): Nationale Landschappen
- Lokaal om tafel
- Vestigen/verankeren
- ''Behoud door ontwikkeling''

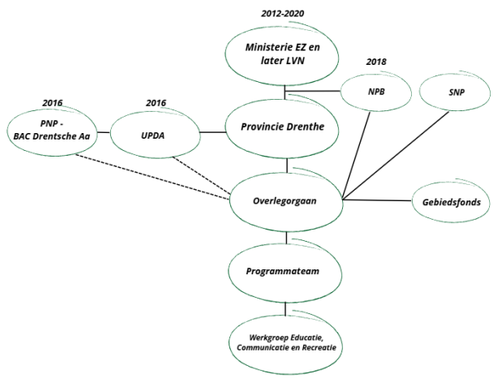
- Bezuinigingen van Bleker
- Decentralisatie van natuurbeleid
- Nationale parken terug op de agenda
- Regionaal visitekaartje

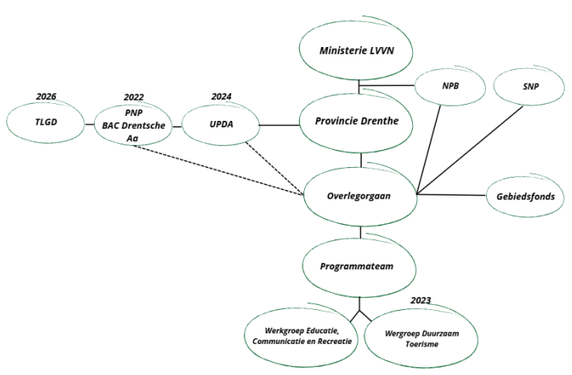
- Beleidsprogramma Nationale Parken (2024-2030)
- Robuuste natuur en governance
- Regionale economie → strategie

Organisatie-structuur

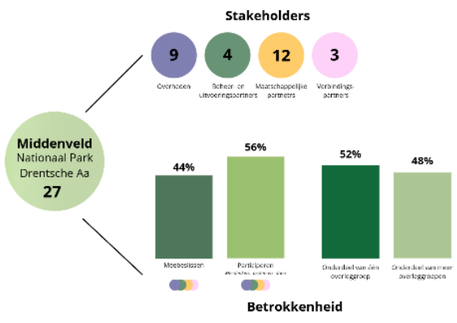

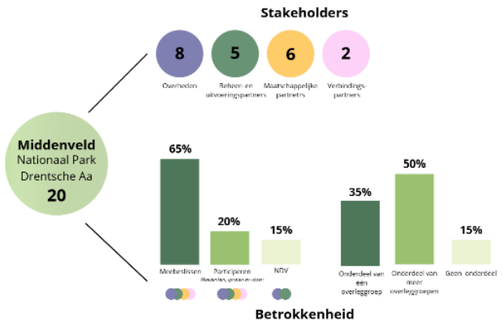

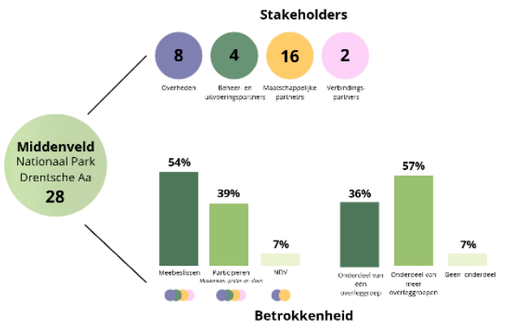

Stakeholders

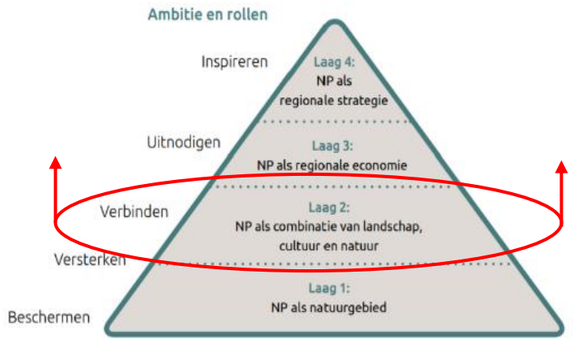

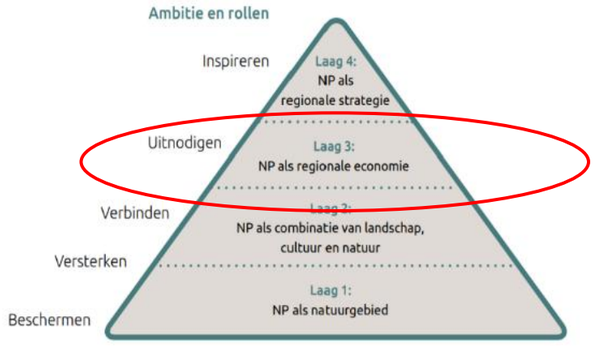

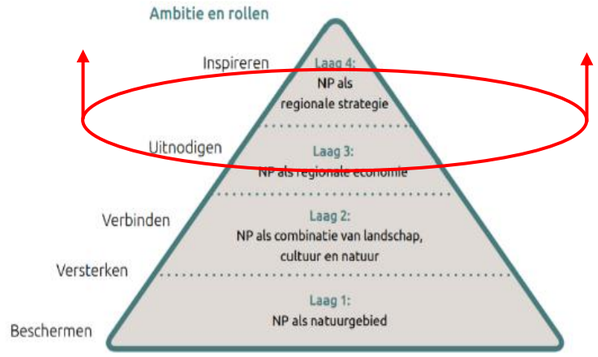

Figuur 24: Overzicht Beleidsperiodes met discours, organisatiestructuur, en stakeholders (Schoenmaker, 2026).

Governance

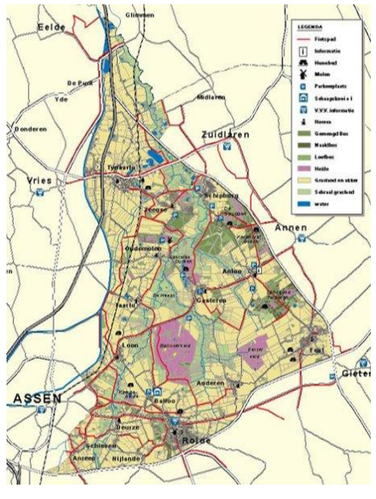
Kwaliteit/inhoud

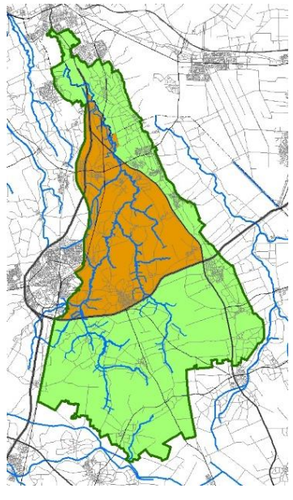
Kwaliteit	Overkoepelende waarde
Water	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Landbouw	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Natuur	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Recreatie	Beleving
Wonen en leefbaarheid	Beleving
Educatie	Beleving
Samenhang van landschap	Subjectief
Regionale economie	Beleving

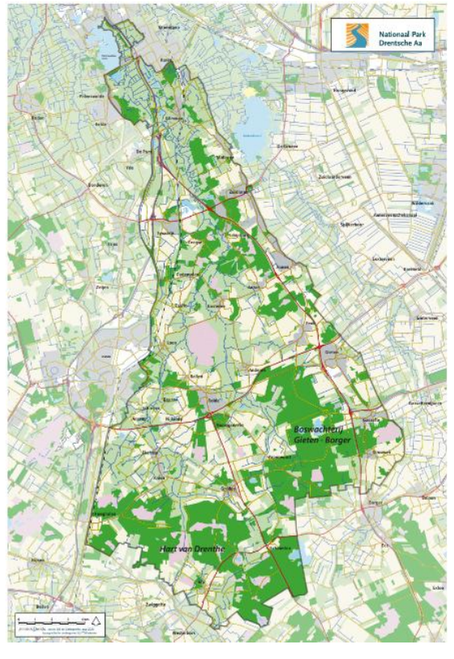
Kwaliteit	Overkoepelende waarde
Water	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Drinkwater	Beleving, ecologisch en subjectief
Landbouw	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Natuur	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Recreatie	Beleving
Wonen en leefbaarheid	Beleving
Educatie	Beleving
Samenhang van landschap	Subjectief
Regionale economie	Beleving

Kwaliteit	Overkoepelende waarde
Water	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Drinkwater	Beleving, ecologisch en subjectief
Landbouw	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Natuur	Cultuurhistorisch, beleving en ecologisch
Recreatie	Beleving
Wonen en leefbaarheid	Beleving, subjectief
Communicatie en educatie	Beleving
Samenhang van landschap	Subjectief
Regionale economie	Beleving
Energie	Beleving
Gezondheid	Beleving

Begrenzing

Figuur 25: Overzicht Beleidsperiodes met governance, kwaliteit/inhoud, en begrenzing (Schoenmaker, 2026).

HOOFDSTUK 5: DISCUSSIE

5.1 INSTITUTIONEEL LANDSCHAP EN KWALITEIT

Elke beleidsperiode heeft zo zijn eigen tendensen, ontwikkelingen en gevolgen gehad voor het park. Wat duidelijk wordt uit de analyse van deze beleidsperiodes met betrekking tot de discours, kwaliteit/inhoud, organisatiestructuur, stakeholders/betrokkenheid en de governance, is dat er veel dynamiek in het Nationaal Park zit. Het institutionele landschap van het park is altijd in beweging geweest door wisselingen in de landelijke politiek (bezuinigingen van Bleeker) en maatschappelijke opgaves (stikstof problematiek in de landbouwsector). Het Nationaal Park Drentsche Aa heeft elke beleidsperiode opnieuw bewezen, ondanks ongunstige tendensen, niet stil te blijven staan, maar door te willen en kunnen gaan.

Door het institutionele landschap te blijven ontwikkelen, goed in te spelen op de politieke en maatschappelijke tendensen, is de kwaliteit van het park behouden gebleven en is het park zelfs gaan inzetten op een breder scala aan maatschappelijke thema's en functies dan bij de instelling van het park in 2002. Daarnaast heeft het park sinds de instelling van het park een sterk en structureel draagvlak waarin betrokken stakeholders met elkaar samenwerken en in gesprek blijven.

5.1.1 SUCCESFACTOREN

Hoe komt het dat het Nationaal Park Drentsche Aa het institutionele landschap heeft kunnen blijven ontwikkelen ten goede van de kwaliteit van het gebied? Uit de resultaten kunnen zes succesfactoren worden geïdentificeerd:

1. **Ambitie**. Het Nationaal Park had al vanaf de instelling van het park de ambitie voor een 'verbrede integrale aanpak'. Hiermee onderscheidde het park zich van andere nationale parken waar de focus toen alleen nog op het beschermen van de natuurkernen lag. Inmiddels is deze aanpak ook bij veel andere parken te zien en wordt hier vanuit het huidige beleidsprogramma door het Rijk, het SNP en het NBP op ingezet. De verbrede integrale aanpak zorgde voor een breed palet aan betrokken stakeholders van alle functies en thema's die in het gebied speelden. Door in te zetten op het behouden van deze thema's en door het uitbouwen en versterken van alle kwaliteiten van het park, heeft het park zich verder kunnen ontwikkelen. Hierbij spelen de BIO-plannen en de landschapsvisies een grote rol. Deze documenten zorgen voor een stip op de horizon en bieden een integrale visie op de toekomst van het park. Doordat deze ambitiedocumenten om de zoveel tijd worden hernieuwd en gemonitord, blijft de ambitie van het Nationaal Park aangescherpt zodat er met enige flexibiliteit richting wordt gegeven aan de toekomst van het park.
2. **Timing/Houding**. De ambitie van het Nationaal Park Drentsche Aa lag vanaf de instelling van het park al hoog, maar door politieke keuzes en maatschappelijke opgaves, is het uitvoeren van deze ambitie niet altijd makkelijk geweest. Wel heeft het park altijd geprobeerd om op het juiste moment institutionele ontwikkelingen in te zetten door hun beleid te faseren en op het juiste moment gebruik te maken van 'windows of opportunity'. Zo had het park op tijd een gebiedsfonds opgericht, zodat het beter voorbereid was op de bezuinigingen in 2011 van staatsecretaris Bleeker (window of opportunity). Nu blijkt dat het gebiedsfonds het park ook echt financieel robuuster maakt, omdat het een financiële buffer van het park beheert. Daarmee is het park ook in de toekomst beter bestand tegen politieke onvoorspelbaarheden zoals bezuinigingen.
3. **Draagvlak**. Door de 'verbrede integrale aanpak' van het park in 2002, is er vanaf het begin al ingezet op het creëren van een groot draagvlak. Hierbij was het belangrijk dat partijen die het niet eens met elkaar waren (natuurorganisaties en boeren) over de invulling van het park, om tafel te krijgen. Door een onafhankelijke voorzitter van de voorbereidingscommissie van het park (en later het overlegorgaan) viel de politieke kleur van het park weg. Dit gaf ruimte aan de betrokken stakeholders om met elkaar in gesprek te gaan en gedeelde waarden benoemen en daar beleid op te maken. Daarmee vormt het overlegorgaan een gelijkspeelveld waar diverse soorten stakeholders uit de maatschappij in samen komen om mee te beslissen en te participeren. Het feit dat er veel verschillende soorten stakeholders kunnen en mogen meebeslissen in het Nationaal

Park creëert een vorm van eigenaarschap, dat bijdraagt aan de betrokkenheid en het draagvlak van het park. De blijvende betrokkenheid van stakeholders heeft ervoor gezorgd dat het Nationaal Park de afgelopen jaren steun heeft ervaren uit het gebied en daarmee door heeft kunnen werken aan het realiseren van zijn ambities.

4. **Communicatie en educatie**. De inzet van IVN - en sinds 2008 met extra capaciteit dmv projectsubsidies van de vier gemeenten en Nationaal Park Drentsche Aa - als vaste kracht van het Nationaal Park in het ontwikkelingen van educatie- en communicatiestrategieën en het uitvoeren daarvan, zoals het levendbezoekersnetwerk, heeft bijgedragen aan de bewustwording en beleving van stakeholders in het gebied en bezoekers van het park. Door het verhaal van het park door verschillende media en activiteiten over te brengen naar ondernemers, scholieren, bewoners/dorpen en andere bezoekers is men zich bewuster gaan worden van het feit in wat voor uniek gebied men leeft/is. Hierdoor wordt de kwaliteit/inhoud van het park overgebracht naar de maatschappij. Dat men ook echt bewuster is gaan worden van het Nationaal Park blijkt uit de positieve reacties van de bewonersonderzoeken (2010 en 2024). Door de afgelopen jaren actief in te zetten op de bewustwording en beleving van bezoekers en bewoners in het gebied, wordt het maatschappelijke belang van het park telkens benadrukt en overgebracht naar de omgeving.
5. **Kennisontwikkeling**. De monitoringsrapportages, bewonersonderzoeken en het recreatieonderzoek dragen bij aan het vermogen tot reflecteren van het park. Door regelmatig het gebied te meten en evalueren, kan het park reflecteren op zijn eigen aanpak en doelen. Hierdoor vergaart het park nieuwe kennis over het gebied, stakeholders of het beheer. Dit helpt het park om zijn ambitie en de uitvoering hiervan aan te scherpen. Naast deze onderzoeken heeft het Nationaal Park ook een sterke kennis basis van de kwaliteit/inhoud van het park opgebouwd. Het ontwikkelen van de Landschapsvisies (2004 en 2016) en de Landschapsbiografie (2015) zijn hier voorbeelden van. Verder is het Drentsche Aa-gebied een interessant gebied voor wetenschappelijk onderzoek en verschijnen er regelmatig artikelen en/of onderzoeken van kennisinstellingen (zoals de RUG, WUR en Hanzehogeschool). Hierdoor worden er nieuwe inzichten opgedaan zodat het Nationaal Park zich kan blijven ontwikkelen.
6. **Continuïteit.** Als laatste is continuïteit een beslissende factor geweest in de ontwikkeling van het Nationaal Park Drentsche Aa. Door de continuïteit in beleid (provincie), menskracht en (financiële) middelen (van Rijk en provincie) die bovenstaande processen (ambitie, timing, draagvlak, communicatie en educatie, en onderzoek en kennis) hebben kunnen faciliteren, heeft het park telkens weer hun inzet voor het behouden en ontwikkelen van het gebied kunnen voorzetten.

5.1.2 Uitdagingen en kansen

De succesfactoren in de ontwikkeling van het Nationaal Park zeggen iets over de geschiedenis van het park, maar ook wat er in de toekomst nodig is om door te kunnen blijven gaan. Daarnaast zijn er op dit moment ook andere beleidsontwikkelingen op nationaal en provinciaal niveau die voor uitdagingen of juist kansen kunnen zorgen voor het park.

Eén van die uitdagingen/kansen zijn de provinciale ontwikkelingen op het gebied van het beleid van het landelijk gebied. Op dit moment zit het Toekomstgericht Landelijke gebied Drenthe (TLGD) eraan te komen. Deze beleidsontwikkeling geeft een visie op de grote opgaves die er liggen in het landelijk gebied. De opgaves waar het TLDG over gaat zijn: 1, werken aan een oplossing voor het vergunningsslot op de landbouw, woningbouw, infrastructuur en economie en 2, de wettelijke doelen voor water en natuur halen en 3, het stabiliseren van de landbouwstructuur. Ook in het Drentsche Aa-gebied gaat men aan de slag met deze opgaves. De opgaves waar het TLGD aan wil werken (stikstof, natuur en water) liggen uiterst gevoelig. Voor het Nationaal Park betekent dit dat er naast het UPDA en PNP nog een programma bijkomt dat uitgevoerd gaat worden in het Drentsche Aa-gebied. De uitdaging hierin is dat alle programma's additioneel zijn en synergie opleveren, omdat ze elk in hetzelfde gebied aan belangrijke (of gevoelige) opgaves werken die met elkaar in verbinding staan. Het is zaak om dit goed met elkaar af te stemmen.

Tegelijkertijd is dit ook een kans. Het Nationaal Park draagt bij aan alle opgaves en programma's door hun verankerde positie, draagvlak en netwerk in het gebied. Doordat er een gevestigde 'soft power' aanwezig is in het Drentsche Aa-gebied, kan het gebiedsgerichte programma's ondersteunen in hun opgaves. Daarnaast kan het park ondersteuning bieden door het verhaal van de Drentsche Aa te blijven vertellen en gebruik te maken van verschillende communicatiekanalen en strategieën, zo worden bewoners en bezoekers geïnspireerd en bewustgemaakt van de uniciteit van het gebied. Op deze manier kan het Nationaal Park zich ontwikkelen tot een 'regionale strategie' (Wing, 2026a). Hierbij ondersteunt het park gebiedsgerichte ontwikkelingen in het landelijk gebied en kan het naast natuur, cultuur en economie, ook bijdragen aan andere maatschappelijke waardes.

Verder loopt het Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030 straks af. Tot die tijd is er elk jaar structureel vijf miljoen euro beschikbaar voor de parken. Na 2030 moet er opnieuw gekeken worden naar de toekomst van de parken. Dat betekent ook dat de financiering van dit beleidsprogramma eindigt in 2030. De continuïteit en de beschikbaarheid van financiële middelen is essentieel in de ontwikkeling van de nationale parken. De afgelopen 25 jaar is er enorm veel aan gedaan om deze basisfinanciering van het Rijk, ondanks bezuinigingen, veilig te stellen. Het is hierin cruciaal om het belang van de nationale parken te blijven benadrukken bij het ministerie LVVN, maar ook bij de provinciale politiek.

Maar ook deze uitdaging kan kansen bieden. Het Nationaal Park Drentsche Aa heeft al sinds de instelling van het park een afwijkende en autonome aanpak gehad vergeleken met andere nationale parken. Door de institutionele ontwikkelingen die het park heeft doorgemaakt de afgelopen jaren en de ambitie om als nationaal park door te ontwikkelen naar een 'regionale strategie', fungeert het park als een voorbeeld voor andere nationale parken. Hierdoor kan de organisatie van het Nationaal Park, met zijn expertise en ervaring, van grote toegevoegde waarde zijn bij het ontwikkelingen van een nieuw beleidsprogramma voor de nationale parken in Nederland.

5.1.3 AANBEVELINGEN

Om het Nationaal Park te blijven ontwikkelen en het belang van het park te blijven benadrukken in de toekomst zijn de succesfactoren zoals genoemd in 5.1.1 cruciaal. Maar in de toekomst liggen er ook uitdagingen en kansen voor het Nationaal Park. Hoe kan het park zijn robuustheid van de governance en het gebied het beste behouden en ontwikkelen voor in de toekomst?

1. **Ambitie.** Op het gebied van ambitie is het belangrijk om het langetermijndenken vast te houden. Dit kan het park vasthouden door het beleid, zoals de BIO-plannen, communicatieplannen, recreatie en toerisme ambities etc. periodiek aan te scherpen. Ook is het van belang dat het park hierbij de kansen pakt die op zijn pad liggen: verbinding zoeken met de andere gebiedsgerichte opgaves in het gebied TLGD, PNP en het UPDA in de vorm van een vast overleg tussen de bestuursorganen van deze programma's of een periodieke uitwisseling van programma updates in het overlegorgaan van het Nationaal Park. Via de agenda van het Overlegorgaan wordt hier op dit moment al een aanzet voor gegeven. Zo houd je elkaar op de hoogte en kun je elkaar in de gebiedsgerichte opgaves versterken. Daarmee worden de vele verschillende opgaves in het Drentsche Aa-gebied met elkaar verbonden. Door aan de slag te gaan met deze kans, kan het Nationaal Park zich gaan positioneren als 'regionale strategie' en een nog grotere maatschappelijke meerwaarde vormen in de gebiedsgerichte ontwikkelingen.
2. **Timing/Houding**. De proactieve en geduldige houding van het Nationaal Park om op de juiste momenten de juiste ontwikkelingen in te zetten is van cruciale waarde geweest voor het voorbestaan van het park. Om deze houding te kunnen voortzetten is deze institutionele en politieke gevoeligheid nodig om ook in de toekomst de juiste keuzes te maken. Een concrete suggestie voor de organisatie van het park is om zich te verdiepen in 'policy entrepreneurs' of

‘beleidsondernemers’. De taken en processen die horen bij deze ondernemers zijn waardevol voor het behouden van een proactieve en geduldige houding. Beleidsondernemers zijn mensen die een bepaalde verandering, ontwikkeling of transitie in beleid willen waarmaken. Hiervoor verbinden ze partijen, bouwen netwerken en creëren coalities met een politieke sensitiviteit om zo een verandering in beleid voor elkaar te krijgen. Een beleidsondernemer voor het Nationaal Park Drentsche Aa kan van betekenis zijn als het park zich wil ontwikkelen als regionale strategie. Een beleidsondernemer kan verschillende regionale programma’s (TLDG, UPDA en PNP), overheden en andere interne of externe stakeholders achter zich krijgen om zo deze ambitie waar te kunnen maken. Ook kan een beleidsondernemer zorgen voor ontwikkeling van beleid op nationaal niveau en het losmaken en verkrijgen van (financiële) middelen bij het Rijk, de provincie en andere partners (Mintrom, 2019). Het Nationaal Park kan reflecteren op de werkzaamheden van een beleidsondernemer en kijken of deze taken al zijn belegd bij de organisatie van het park of dat hier nog winst op te behalen valt.

3. **Draagvlak.** Het blijft belangrijk om alle inspanningen met betrekking tot de betrokkenheid en samenwerking van de stakeholders te blijven voortzetten. Het is essentieel om diverse onderwerpen uit alle hoeken van de maatschappij te blijven agenderen en bespreken. Ook is het belangrijk om de landbouwondernemers in het gebied niet uit het oog te verliezen. Omdat de samenwerking met de boeren op een lager pitje staat, door de politieke omstandigheden waar de landbouw in vastzit op dit moment, is het des te belangrijker om de boeren te blijven betrekken bij het park en in gesprek te blijven. Zodra er meer duidelijkheid komt voor de boeren kunnen er weer nauwere samenwerkingen en projecten worden opgezet. Daarnaast is het belangrijk om de toekomstige generatie een prominentere rol te geven in het Nationaal Park. Dit gebeurt al door veel activiteiten die worden georganiseerd voor jongeren en scholieren en doordat ‘de toekomstige generatie’ lid is van het overlegorgaan. Een concrete stem en mate van ‘meebeslissen’ en ‘participeren’ mist echter nog. Een overkoepelende suggestie die verschillende succesfactoren kan waarborgen en versterken, is het concreet maken van de stem van de toekomstige generatie in beleid. Een interessant experiment om de stem van de toekomstige generatie dichterbij te brengen is het concept/proces van ‘Future Design’. Dit zijn beleidstrajecten waarin men bewust bezig gaat met de belangen van huidige en toekomstige generaties. Dit draagt ook bij aan het langetermijndenken en toekomstbestendigheid van een organisatie (Future Design Institute, 2026). Voor de ontwikkeling van een vierde BIO-plan voor de beleidsperiode na 2030 zou dit een interessant proces kunnen zijn om zo een hoge ambitie en langetermijndenken te kunnen waarborgen.
4. **Communicatie en educatie.** Voor de factor communicatie en educatie is het van belang om in te blijven zetten op de jongeren en toekomstige generatie. Hierdoor stimuleer je vroege bewustwording. Het is belangrijk dat de huidige inzet op activiteiten, ontwikkeling van nieuwe communicatie- en educatieplannen en relatiebeheer met stakeholders wordt doorgezet en niet wegvalt. Het *'Huis van de Drentsche Aa'* biedt een goed podium om dit verder uit te bouwen.
5. **Kennisontwikkeling.** Het evalueren en reflecteren op doelen en ambities blijft essentieel. Het is belangrijk dat monitoring van beleid periodiek en stelselmatig wordt uitgevoerd om nieuwe inzichten op te doen en beleid en uitvoering van beleid te blijven aanscherpen. Een concrete aanbeveling is het evalueren en updaten van de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016). Omdat er meer maatschappelijke opgaves en thema’s zijn uitvergroot of bijgekomen in het Nationaal Park, zoals gezondheid, energie, woningbouw en de klimaatverandering is het belangrijk om deze onderwerpen ook mee te nemen in een integrale visie over de kwaliteit van het landschap van het Drentsche Aa-gebied. Deze kunnen worden toegevoegd hoofdstuk 5: ‘Visie – Thema’s’ in de Landschapsvisie 2.0.
6. **Continuïteit.** De continuïteit in alle succesfactoren is essentieel geweest in ontwikkeling en het voortbestaan van het park. Aan de basis hiervan ligt de continuïteit in mensen en middelen die alle succesfactoren mogelijk hebben gemaakt. Het park bestaat namelijk niet alleen door beleid en

ambitie, maar juist door de mensen, kennis, ervaring, relaties/netwerken en het blijven benadrukken en doorgeven van het ‘verhaal’ van het Nationaal Park. Om deze continuïteit te waarborgen is het van belang om processen te hebben die de continuïteit kunnen doorgeven wanneer er veranderingen plaatsvinden en/of nieuwe werknemers en mensen betrokken raken bij het Nationaal Park. Een voorbeeld van dit soort processen zijn: 1. een overdrachtsplan (voor nieuwe leden en werknemers), 2. een kennisbank/platform waar alle evaluaties, onderzoeken, beleidsdocumenten en monitoringsrapportages worden bijgehouden en, 3. een periodieke ‘continuïteitssessie’ waar het secretariaat en de voorzitter bij elkaar komen om te bespreken welke middelen, capaciteit, informatie en relaties/netwerken er nodig zijn om het park te kunnen voortzetten en huidige ambities te kunnen uitvoeren. Vervolgens kan dit in het overlegorgaan worden besproken, zodat de continuïteit van menskracht en middelen gezamenlijk wordt bewaakt. Maar ook continuïteitssessies met het Samenwerkingsverband Nationale Parken, het Nationale Parken Bureau en het Ministerie LVVN zijn van belang om die continuïteit van nationale parken in Nederland te bewaken. Door deze processen goed op orde te hebben als Nationaal Park draag je bij aan het behouden, ontwikkelen en voortzetten van het park.

Door als Nationaal Park bewust te zijn van deze succesfactoren, uitdagingen en kansen en eventuele aanbevelingen te overwegen, kan het park zich tot een robuuste organisatie ontwikkelen. Met als belangrijkste factor de continuïteit van mensen en middelen die de andere succesfactoren: ambitie, timing, draagvlak, communicatie en educatie, en onderzoek en kennis kunnen uitvoeren en ondersteunen. Dit helpt het park om zich in te ontplooien tot een ‘regionale strategie’ en zo van grote maatschappelijk waarde te zijn voor de regio en voor Nederland.

HOOFDSTUK 7: CONCLUSIE

In dit onderzoek stond de volgende vraag centraal: **Hoe heeft het institutionele landschap van het Drentsche Aa-gebied de kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa de afgelopen 25 jaar beïnvloed?**

Op basis van de resultaten en de discussie kan worden geconcludeerd dat de ontwikkelingen in het institutionele landschap over de afgelopen 25 jaar de kwaliteit van het park overwegend positief heeft beïnvloed. Het park heeft zich weten te ontwikkelingen van een park beperkt tot een 'centrale driehoek' met een verbrede integrale aanpak, naar een park met een robuuste netwerkwerkorganisatie in het gehele stroomgebied van de Drentsche Aa, waarin samenwerking, governance, kwaliteiten en thema's steeds verder zijn uitgebreid. Deze ontwikkelingen zijn zichtbaar in de beleidsperiodes 2002-2012, 2012-2020 en 2021-2026, waarin het park zich heeft ontwikkeld van een verbindende organisatie tot een steeds meer uitnodigende en inspirerende speler in de regio.

Verder is een belangrijke conclusie dat het Nationaal Park, door zijn hoge ambitie, proactieve en geduldige houding, het grote draagvlak, communicatie- en educatiestrategieën, kennisontwikkeling en continuïteit in deze processen en menskracht en middelen, heeft kunnen doorontwikkelingen de afgelopen 25 jaar. Met name het structureel hoge draagvlak en de mate van betrokkenheid, vanaf de instelling van het park, heeft de basis gevormd voor zowel legitiem beleid als de uitvoering daarvan. Ook blijkt dat het behouden van dit draagvlak, het blijven betrekken van stakeholders en het blijven agenderen van diverse actualiteiten in het overlegorgaan, essentieel is voor de toekomst van het park, zeker door de huidige complexiteit van de gebiedsopgaves.

Daarnaast blijkt dat de continuïteit in mensen en middelen de onderliggende basis vormt van het institutionele landschap. De aanwezigheid en betrokkenheid van menskracht, netwerken en voldoende financiële middelen heeft het mogelijk gemaakt om ambities waar te maken en afspraken tussen partijen en de samenwerking structureel te borgen. Zonder deze continuïteit zouden de andere succesfactoren niet tot hun recht zijn gekomen.

Samen laten deze conclusies zien dat er een sterke wisselwerking is tussen draagvlak, samenwerking, beleid en de kwaliteit van het park. Juist de combinatie van deze elementen heeft gezorgd voor een robuust en veerkrachtig institutioneel landschap.

Voor de toekomst liggen er duidelijke opgaves. Ruimtelijke en maatschappelijke opgaves zoals de landbouwtransitie, klimaatadaptatie en de energietransitie zijn opgaves waar het Nationaal Park zich verder in kan ontwikkelen tot een 'inspirerende' speler en 'regionale strategie' binnen het landelijk gebied.

Vervolgonderzoek kan zich richten op de samenwerking tussen het Nationaal Park en de landbouwsector, waarbij wordt gekeken naar mogelijkheden tot gezamenlijke projecten in het kader van natuurinclusieve landbouw, en het versterken van wederzijds begrip. Daarnaast kan een onderzoek naar de vergelijking tussen nationale parken in Nederland op het gebied van gebiedsontwikkeling en hun rol in complexe maatschappelijke opgaves nieuwe inzichten geven voor de toekomst van de nationale parken en het landelijk gebied.

Samenvattend kan gesteld worden dat door de hoge ambitie, de proactieve en geduldige houding, het grote structurele draagvlak, de kennisontwikkeling, de blijvende inzet op communicatie en educatie en de continuïteit in mensen en middelen van het Nationaal Park, het unieke landschap van het Drentsche Aa-gebied niet alleen behouden is gebleven, maar ook heeft voorbereid op de toekomst.

LITERATUURLIJST

Bunea, A., Nørbech, I., 2025. Does public participation foster stakeholder support for policy proposals? Evidence from the European Union. Policy Studies Journal psj.70027. https://doi.org/10.1111/psj.70027

Commissie Realisatie Natuurverkiezing, 2018. Op weg naar nieuwe Nationale Parken Eindrapport van de Commissie Realisatie Natuurverkiezing.

Commissie Verkenning Nationale Parken, 2020. Nationale Landschapsparken: Oriëntatie op nieuwe Nationale Parken van Wereldklasse.

De Roo, G., Eenhoorn, B., 2010. Ruimtelijk beleid en de bestuurlijke geografie van Nederland. Geografie 38–41.

Di Masso, A., Santoro Lamelas, V., Vivas I Elias, P., Pradillo-Caimari, C., Aleu-Barnadas, L., Berroeta, H., Solano-Molina, R., 2025. What is so good about walking interviews? Expanding the geo-indexical virtues of making meaning on the move. Qualitative Research in Psychology 1–20. https://doi.org/10.1080/14780887.2025.2459704

Dietz, T., Ostrom, E., Stern, P.C., 2003. The Struggle to Govern the Commons. Science 302, 1907–1912. https://doi.org/10.1126/science.1091015

Dudley, N. (Ed.), 2013. Guidelines for applying protected area management categories including IUCN WCPA best practice guidance on recognising protected areas and assigning management categories and governance types, Best practice protected area guidelines series. IUCN, Gland.

Evans, J., Thomas, C., 2023. Environmental Governance, 2nd ed. Routledge, London. https://doi.org/10.4324/9781003334699

Everard, M., 2020. Managing socio-ecological systems: who, what and how much? The case of the Banas river, Rajasthan, India. Current Opinion in Environmental Sustainability 44, 16–25. https://doi.org/10.1016/j.cosust.2020.03.004

Folke, C., Hahn, T., Olsson, P., Norberg, J., 2005. ADAPTIVE GOVERNANCE OF SOCIAL-ECOLOGICAL SYSTEMS. Annu. Rev. Environ. Resour. 30, 441–473. https://doi.org/10.1146/annurev.energy.30.050504.144511

Future Design Institute, 2026. Samenwerking. URL https://futuredesigninstitute.nl/wat-we-doen/

Grontmij Vandertuuk, 2009. Nationaal Landschap Drentsche Aa: Recreantenonderzoek 2009. Drachten.

Gunderson, L.H., Cosens, B., Garmestani, A.S., 2016. Adaptive governance of riverine and wetland ecosystem goods and services. Journal of Environmental Management 183, 353–360. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2016.05.024

Hanskamp, B., 2020. Gewogen Ruimte: vorm geven aan de provincie Drenthe 1970-2020-2050. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Hanskamp, B., 2012. Bewogen Ruimte: de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe 1942-1970. Koninklijke Van Gorcum BV, Assen.

informatiepunt Leefomgeving, n.d. Landschappelijke kwaliteit. URL https://iplo.nl/thema/landschappelijke-kwaliteit/

IUCN, n.d. About IUCN. URL https://iucn.org/about-iucn

Janssen, J., Luiten, E., Renes, H., Rouwendal, J., 2012. Oude sporen

in een nieuwe eeuw

de uitdaging na Belvedere. Rijksdienst voor cultureel ergoed, Amersfoort.

Kemp, R., Loorbach, D., Rotmans, J., 2007. Transition management as a model for managing processes of co-evolution towards sustainable development. International Journal of Sustainable Development & World Ecology 14, 78–91. https://doi.org/10.1080/13504500709469709

KIEN, 2010. Rapportage Bewonersonderzoek Nationaal Landschap Drentsche Aa. Provincie Drenthe.

Landschapsbeheer Drenthe, 2021. Impuls Nationaal Park Drentsche Aa. URL https://lbdrenthe.nl/projecten/impuls-nationaal-park-drentsche-aa

Loorbach, D., Rotmans, J., 2010. The practice of transition management: Examples and lessons from four distinct cases. Futures 42, 237–246. https://doi.org/10.1016/j.futures.2009.11.009

Lothian, A., 1999. LANDSCAPE AND THE PHILOSOPHY OF AESTHETICS: IS LANDSCAPE QUALITY INHERENT IN THE LANDSCAPE OR

IN THE EYE OF THE BEHOLDER? Landscape and Urban Planning 44, 177–198.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2023. Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030. Den Haag.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 1998. Waardevolle cultuurlandschappen: een eind op streek. Den Haag.

Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, 2001. Ruimte Maken, Ruimte Delen: Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000/2020.

Mintrom, M., 2019. So you want to be a policy entrepreneur? Policy Design and Practice 2, 307–323. https://doi.org/10.1080/25741292.2019.1675989

Modderkolk, F., De Vroome, H., Stapelveld, E., 1965. Gedachteplan Stroomdallandschap Drentsche A. Assen.

Naqiyuddin Bakar, A., 2020. Introductory Chapter: Today's National Parks (NPs) and Protected Areas (PAs) for a Sustainable Future, in: Naqiyuddin Bakar, A., Nazip Suratman, M. (Eds.), Protected Areas, National Parks and Sustainable Future. IntechOpen. https://doi.org/10.5772/intechopen.90107

Nationaal beek- en esdoprenlandschap Drensche Aa, 2013. Jaarverslag 2012.

Nationaal beek- en esdoprenlanschap Drentsche Aa, 2004. Integrale Kansen Kaart.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2019. Jaarverslag 2018.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2018. Jaarverslag 2017.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2013. Drentsche Aa BIO-plan 2.0.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2012. Jaarverslag 2011.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2008. Jaarverslag 2007.

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, 2005. Jaarverslag 2004.

Nationaal Park Drentsche Aa, 2023. Ambitieplan Duurzaam Toerisme Nationaal Park Drentsche Aa.

Nationaal Park Drentsche Aa, 2021. Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal Park Drentsche Aa (2021 – 2030).

Nationaal Park Drentsche Aa, 2020. Jaarverslag 2019.

Nationaal Park Drentsche Aa, n.d. Gezond door de Nationale Parken.

Nationale Parken, 2026. Nationale Parken Bureau. URL https://nationaleparken.nl/nl/over-ons/organisatie/nationale-parken-bureau

Nationale Parken, n.d. De nationale parken van Nederland. URL https://nationaleparken.nl/nl

Padt, F.J.G., Leroy, P., 2005. Een park dat geen park mag heten. De Drentsche Aa in beleidshistorisch perspectief. 166.

Pichler, M., 2023. Political dimensions of social-ecological transformations: polity, politics, policy. Sustainability: Science, Practice and Policy 19, 1–14. https://doi.org/10.1080/15487733.2023.2222612

Pleijte, M., During, R., 2024. Beleidsstrategieën in nationale parken: Economische profilering en regionale inbedding als schurende uitdagingen voor governance. Landschap 41, 131–139.

Priemus, H., 2007. The Network Approach: Dutch Spatial Planning between Substratum and Infrastructure Networks. European Planning Studies 15, 667–686. https://doi.org/10.1080/09654310701213962

Provincie Drenthe, 2025. Samenwerking Drentsche Aa. URL https://drentscheaa.drenthe.nl/samenwerking/

Provincie Drenthe, 2024. Programmatische aanpak vervolg UPDA. Assen.

Provincie Drenthe, 2022a. Programma Natuurlijk Platteland 2022-2027.

Provincie Drenthe, 2022b. Omgevingsvisie Drenthe.

Provincie Drenthe, 2006. Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa pMJP-Gebiedsopgave 2007-2013. Assen.

Provincie Drenthe, 2004. Waardevol cultuurlandschap Noord-Drenthe: eindverslag, inclusief jaarverslagen 2000, 2001, 2002. Assen.

Provincie Drenthe, 1994. ROM/WCL-project Drentsche Aa/Elperstroom: plan van aanpak. Assen.

Provincie Drenthe, 1973. Stroomdallandschap Drentsche Aa. Wijziging facetstreekplan voor natuurschoon en recreatie voor het gebied van het stroomdallandschap Drentsche Aa. Assen.

Provincie Drenthe, n.d. Uitvoeringskader Grond.

Royalhaskoning, 2010. Beleidsevaluatie Nationale Landschappen: Het succes van de nationale landschappen tussenstand “ja, mits.” Ministerie van VROM,.

Samenwerkingsverband Nationale Parken, 2010. Strategisch Meerjarenplan 2011-2014. Den Haag.

Schepers, M., Meijles, E.W., Bakker, J.P., Spek, T., 2021. A Diachronic Triangular Perspective on Landscapes: a Conceptual Tool for Research and Management Applied to Wadden Sea Salt Marshes. Maritime Studies 20, 235–254. https://doi.org/10.1007/s40152-021-00215-4

Schneider, M., Scholz, J., Lubell, M., Mindruta, D., Edwardsen, M., 2003. Building Consensual Institutions: Networks and the National Estuary Program. American J Political Sci 47, 143–158. https://doi.org/10.1111/1540-5907.00010

Shkaruba, A., Kireyeu, V., 2013. Recognising ecological and institutional landscapes in adaptive governance of natural resources. Forest Policy and Economics 36, 87–97. https://doi.org/10.1016/j.forpol.2012.10.004

Spek, T. (Ed.), 2015. Landschapsbiografie van de Drentsche Aa. Koninklijke Van Gorcum, Assen.

Staatsbosbeheer, Waterschap Hunze en Aa's, 2017. Inrichtingsvisie Beekdalen Drentsche Aa.

Strootman Landschapsarchitecten, 2017. Landschapsvisie 2.0 Drentsche Aa. Strootman Landschapsarchitecten, Amsterdam.

Suykens, B., 2017. Vermarkting van non-profits: een vlag met vele ladingen, in: Tijd Voor Sociaal Beleid. Armoedebestrijding Op Lokaal Niveau. Acco.

Van Bommel, S., 2008. Understanding experts and expertise in different governance contexts: the case of nature conservation in the Drentsche Aa area in the Netherlands. Wageningen University. https://doi.org/10.18174/122058

Van der Windt, H., 2012. Parks without Wilderness, Wilderness without Parks?

Assigning National Park status to Dutch Man-made Landscapes and Colonial Game Reserves. Civilizing Nature, National Parks in Global Historical Perspective 206–223.

Van der Windt, H., Zevenberg, J., 2024. Honderd jaar nationale parkenbeleid in Nederland. Landschap 41, 116–129.

Van Schaick, J., Klaasen, I., 2011. The Dutch Layers Approach to Spatial Planning and Design: A Fruitful Planning Tool or a Temporary Phenomenon? European Planning Studies 19, 1775–1796. https://doi.org/10.1080/09654313.2011.614387

VROM, 2001. Vijfde Nota Ruimte. Den Haag.

Wing, 2026a. Wing Werkvelden. URL https://www.wing.nl/werkvelden/

Wing, 2026b. Governance in nationale parken in Nederland

Overzicht, inzicht en inspiratie.

Zevenberg, J., 2023. Het agrarische cultuurlandschap als common pool resource? Podium voor Bio-ethiek 30, 26–31.

APPENDICES

APPENDIX I: INTERVIEW VRAGEN

SEMIGESTRUCTUREERDE INTERVIEWS

- **Zou je/ zouden jullie/organisatie kunnen introduceren?**
- **Op welke manier heb jij/hebben jullie/organisatie met het Nationaal park Drentsche Aa te maken in jullie werk?**
- **Welke beleidskaders zijn er voor jou/jullie/organisatie in het Drentsche Aa-gebied?**
- **Hoe zouden jullie het Nationaal Park Drentsche Aa omschrijven?**
- **Wat is de kwaliteit van het Nationaal Park Drentsche Aa?**
- **Wat is het belang van het Drentsche Aa-gebied/De Nationale Parken in Nederland?**
- **Hoe is het Nationaal Park behouden gebleven de afgelopen jaren?**
- **Met welke partijen wordt er samengewerkt in het Drentsche Aa-gebied?**
- **Hoe verloopt de samenwerking in het park?**
- **Hoe zie je/zien jullie/organisatie de rol van het overlegorgaan?**
- **Welke uitdagingen spelen er in het gebied?**
- **Wat gaat er al goed in het Nationaal Park Drentsche Aa?**
- **Hoe zie je/zien jullie/organisatie de toekomst van het Nationaal Park Drentsche Aa/De Nationale Parken?**

provincie Drenthe

Vragen en stellingen

- Nationaal Park Drentsche Aa
- Belangen en thema's
- Samenwerking
- Kwaliteit en bijdrage
- Toekomstbeeld

provincie Drenthe

Nationaal Park Drentsche Aa

Maak de zin af:
Als ik aan het overlegorgaan van het Nationaal Park denk, denk ik aan: …

provincie Drenthe

Belangen en thema's

Als ik aan de leefbaarheid in het Drentsche Aa gebied denk, denk ik aan: …

provincie Drenthe

Belangen en thema's

De belangen en thema's die meer aandacht verdienen in het Nationaal Park zijn: …

Samenwerking

Een goede samenwerking in het Nationaal Park betekent voor mij: …

provincie Drenthe

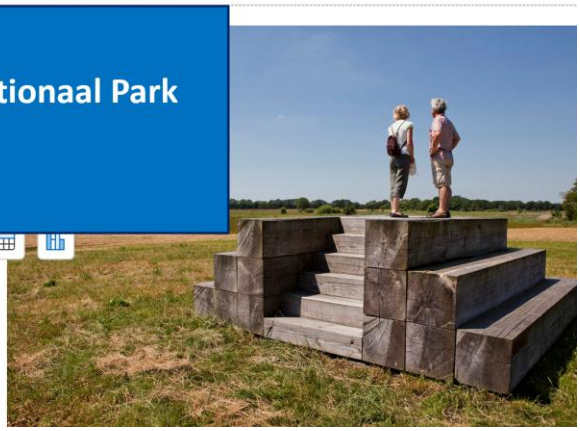
Kwaliteit en bijdrage

Een Nationaal Park van goede kwaliteit betekent voor mij: …

Toekomstbeeld

Als ik aan de toekomst van het Nationaal Park denk, denk ik aan: …

APPENDIX II: CHRONOLOGISCH OVERZICHT (BELEIDS)DOCUMENTEN

1939_Het voornaamste natuurschoon in Nederland, Jac. P. Thijsse, lid van de Contactcommissie voor Natuur en Landschapsbescherming

1942_Publicatie 'Voorlopige lijst van beschermde natuurgebieden' - Beschikking 1942 nr. 5627 M/MNP, Rijksdienst voor het Nationale Plan

1949_Ter beperkte ter visie legging 'Ontwerp-herziene lijst van beschermde natuurgebieden' aan GS Drenthe door Rijksdienst voor het Nationale Plan

1949_Eindelijk eens werkelijke natuurbescherming in ons gewest? – Rijksdienst voor het Nationale Plan heeft een uitvoerige lijst samengesteld, Artikel in Provinciale Drentsche en Asser Courant d.d. 13 april 1949

1955_De Drentse beken en beekdalen en hun betekenis voor natuurwetenschap en landschapsschoon, Staatsbosbeheer

1955_De Drentse beekdalen, Artikel in De Levende Natuur (jaargang 58, afl. 4), H.J.W. Schimmel

1959_Oprichting Waterschap Drentse Aa, besluit Provinciale Staten van Drenthe d.d. 26 juni 1959

1965_Gedachtenplan Stroomdallandschap Drentsche Aa – Beschrijving en gedachtenplan met betrekking tot het beheer en agrarisch gebruik, de landschappelijk- en recreatieve ontwikkeling', Staatsbosbeheer

1996_Het Stroomdallandschap Drentsche Aa – Een nieuwe fase in het natuurbeschermingswerk ingeluid, Artikel in tijdschrift Natuur en Landschap (jaargang 20 nr. 1), Modderkolk F., Stapelveld E., De Vroome H.W.

1967_Deining om de Drentsche Aa, Drents Landbouw Genootschap (DLG)

1970_35 jaar Stroomdallandschap Drentsche Aa – een historisch overzicht van besluitvorming (deel 1), stageverslag Tuinbouwopleiding Boskoop, Wijchman G.J.

1972_Ontwerp wijziging Facetstreekplan Stroomdallandschap Drentsche Aa, Provincie Drenthe

1973_Moet dit zo doorgaan? Een landschap wordt bedreigd – Symptoom van een achterhaald beleid, Milieuraad Drenthe – Studiegroep ruilverkavelingen Rolde en Anloo

1973_Wijziging Facetstreekplan Stroomdallandschap Drentsche Aa, Provincie Drenthe

1975_Advies Interdepartementale Cie. Nationale en landschapsparken

1976_Botanisch onderzoek t.b.v. natuurtechnisch beheer in het Stroomdallandschap Drentsche Aa, Artikel in tijdschrift Natuur en Landschap, Bakker J.P.

1976_Tien jaar Stroomdallandschap Drentsche Aa (1965 – 1975), Artikel in tijdschrift Natuur en Landschap, Ernst, A.

1989_Advies randgebieden van nationale parken - Voorlopige commissie Nationale Parken

1990_Nationaal Natuurbeleidsplan – Introductie Ecologische Hoofdstructuur (EHS), ministerie LNV

1992_Provinciaal Natuurbeleidsplan Drenthe – Samenhangende beekdalsystemen met aangrenzende heiden en bossen als prioriteit, Provincie Drenthe

1993_Advies herijking lijst nationale parken - Voorlopige cie. Nationale Parken

1993_De toekomst van Beekdalen, Stichting Natuur en Milieu

1993_Van stroomdal naar droomdal – Integratie van hydrologisch en ecologisch onderzoek t.b.v. het beheer in de Drentsche Aa, Schipper P.C. en Streefkerk J.G. – Staatsbosbeheer

1993_Waterhuishoudingsplan Drenthe, Provincie Drenthe

1993_Stroomdallandschap Drentsche Aa – Uitgangspunten voor beheer en beleid, begeleidingscommissie Onderzoek Drentsche Aa, Staatsbosbeheer

1994_WCL-Noord-Drenthe Uitvoeringsjaar 1994, Provincie Drenthe

1994_Plan van Aanpak ROM-WCL-project Drentsche Aa – Elperstroom

1995_Gebiedsperspectief Het waardevol cultuurlandschap Noord-Drenthe – kader voor uitvoering 1995 – 1998, Provincie Drenthe

1995_Gebiedsvisie Natuur, Bos en Landschap Drentsche Aa, ministerie LVN en Provincie Drenthe

1995_Stroomdallandschap Drentsche Aa – Uitwerking beheer- en inrichtingsmaatregelen, Staatsbosbeheer

1995_Bestuurdersovereenkomst-ROM-WCL-Beleid-Drentsche-Aa-Elperstroom

1996_Spuitvrije zones en alternatieve vulplaatsen – Onderzoek naar het effect van emissiereducerende maatregelen op de aanwezigheid van gewasbeschermingsgebieden in het Andersche Diep, Zuiveringsschap Drenthe

1997_Evaluatie WCL_Noord-Drenthe, Provincie Drenthe

1998_Waardevolle Cultuurlandschappen - Een eind op streek, ministerie LNV

1998_Tussentijdse evaluatie WaarOM DaarOM ROM-WCL-project Drentsche Aa-Elperstroom

1998_Provinciaal Omgevingsplan Drenthe I, Provincie Drenthe

1999_Stroomdallandschap Drentsche Aa – Uitwerking beheer- en inrichtingsmaatregelen, Staatsbosbeheer / Iwaco

1999_Gedachten over toekomstig gebruik van omgeving stroomdallandschap Drentsche Aa - SBB

2000_Advies Regionale adviescommissie Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

2001_Staatscourant 2001-54-p16-SC28353_Besluit en benoeming voorbereidingscommissie Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

2001_Externe audit Drentsche Aa iov Staatsbosbeheer, Baaijens GJ., Röling, N en Veen P.

2002_Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

2002_Staatscourant 2002-233-p10-SC37317 Benoeming leden Overlegorgaan Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

2002_Gebiedsplan/programma Drentsche Aa/Elperstroom 2002 – 2005 – opgesteld ikv de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB), Provincie Drenthe

2003_Nationale Parken in Nederland - Bouwstenen voor het duurzaam voortbestaan van een kwalitatief hoogwaardig stelsel van nationale parken, Alterra

2004_Nota Ruimte – Ruimte voor Ontwikkeling, ministeries VROM, LNV en EZ

2004_ Cultuurhistorische inventarisatie tbv de Landschapsvisie Drentsche Aa, RAAP-rapport 969

2004_Doorstroom eerste nummer magazine Nationaal beek en esdorpenlandschap Drentsche Aa

2004_Integrale Kansenkaart - Alterra rapport 26928 ‘Kansrijk’

2004_Landschapsvisie Drentsche Aa, Overlegorgaan Drentsche Aa

2004_Plan van Aanpak Levend Bezoekersnetwerk Drentsche Aa, Overlegorgaan Drentsche Aa

2004_Provinciaal Omgevingsplan Drenthe II, Provincie Drenthe

2004_Eindverslag WCL-Noord-Drenthe, inclusief 2000, 2001 en 2002, Provincie Drenthe

2005_Rollenstrijd in het landelijk gebied – Over de provinciale rol in het integraal gebiedsgericht werken, RIVM

2006_Deining om een Droomdal - Een media-analyse van veertig jaar overleg over de instelling van het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, WUR

2006_Jaarverslag Nationaal beek- en esdorpenlandschap_2006 (eerste versie), Overlegorgaan

2007_ Verdieping – Historie Nationale Landschappen in Nederland, Ruimtelijk Planbureau

2007_Nationale Landschappen - Beleidsdilemma's in de praktijk, Ruimtelijk Planbureau

2007_Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Drentsche Aa-2007-2013

2008_Watersysteemplan Drentsche Aa, Waterschap Hunze en Aa's

2008_Nationale Parken: naar meer omgevingsgericht werken – Opmaat voor een kwaliteitsslag, Alterra-rapport 1710

2008_ Structuurvisie voor de Snelwegopgeving - Zicht op mooi Nederland – Snelwegpanorama A28, ministerie VROM

2008_Inrichtings- en beheerplan De Stubben – Kniphorstbosch, Strootman Landschapsarchitecten

2009_ Streekplannen in beeld Landelijk overzicht, PBL

2009_Meetgegevens in o.a. Drentsche Aa – Een eerste data-analyse tbv het tussenrapport Monitoring Stroomgebieden, Alterra-rapport 1957

2009_Interpretatie Analyse Nationaal Landschap Drentsche Aa, Steeghs-Gjaltema

2009_Perspectieven-voor-nationale-parken, Pro Facto

2009_Recreatieonderzoek Nationaal Landschap Drentsche Aa, Grontmij-Vandertuuk

2009_Ontwerpbesluit Natura2000-gebied Drentsche Aa, ministerie LNV

2009_Van Jeruzalem tot Ezelakker – Veldnamen als levend erfgoed in het Nationaal Landschap Drentsche Aa, Hans Elerie en Theo Spek

2010_Ambitiedocument Regiopark Groningen-Assen

2010_Bewonersonderzoek Nationaal Landschap Drentsche Aa, KIEN

2010_Nulmeting bekendheid Nationale Parken, Kenniscentrum Recreatie

2010_Bouwstenen voor een financieringsstrategie voor het landschap, Landschapsmanifest

2010_Omgevingsvisie Drenthe, Provincie Drenthe

2010_Inrichtings- en beheerplan Ballooërveld, Strootman Landschapsarchitecten

2010_De groene toegevoegde waarde Nationaal Landschap Drentsche Aa, Triple E

2010_Waardering en recreatief gebruik van Nationale Landschappen door haar bewoners, WUR-WOt219

2011_Structuurvisie FlorijnAs – Een stadsboulevard i.p.v. 4e kwadrant, Gemeente Assen

2012_Assen aan de Aa – uitwerking oostelijke stadsrand, Strootman Landschapsarchitecten

2011_Groenmanifest Drenthe – Investeren in een vitaal platteland, Groenmanifestpartners

2011-Strategisch Meerjarenplan 2011 – 2014 Samenwerkingsverband Nationale Parken, SNP

2012_Advies-Rapport Visitatiecommissie Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

2012_Ambitiedocument Drentsche Aa 2020, Overlegorgaan Drentsche Aa

2012_Evaluatie 15 jaar gebiedsgericht werken in het Drentsche Aa-gebied, Overlegorgaan Drentsche Aa

2012_Resultaten 10 jaar Gebiedsgericht werken in Drentsche Aa-gebied, Overlegorgaan Drentsche Aa

2012_Samenvatting beleidsontwikkelingen 2002-2012, Overlegorgaan Drentsche Aa

2012_Bewogen Ruimte – De ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe 1942 – 1970 - De Drentse Aa, een uniek geval, Bernard Hanskamp - Koninklijke Van Gorcum

2013_2e Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal Park Drentsche Aa (2012 - 2020), Overlegorgaan Drentsche Aa

2013_Beekdalen Visie 2030 Drenthe, Provincie Drenthe

2013_Gebiedsdossier oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa, Provincie Drenthe ism Waterbedrijf Groningen en Waterschap Hunze en Aa's

2013_Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Drentsche Aa, ministerie Economische Zaken,

2013_Onderzoeksrapport Nationale Landschappen, WUR-Van Kouwen

2013_Dat moet een misverstand zijn (bis) – Reactie op boek 'Bewogen Ruimte' – Feiten en gedachten rond de boomweide van Vries en het stroomdallandschap van de Drentsche Aa, Van Blerck

2014_Beheervisie Staatsbosbeheer Drentsche Aa, Staatsbosbeheer

2014_Gastvrije Natuur – Natuurvisie 2040, Provincie Drenthe

2014_Beetje natuur grote invloed – Literatuurstudie Factsheet, IVN

2014_Monitoringsrapportagie Drentsche Aa - Meting 2012, Overlegorgaan Drentsche Aa

2015_De Levende Natuur – Themanummer Het Drentsche Aa gebied, ruim 50 jaar draagvlak, dwarsverbanden en deskundigheid

2015_Een park dat geen park mag heten, Padt en Leroy

2015_Evaluatie Landschapsvisie Drentsche Aa 1.0, Studentengroep WUR

2015_Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa, Provincie Drenthe ism Waterbedrijf Groningen en Waterschap Hunze en Aa's

2015_Verslag congres Het experiment van de Drentsche Aa – 50 jaar na Gedachtenplan voor het Stroomdallandschap Drentsche Aa, BOKD-RUG

2015_Landschapsbiografie van de Drentsche Aa, Spek, T., Elerie, H., Bakker, J., & Noordhoff, I. - Koninklijke Van Gorcum

2016_Nationale Parken Deal, ministerie EZ, Rijksadviseur voor Landschap en Water, IPO, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, LandschappenNL, SNP, NBTC, IVN, VNO-NCW, FPG en ANWB – Staatscourant 2016-16774

2016_Evaluatie Landschapsvisie Drentsche Aa 1.0 van 2004, Studentengroep WUR ism Strootman & Staatsbosbeheer

2016_Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0, Overlegorgaan Drentsche Aa

2017_Inrichtingsvisie beekdalen Drentsche Aa, Overlegorgaan Drentsche Aa

2017_PAS Gebiedsanalyse, Provincie Drenthe

2017_Beheerplan Natura2000-gebied Drentsche Aa, Provincie Drenthe

2018_Zelfbeschikking van het erfgoed – Een analyse van de oorzaken en gevolgen van deregulering en decentralisering in de het Drentsche Aa, Studenten RUG

2018_De standaard voor de gebiedsaanduiding Nationaal Park, Nationale Parken Bureau (NPB)

2018_Omgevingsvisie Drenthe, Provincie Drenthe

2018_Op weg naar nieuwe Nationale Parken – Eindrapport van de Commissie Realisatie Natuurverkiezing

2019_Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0, Overlegorgaan

2019_Inzet Groen-Blauwe Dooradering tbv cultuurhistorie en biodiversiteit op agrarische gronden in Nationaal Park Drentsche Aa, Studenten RUG

2020_Drentsche-Aa – Achtergronddocument KRW – Stoomgebiedsbeheerplan 2022-2027, Waterschap Hunze en Aa's

2020_Gewogen Ruimte – Vorm geven aan de Provincie Drenthe 1970 – 2020 – 2050 – Drentsche Aa halverwege? Bernard Handkamp – In Boekvorm Uitgevers

2020_Nationale Landschapsparken – Oriëntatie op nieuwe Nationale Parken van Wereldklasse. Commissie Verkenning Nationale Parken

2021_Rapportage Visitatie Nationaal Park Drentsche Aa, Visitatiecommissie Nationale Parken

2021_Leidraad Nationale Parken – Een handreiking bij ‘De Standaard voor gebiedsaanduiding nationaal park’, Nationale Parken Bureau (NPB)

2021_3e Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Nationaal Park Drentsche Aa (2021 - 2030)

2021_Waterbeheerprogramma-2022-2027, Waterschap Hunze en Aa’s

2022_Tweede Kamer motie Nationale Parken inzetten om de waarde van natuur over te brengen

2022_Programma Natuurlijk Platteland 2022 – 2027, Provincie Drenthe

2022_35 jaar beheer Drentsche Aa, Henk Everts, Ab Grootjans, Jan Bakker en Piet Schipper

2023_Ambitieplan Duurzaam Toerisme Nationaal Park Drentsche Aa, Overlegorgaan Drentsche Aa

2023_Beleidsprogramma Nationale Parken 2024-2030, ministerie LVVN

2023_Recreatievise Drentsche Aa – Visie voor de terreinen van Staatsbosbeheer binnen het Nationaal Park Drentsche Aa, Staatsbosbeheer

2024_Landschapsecologische Systeemanalyse Drentsche Aa, Royal HaskoningDHV iov Provincie Drenthe

2024_Groenvisie Assen, Gemeente Assen

2025_Manifest 2025 – 2030 – Samen vooruit naar veerkrachtige, beleefbare Nationale Parken, Samenwerking Nationale Parken

2025_Ontwerp-Nota Ruimte, ministerie VRO

2026_Governance in Nationale Parken, Wing iov Nationale Parken Bureau

2026_Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), Provincie Drenthe

2026_Ontwerp Omgevingsvisie Drenthe – Horizon van Drenthe, Provincie Drenthe

DANKWOORD

Mijn stageperiode bij de Provincie Drenthe en het Nationaal Park Drentsche Aa was een hele leerzame en prikkelende periode waarbij de wereld van de nationale parken mij heeft verrast en geënthousiasmeerd om later aan de slag te gaan met maatschappelijke en gebiedsgerichte opgaves in het ruimtelijke domein. Als eerste wil ik graag mijn begeleider bedanken: Kees Folkertsma. Door zijn eindeloze inspanningen voor het Drentsche Aa-gebied, expertise en ervaring ben ik de afgelopen maanden heel wat wijzer geworden en ben ik meer te weten gekomen over de ontwikkeling en uitvoering van beleid in nationale parken. Door zijn enthousiasme en openheid ben ik volledig meegenomen in de wereld van de nationale parken en heb ik veel plekken mogen bezoeken en indrukken mogen opdoen binnen en buiten het Nationaal Park. Niet alleen ga ik met meer kennis over beleid weg, ook is mijn kennis over de flora en fauna van het gebied aangevuld. Daarnaast wil ik ook de rest van het team Nationale Parken bedanken voor de goede en open sfeer die er altijd hing. Hierdoor voelde ik me meteen welkom in het team. Het teamuitje, waarbij we op zoek gingen naar de bever was een hoogtepunt! In het bijzonder wil ik Michael Walter bedanken voor het begeleiden van mijn stageperiode, de goede feedback en de fijne gesprekken die we hebben gehad. Verder wil ik graag Timanca Manak en André Brasse bedanken voor hun enthousiasme waarmee ze altijd te werk gaan en de open en fijne sfeer die ze met zich meebrachten. Dat maakte de werkdagen in Deurze altijd een plezierige ervaring! Naast mijn directe collega's wil ik ook graag alle betrokken partijen en mensen die ik heb geïnterviewd en hebben bijgedragen aan mijn onderzoek graag bedanken! De BOKD, Landschapsbeheer Drenthe, NMFD, oud en huidige voorzitters van het overlegorgaan, planologische experts, onderzoekers, een boerin/ondernemer, gemeentes, een landschapsarchitect, Staatsbosbeheer, Waterschap Hunze en Aa, Drinkwaterbedrijf Groningen, Recreatieschap en het ministerie LVVN, dankjewel voor jullie hulp en bijdrage! Ook wil graag het Nationale Parken Bureau en het Samenwerkingsverband Nationale Parken bedanken voor de leerzame en interessante bijeenkomsten die zij hebben georganiseerd waar ik gewoon bij kon aanschuiven. Tot slot wil ik de Provincie Drenthe bedanken voor het bieden van deze kans om kennis te maken en ervaring op te doen met het reilen en zeilen van de Provincie. Nogmaals bedankt allemaal!